

Minus-resultat tross nulltoll og kvotefrihet

Innføring av nulltoll og kvotefrihet fra og med 1. juli i fjor skulle stimulere til mer import fra de minst utviklede landene (MUL). Men foreløpig uteblir resultatene. I flere av hovedsamarbeidslandene har importen til Norge faktisk gått ned, viser tall Bistandsaktuelt har fått fra Statistisk Sentralbyrå.

Side 4-5

Fattige land har foreløpig altfor få varer som virker interessante for vestlige forbrukere,
FOTO: SCANPIX/JEWEL SAMAD

– Ambassadene må få mer bistandsansvar

Tidligere ambassadør og NORAD-direktør **Per Ø. Grimstad** ønsker seg endringer i norsk bistandsforvaltning.

Side 7

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 2 · 2003

**Etiopiere
i jakt
på mat**

Side 14-15

**Museveni
lukter på
flerparti-
modell**

Side 19

**Én milliard
til norske
«frivillige»**

Side 9

**Guatemalas
nye ansikt
mot verden**

Side 13

**Intervju
med
«det nye
Kenya»**

Side 3

Lik rett til grunnskole for gutter og jenter er ett av tusenårsmålene. Men hvor realistisk er det at denne jenta på landsbygda i Nord-Pakistan vil få skolegang?

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Utvalg advarer mot resultat-optimisme

– Forventningene til tusenårsmålene må justeres, mener utvalgsleder

■ Regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken advarer mot for sterk fokusering på målbare resultater i utviklingspolitikken, for eksempel å knytte politikken for tett opp til FNs tusenårsmål.

■ Utvalgsleder **Helge Rønning** (bildet) mener at

kombinasjonen av kvantitative mål og manglende resultater kan true utviklingspolitikkenes legitimitet. Av samme grunn mener utvalget at forventningene til måloppnåelse for tusenårsmålene innen 2015 bør justeres.

■ – Hvis det viser seg at resultatene ikke er i pakt med forventningene, kan dette skape eller forsterke tvil om utviklingsar-

beidet i det hele tatt nytter, sier Rønning.

■ Både utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** og FNs kampanjeleder for tusenårsmålene **Eveline Herfkens** avviser at tusenårsmålene er urealistiske.

Side 10-11

Mangelfull utdanningsstrategi

AV ROY KRØVEL

DEBATT

UTENRIKSDEPARTEMENTETS strategi for utdanning for alle innen 2015 er et viktig dokument. UD vil bidra til at millioner av barn får utdanning. Det er flott at klasserommene fylles av lærevillige barn. Men hva slags kunnskap skal egentlig barna «fylles» med? Strategien mangler en god plan for systematisk støtte til lokalt produsert kunnskap som lærerne skal fylle klasserommet med. Det kan ha uheldige bivirkninger for etniske minoriteter og urfolk.

Da FN's «sannhetskommisjon» etter krigen skulle se på de vonde årene i Guatemala, tok de med et eget kapittel om de sosiale årsakene til krigen. Naturligvis måtte også utdanningssystemet diskuteres. I «sannhetskommisjonens» rapport var det nødvendig med et eget avsnitt om den liberale regjeringens utdanningsreform etter revolusjonen i 1871. Myndighetene lovet den gang at alle innbyggere i Guatemala skulle ha rett til gratis grunnskoleutdanning. Det lyder som et ekko av Dakar-målene og NORADs strategi for utdanning.

Men for den liberale regjeringen var utdanning først og fremst et verktøy for å skape en homogen nasjon. Folkeflertallet, urbefolkningen, skulle gjennom skolegang utdannes til å bli «gode borgere» av Guatemala – og nyttige arbeidere på plantasjene og i de nye fabrikkene. Der levde og arbeidet de som slaver i den framvoksende globale industrien. Det lyder fortsatt kjent.

«Utdanning for alle» høres jo aldeles fortreffelig ut, men det er vanskelig å si at utdanningsreformen i Guatemala førte til mye godt for urbefolkningen. Det forteller oss først og fremst at konteksten, sammenhengen, er det viktigste. I Guatemala gikk utdanningsreformen hånd i hånd med utskriving av urbefolkningen til tvangsarbeid på godsene. Dermed bidro utdanningsreformen til en prosess der store deler av samfunnet ble revet opp med roten og der kulturelle og historiske bånd ble kuttet. «Utdanning» er ikke nødvendigvis et gode i alle situasjoner. Utdanning er også et velbrukt verktøy for å underkue minoriteter og andre utsatte grupper. Vi nordmenn burde kanskje være litt ekstra på vakt etter et par hundre års «utdanning» av samer.

DETTE ER IKKE ny eller kontroversiell innsikt. Urfolkorganisasjoner har i årevis protestert mot kulturell imperialisme og krevd respekt for egne tradisjoner. Likevel inneholder UD's nye strategi bare noen bortgjemte setninger om behovet for lokalt produsert kunnskap på egne premisser. Og dessverre problematiserer ikke strategien bruken av «utdanning» i undertrykkningen av etniske minoriteter. En som leser strategien vil kunne få det inntrykket at all utdanning er et gode. Men mon tro om ikke situasjonen mange steder ligner litt på Guatemala på slutten av det 19. århundre. Økende fat-

Det verst tenkelige resultatet av satsingen på utdanning er overfylte skoler med dårlig kvalifiserte lærere som leser høgt fra lærebøker som er laget i et vestlig land langt, langt der borte. Slik er situasjonen i mange offentlige skoler i Latin-Amerika, skriver artikkelforfatteren.

FOTO: SØRVIS

debatt

En skole uten faglig innhold, som bare oppbevarer elevene i et visst antall år, har liten verdi.

tigdom. Satsing på frihandel. Slavearbeid i frihandelssonene. Nedskjæringer i statsbudsjettene. Kutt i skolebudsjettene. Overfylte klasserom.

Det verst tenkelige resultatet av satsingen på utdanning er overfylte skoler med dårlig kvalifiserte lærere som leser høgt fra lærebøker som er laget i et vestlig land langt, langt der borte. Elevene tvinges til å lære på et annet språk enn morsmålet. Dermed bidrar skolen til presset mot minoritetsspråk. Og lærebøkene handler om en hverdag uten tilknytning til den elevene erfarer i sitt lokalmiljø. Slik er situasjonen i mange offentlige skoler i Latin-Amerika.

På de latinamerikanske regjeringssjefenes toppmøte i 2001 lovet presidentene at «innen 2010 skulle 75% av alle ungdommer ha fullført ungdomsskole». Samtidig viser en studie fra OECD at kvaliteten på undervisningen i de fleste landene i Latin-Amerika er hårreisende dårlig. Atlanterhavskysten av Nicaragua er et godt eksempel på hvorfor det ikke nødvendigvis er et gode at det bygges flere skoler og ansettes flere lærere. De siste fem årene har Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH) i samarbeid med den nicaraguanske organisasjonen FADCANIC og utdanningsdepartementet utdannet 162 kvalifiserte lærere i den sørlige regionen RAAS. Men tallet på elever har økt med nesten 7 000 i samme periode. Myndighetene har forsøkt å holde sine forpliktelser ved å ansette flere ufaglærte lærere. Konsekvensen er at tallet på ukvalifiserte lærere har økt fra 337 i 1997 til 520 i 2002. Den typiske ufaglærte læreren har bare fire til fem års grunnskoleutdanning. Det sier seg selv at målet om at 75% av ungdommene skal fullføre ungdomsskolen ikke lar seg gjennomføre når flertallet av de ny-

ansatte lærerne selv ikke har fullført ungdomsskolen. Bladet «The Economist» oppsummerer dilemmaet i tittelen: «Cramming them in». En skole uten faglig innhold, som bare oppbevarer elevene i et visst antall år, har liten verdi.

DERSOM millenniummålet skal kunne oppfylles, må det utdannes lærere. For å få en god lærerutdanning, må det utvikles institusjoner som kan gjennomføre utdanningen. Men det er heller ikke nok. Læreren skal ha noe å undervise om. I mange regioner mangler det for eksempel skolebøker på barnas morsmål. I mange land der urbefolkningen utgjør en stor del av befolkningen, har undervisningen tradisjonelt foregått på spansk mens lærebøkene har tatt opp tema som heller egner seg for undervisning i USA eller Europa. Lærebøker på barnas morsmål må altså utvikles. Ofte betyr dette at det må arbeides med ting som lingvistisk dokumentasjon, ordbøker og grammatikk. Forskning må til. Men en fullverdig skole betyr også at lærebøkene og læreplanene legges opp etter lokale behov og tar opp tema som er relevante for barna. Det må, med andre ord, bygges opp lokal fagkompetanse som kan bidra til å gi løftene om skolegang et innhold med kvalitet.

Eiendommen til kunnskapen er avgjørende. Kunnskap kan ikke «overføres» fra oss til «dem». Dessverre er ikke det et perspektiv som er direkte påtrengende i den norske strategien for høyere utdanning etter 2000 («Mjøsutvalget»). Der heter det blant annet at de «beste hodene» i Sør bør få komme til oss for å lære hvordan saker og ting bør gjøres.

«Utdanning for alle» er et vakert slagord, men fallgruvene er mange. Det er ikke nok å fylle klasserommene. Elevene må også få påfyll av nyttig og relevant lærdom på eget språk. Det krever lokal produksjon av kunnskap.

Roy Krøvel er stipendiat i utviklingsforskning ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid nr. 2/03 – 6. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Journalister:

Liv Røhnebak Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Silje Berggrav
silbergg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c21.net
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com
Erik Landet
ela@norad.no

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 - 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #6317

Trykk:

Dagblad-Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.noAbonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgever:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 3. mars 2003

Opplag – denne utgave:

12 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Fremskrittspartiet har gjennom sitt budsjettforlik...bidratt til et budsjett som fremmer u-hjelp på bekostning av nordmenn.»

Frustrert Vidar Kleppe (eks-Frp),
leserinnlegg i den kristne avisen
Norge i Dag.

Norsk-svensk samordning

LEIAR

Gleda ved å gje og ønskje om å bidra til utvikling i dei fattigaste landa er stor. I siste nummeret av Bistandsaktuelt kunne me lesa at trenden dei siste åra med kutt i bistanden er i ferd med å snu. Dersom gjevarlanda held det dei lovar, vil det bli løyvt over eitt hundre millionar kroner meir i kampen mot fattigdom i 2006 enn det gjorde i 2001.

Det er flott at mange bidrar. Problemet er at mangfaldet på gjevvarsida bind opp mykje ressursar i dei fattige landas veike administrasjonar. Møtehyppigheit og særreine rapporteringsrutinar tvingar mottakaren til å bruke pengar og verdifull tid på oss gjevarar i staden for på utvikling i sitt eige land. Manglande samordning kan såleis bli eit hinder for utvikling.

Dette har norske bistandsstyremakter sett, og det har ført til initiativ som kanskje er vårt viktigaste bidrag i utviklingssamarbeidet nokon gong. Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson skipa i si førre statsråd tid Utstein-samarbeidet. Eit samarbeidsutval med statsrådar frå fire gjevarland. NORAD fylgjer opp med praktiske initiativ særleg saman med systerorganisasjonen Sida i Sverige. Harmonisering og samarbeid har blitt lyfta opp som ei strategisk prioritering på alle nivå i organisasjonane. Dette har gjeve handfaste resultat: Alle Sidas løyvingar i utviklingssamarbeidet med Malawi blir forvalta av NORAD gjennom den norske ambassaden i Lilongwe. Dette er heilt unikt. Ingen andre gjevarar har nokon gong prøva noko liknande. I Uganda går pengane NORAD har løyvt til helsesektorprogrammet gjennom Sida, og i Nepal representerer NORAD både svenske og norske styremakter i ei stor investering innan vass-sektoren.

Også i det internasjonale gjevarmiljøet blir det svensk-norske samarbeidet lagt merke til. Stadig fleire internasjonale gjevarar ønskjer å vera med. Dei har sett at samordning kan gjennomførast i praksis. På eit toppmøte om harmonisering i Roma i førre veka var Sida og NORAD inviterte til å dele idear, planar og erfaringar med representantar frå samarbeidslanda, andre gjevarland og utviklingsbankane. Til og med Verdsbanken ser ut til å koma med på laget. På møtet i Roma synta sjeffen James D Wolfensohn ei svært audmjuk haldning, og sa at det er på tide at også Verdsbanken blir med på harmonisering på landas premissar. Om han greier få med seg den tunge organisasjonen på landnivå står att å sjå. Målet må i alle fall vera at alle typer aktørar, både dei bilaterale, utviklingsbankane og FN-systemet samarbeider betre. Fyrst då vil me kunne sjå dei verkeleg gode resultatane av harmonisering og samarbeid.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

FOTO: SCANPIX/NTB/RUNE PETTER NESS

rett på sak

HVEM:
Muhkisa Kituyi

HVA:
Medlem av Kenyas nye regjering.

HVORFOR:
Forteller om utfordringene landet står overfor etter at den 24-årige Daniel arap Moi-epoken er over.

NAIROBI (b-a): – Det vanskeligste spørsmålet for den nye regjeringen i Kenya er hvor hardt man skal angripe fortida: maktmisbruket, korrupsjonen og vanstyret til det gamle regimet, sier landets nye handels- og industriminister Muhkisa Kituyi. Han ønsker å gå varsomt fram.

• I KENYA:
HALLE JØRN HANSEN

For 23 år siden dukket det opp en kenyansk student med NORAD-stipend på universitetet i Bergen. Hans navn var Muhkisa Kituyi, og han kom fra Luya-stammen i vest-Kenya. Han var en dyktig student, og 9 år etter at han begynte sine studier hadde han sin doktorgrad i statsvitenskap.

I 1989 fikk Muhkisa Kituyi konsulentstilling i NORAD ved ambassaden i Nairobi, mens hans norske kone Ling Merete etablerte sin egen legepraksis landet. På samme måte som ham er hun også et politisk engasjert menneske. Derfor ble hun opprørt over mishandlingen og torturen av fanger i kenyanske fengsler, og dannet hjelpeorganisasjonen for fanger og tortur ofre, Independent Medico Legal Unit – en organisasjonen som i dag har en meget sterk stilling i det kenyanske samfunnet.

For Muhkisa Kituyi ble engasjementet i NORAD kortvarig. Høsten 1990 brøt president Daniel arap Moi og Kenya de diplomatiske forbindelser med Norge, og utviklingssamarbeidet ble avbrutt. Den arbeidsløse Muhkisa bestemte seg for å gå inn i politikken. Han var i 1991 sentral i dannelsen av opposisjonspartiet FORD, Kenya. Han ble valgt inn i parlamentet i 1992 og gjenvalgt i 1997 og 2002.

I den siste fire-årsperioden har han brukt svært mye tid på å bygge tillit mellom opposisjonspartiene for deretter å kunne bygge NARC, Den nasjonale alliansen av regnbuekoalisjonen.

– Vil den nye regjeringsalliansen NARC makte å holde sammen? spør vi ham.

– Jeg kjenner meg trygg på det. For ti år siden var de ideologiske motsetningene i kenyansk politikk mye større enn nå. Vi som er på venstresida, har måttet tilpasse oss realiteten når det gjelder markedsøkonomi og et fritt arbeidsmarked for å få til økonomisk vekst og utvikling. Det betyr samtidig at vi i den vonde økonomiske situasjonen Kenya nå er i, også har måttet fire på noen av våre sosiale reformkrav.

Landets økonomi er nå så skakk-kjørt at den i første omgang ikke har rygg til å bære andre store reformer enn løftet om at alle barn skal få gratis skole. De ideologiske motsetningene er blitt mindre, og de fleste av oss har beveget oss mot det politiske sentrum. NARC-alliansen er i seg selv et uttrykk for at venstre-høyre- dimensjonen i politikken i Ke-

Den nye handels- og industriministeren underslår ikke at det finnes oppportunister fra det gamle regimet representert i den nye regjeringen. – De skal vi kvitte oss med, forsikrer han.

Fortidas synder er Kenyas hodepine

nya, i det minste for en betydelig periode, er sterkt svekket.

– Hva er det vanskeligste spørsmålet regjeringskoalisjonen nå må takle?

– Det vanskeligste spørsmålet for regjeringskoalisjonen er hvor hardt vi skal angripe fortida, maktmisbruket, korrupsjonen og vanstyret til det gamle regimet. Folk venter at vi skal straffe folk som var i ledelsen av det gamle regimet og som stjal fra fellesskapet. Problemet er blitt større ved at enkelte av dem er med i vår egen regjering. De forlot partiet KANU og president Moi eller de ble ekskludert i løpet av fjoråret og ble med i NARC-alliansen. Men vi skal kvitte oss med disse onde og ødeleggende levningene fra fortiden.

Men samtidig må vi ikke gjøre som Ghana som ble så opptatt av bestrebelsene på å rydde opp i fortida, at de ble sittende fast i det. Vi må ikke begå den feil at vi graver oss så mye ned i fortida at vi mister evnen til å se framover. Kenyas vanskelige situasjon krever at vi bruker det aller meste av krefter og resurser på de utfordringer som hører framtida til.

– Ved slike dramatiske regimeskifter i Afrika vil det ofte være sterke forventninger om at opposisjonens lojale støttespillere skal belønnes?

– Ja, det er den andre store utfordringen vi har i regjeringskoalisjonen. Partier og etniske

”

I Kenya må vi finne en metode som ikke bare gjør oss i stand til å åpne de vonde sårene fra fortida. Vi må også kunne lege dem.

og regionale grupperinger som er med i alliansen har forventninger om at medvirkning til valgseier også betyr belønninger av ulike slag – som utnevelser til viktige embeter og verv eller bevilgninger til store prosjekter i deres distrikt. Disse spenningene lever vi med i regjeringskoalisjonen hele tiden, og noen ganger blir de spilt ut i det offentlige rom.

– Det har vært snakket mye om moral i Kenya i det siste, og forslaget om en sannhets- og forsoningskommisjon har vært lansert?

– Da jeg var i opposisjon var jeg selv blant de som gikk inn for en slik kommisjon. Men når vi ser på hva som skjedde i Sør-Afrika, så er ikke lenger svaret så opplagt. Sannhetskommisjonen i Sør-Afrika ble møtt med begeistring og forventning da den ble opprettet, men da den var ferdig med arbeidet var begeistring nesten borte. Dens arbeid ble ikke på noen måte så gavnlige for politikken hverdag som man hadde håpet på.

I Kenya må vi finne en metode som ikke bare gjør oss i stand til å åpne de vonde sårene fra fortida. Vi må også kunne lege dem. Men vi trenger en forsoningsprosess. Vi må ha en åpen debatt om alt det gale som skjedde. Den må ha et innhold og en retning som setter oss i stand til å føre en politikk som blir preget av at vi aldri mer skal gjenta fortidens feilgrep.

Ingen økning i MUL-import

Norsk nulltoll og kvotefrihet har ikke gitt ønskede resultater

Avtalen om nulltoll og kvotefrihet som skulle stimulere til mer import fra de minst utviklede landene (MUL), har så langt ikke gitt synlige resultater. Importen fra flere av hovedsamarbeidslandene har faktisk gått ned.

HANDEL

• SILJE BERGGRAV

Klær fra Bangladesh, sukker fra Tanzania og kaffe fra Malawi skulle strømme til Norge etter 1. januar i fjor. Da fikk MUL-landene kvotefri markedsadgang på alle varer, unntatt korn, mel og dyrefôr. 1. juli i fjor ble også sistnevnte varer gjort toll- og kvotefri fra MUL-land. Intensjonen var å åpne det norske markedet for de aller fattigste landene, men så langt ser regjeringens tiltak ikke ut til å ha hatt den ønskede effekten.

En oversikt fra Statistisk Sentralbyrå over handel med Norges hovedsamarbeidsland i MUL-gruppen – Bangladesh, Nepal, Tanzania, Mosambik, Zambia, Malawi og Uganda – avdekker at det ikke har vært noen importøkning i gruppen sett under ett, fra 2001 til 2002. Det har faktisk vært en nedgang i importen for et flertall av landene.

Som ventet. – Det går klart frem av datamaterialet at det ikke har vært noen økning i importen av korn, mel og dyrefôr. Dette stemmer overens med hva vi forespeilet i rapporten vi laget i fjor, sier forskningsleder Arne Wiig ved Chr. Michelsens Institutt (CMI).

Rapporten, som ble laget på oppdrag fra NORAD, hadde til hensikt å identifisere varer i samarbeidslandene med potensial for økt import til Norge. For MUL-landenes vedkommende, konkluderte den med at lavere tollsatser og kvotefrihet ville ha begrenset effekt på kort sikt.

Trenger tid. – Det er viktig å øke markedsadgangen for u-landene generelt og for MUL-landene spesielt. Regjeringens tiltak om nulltoll for MUL-landene er derfor et skritt i riktig retning. En kan imidlertid ikke overvurdere betydningen av økt markedsadgang for produkter hvor MUL-landene i utgangspunktet produserer lite eller hvor de selv er nettoimportør, sier Wiig.

Han peker på at det også vil ta noe tid før produsenter tilpasser seg nye markedsforhold.

– Man kan ikke forvente at importen til Norge av kornprodukter skal øke allerede det første halvåret

Tekstil- og matprodusenten Bangladesh er ett av få MUL-land som har økt sin eksport til Norge det siste året.

etter en opphevelse av tollrestriksjoner, særlig ikke når de i utgangspunktet har problemer med å produsere et eksportoverskudd, sier forskningslederen.

Ordforklaring:

MUL – de minst utviklede landene.

Forsvinnende lite korn. Statistikken viser at det har vært en nedgang i importen fra Tanzania, spesielt innenfor animalske og vegetabiliske råvarer. Fra Uganda har det vært en liten reduksjon, og en halvering av kornimporten, som var forventet å øke etter 1. juli i fjor. Partiet som kom i fjor, på 133 kilo, er så lite at Statens Landbruksforvaltning mener det kun er et prøvparti.

– Så vidt jeg vet har vi ikke importert korn fra noe MUL-land. Hvorfor det er slik, har jeg ingen god forklaring på, men det skyldes kanskje at de ikke er kjent med markedene, sier førstekonsulent Ingeborg Weel Johannessen hos Statens Landbruksforvaltning.

Også fra Malawi, som i hovedsak eksporterer kaffe, tobakk og frukt til Norge, har det vært en nedgang. Fra Mosambik, som i perioden bare eksporterte ferdigvarer til Norge, har

det vært en betydelig nedgang.

Bangladesh og Nepal har hatt en mindre økning, mens Zambia har hatt en større økning, særlig i form av import av fiskevarer og tekstiler.

Tror på støtte til jordbruket. Arne Wiig tror det er flere forklaringer på at tollnedsettelsene for kornprodukter ikke har ført til økt import.

– I tillegg til at MUL-landene har begrenset kapasitet til å produsere jordbruksvarer for eksport, kan det hende at varene rett og slett ikke oppfyller kvalitetskravene. Nedgangen i importen av jordbruksvarer henger sannsynligvis også sammen med en generell reduksjon i jordbruksproduksjonen i en del afrikanske land.

– Hva kan Norge gjøre for å stimulere til økt import fra disse landene?

– For MUL-landene er det ikke så mye mer vi kan gjøre i form av handelstiltak. De har allerede tollfrihet. På den annen side vil en generell omlegging av rike lands jordbrukspolitikk gjøre det mer attraktivt for utviklingsland å eksportere jord-

bruksprodukter, sier Wiig.

Han mener det er et paradoks at den rike verden bruker syv ganger så mye støtte til sin egen jordbrukssektor som den yter i bistand.

Lite bistand til jordbruk. – Det er for øvrig bemerkelsesverdig hvor liten norsk og internasjonal bistand til jordbrukssektoren har vært, sett i lys av hvor viktig landbruksproduksjon er for disse landene. Det er også i økende grad viktig med bistand som gjør det mulig for u-landene å oppfylle sanitære krav satt i importmarkedene, sier Wiig.

Han viser til en nylig publisert forskningsrapport på CMI som ser nærmere på hvordan en slik type bistand kan gis.

– Det er positivt at NORADs importpolitikk er under revisjon, blant annet i form av holdningskampanjer for å kjøpe produkter fra utviklingsland og støtte til nettverkstiltak, som for eksempel etablering av partnerskap mellom eksportører og importører, sier Wiig.

Arne Wiig, forskningsleder ved Chr. Michelsens Institutt.

Kritikk mot Flyktningerådets Balkan-prosjekt

Flyktningerådets prosjekt for internt fordrevne på Balkan får både ris og ros i en uavhengig evalueringsrapport. Ifølge rapporten burde mer vært gjort for å bygge opp kompetansen i lokale hjelpeorganisasjoner.

• SILJE BERGGRAV

Godt over 60.000 internt fordrevne mennesker på Balkan har fått juridisk bistand fra Flyktningerådets

Rapporten «Legal Aid Against the Odds» er utarbeidet av det Danske Center for Menneskerettigheter i samarbeid med T&B Consult i København.

Civil Rights Project, som har pågått siden 1996. Målet for prosjektet har vært å hjelpe internt fordrevne med å integreres i samfunn de har flyktet til, eller vende tilbake til hjemregionen, noe som har vært ønsket for de fleste.

Men prosjektet har i for liten grad tatt sikte på å bygge opp lokal kompetanse, heter det i evalueringsrapporten, som er skrevet av the Danish Institute for Human Rights (DIHR) og konsultentselskapet T&B Consult på oppdrag fra UD.

– Utvidet samarbeid med lokale

hjelpeorganisasjoner ville bidratt til å øke kompetansen i sivilsamfunnet. Ikke minst ville dette vært essensielt i å sikre at arbeidet for beskyttelse av minoriteter fortsetter når Flyktningerådet trekker seg ut, påpeker forfatterne av rapporten.

Viktig bistand. Evalueringsrapporten fastslår at Flyktningerådet har gitt viktig og vellykket bistand i å skaffe til veie livsviktige dokumenter til internt fordrevne og minoritetsgrupper. Prosjektet har gitt verdifull hjelp i spørsmål om eien-

domstviser, pensjonsrettigheter, leieboerrettigheter, statsboerskap, oppholdstillatelse og arbeidstillatelse. Men rapporten er samtidig skeptisk til hvorvidt prosjektet har evnet å bistå et betydelig antall internflyktninger til å returnere, og hindre videre flukt.

– Vi stiller spørsmålsteget ved i hvilken grad man kan oppnå resultater ved å føre for retten såpass kontroversielle saker som angår for eksempel pensjons- og leierettigheter. Dette er tidkrevende arbeid, med en rekke politiske, juridiske og byråkra-

FOTO: G.M.B. AKASH, DRIK

– Importerer mindre nå

– Land i 3. verden trenger å delta i et internasjonalt varebytte, men mye skal til for å få dette til å fungere på en god måte for utviklingslandene. I dag går utviklingen i gal retning. Norge importerer mindre fra MUL-landene i dag enn for 10-15 år siden, kommenterte medlem av regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken, FAFO-forsker

– Lovende muligheter

– Selv om markedsadgangen for MUL-landene foreløpig ikke har utløst noe importskred, er det ingen tvil om at det her ligger lovende muligheter på litt lengre sikt, sa utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson under Norsk Eksporttråds bistandskonferanse. Hun mener at dette bekreftes av landgjennomgangene ledet av NORAD.

– Vi vil styrke arbeidet for å bygge opp kompetanse og kapasitet for

FAKTA:

■ I 1995 ble det gitt tollfrihet for import fra MUL-land på alle produkter unntatt korn, mel og dyrefôr. Fra 1. januar 2002 fikk MUL-landene også kvotefri markedsadgang på alle varer, unntatt korn, mel og dyrefôr. 1. juli 2002 ble også korn, mel og dyrefôr gitt toll- og kvotefri markedsadgang.

■ En CMI-rapport fra 2002 konkluderer med at tollnedsettelse i seg selv ikke er tilstrekkelig for å øke importen, men at MUL-landene selv må produsere varene og helst ha et overskudd. De varene som trolig vil egne seg best for eksport, vil derfor være mais og ris til bruk i dyrefôr.

■ Rapporten identifiserer reker, kaffe, sukker, frukter og nøtter som varegruppene med størst importpotensial fra Norges hovedsamarbeidsland. I tillegg foreligger det et ytterligere importpotensial for klær fra Bangladesh. Når det gjelder storfekjøtt, er importmulighetene fra MUL-land små, fordi det ikke produseres nok.

Bjørne Grimsrud under framleggelsen av utvalgets rapport.

Han mente dette kunne være et særlig satsingsområde, og mente det i første omgang måtte være et mål å nå opp til en importandel fra MUL-land som var på nivå med 10-15 år siden.

å sette disse landene i stand til å utnytte de nye markedsåpninger som er gitt. Her trengs strategisk innsats, sa Frafjord Johnson.

Hun viste til USAs Growth and Opportunity Act som et eksempel på hvordan man kan lykkes med en slik strategi. Som følge av en forbedret markedsadgang for 38 land i Afrika – fra 2000 til nå – har eksporten til USA, olje holdt utenom, økt med 50 prosent.

tiske hindre, påpekte Francesco Castellani fra DIHR, da rapporten nylig ble lagt fram for pressen.

Dilemma. Ivanka Kostic, Flyktningerådets prosjektleder i Serbia, sa at det hadde vært et dilemma hvorvidt man skulle gå løs på vanskelige saker.

– I begynnelsen av prosjektet tok vi på oss en mengde saker der vi mest sannsynlig ville få et negativt utfall i retten. Men for oss var det viktig å ikke være avvisende – vår jobb var å få flest mulig flyktninger

til å komme til oss, og vi ville ikke ha som utgangspunkt at noen saker var «umulige», sa hun.

Rådgiver Pål Nesse i Flyktningerådet sa at prosjektet har gitt organisasjonen ny og viktig lærdom.

– Vi er glade for den positive omtalen i rapporten, og setter også pris på nyttige innspill om hva som kan gjøres bedre. Å bruke juridiske virkemidler i flyktningarbeid er helt nytt for oss, og vi tar nå med oss erfaringene fra Balkan til prosjekter i Pakistan, Afghanistan, Uganda og Georgia, sa han.

Vil firedoble landbruksinnsats i sør

Utenriksdepartementets rådgivende gruppe for bistand til landbruksutvikling la nylig fram sin rapport, der de foreslår å øke den bilaterale bistanden til landbruksutvikling til 15 prosent innen tre år. Nøkkelordet er bygdeutvikling, mener utvalget.

LANDBRUK

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Norsk bistand til landbruksutvikling har falt dramatisk siden 1970-tallet da opptil 30 prosent av bistandsmidlene gikk til landbruk, men nå kan trenden være i ferd med å snu. – Jeg kan love økt satsing, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson. Men foreløpig vil hun ikke røpe noe eksakt tall.

I 1999 gikk kun 2,7 prosent av bistandsmidlene til landbruk. Denne innsatsen økte i 2001 til 3,7 prosent.

– Satsing på landbruk har vært et neglisjert område. Det er trolig flere grunner til krisene i det sørlige Afrika og på Afrikas horn – deriblant klimatiske forhold. Men vi kan heller ikke se

bort fra at denne situasjonen har strukturelle årsaker ved at neglisjering av feltet har ført til at krisen er blitt verre enn den ellers kunne ha blitt, sier Frafjord Johnson, som mener det oppsto et politisk vakuum da de statlige kooperativene i mange av landene i sør forsvant.

– Dette vakuemet må vi fylle. Landbruk er, sammen med utdanning, to lokomotiver i utviklings-samarbeidet framover, sier statsråden.

Bygdeutvikling. Det regjeringsoppnevnte utvalget, under ledelse av Stein Bie – direktør ved det internasjonale landbruksforskningsinstituttet, ISNAR, i Nederland – mener det tidligere har vært fokusert for mye på produksjonsfremmende tiltak – som bruk av kunstgjødsel.

– Etter vår mening er det ikke her løsningen ligger. Vi mener i stedet en må satse på bygdeutvikling basert på landbruk, noe som vil være et viktig redskap for å skape økt matsikkerhet, riktigere ernæring, bedre naturforvaltning og stør-

re økonomisk vekst for de aller fattigste, sier Bie.

Bedre rammevilkår. Utvalget foreslår en liste på fem punkter som skal bidra til økt landbruksinnsatsing:

■ Skape økte inntektsmuligheter og bedre levevilkår for fattige på landsbygda. Ifølge utvalget må dette være det overordnede bilaterale og multilaterale målet.

■ Skape bedre rammevilkår for nærings- og markedsutvikling. Økt markedstilgang lokalt, nasjonalt og globalt samt opplæring for produsenter og omsetningsledd. Ifølge utvalget trengs det reelle forbedringer av konkurransemulighetene for landbruksprodukter fra utviklingsland i det globale markedet.

■ Sikre småprodusenters brukrett og tilgang til produksjonsressurser.

■ Videre støtte til institusjonssamarbeid og kapasitetsbygging.

■ Styrke landbrukskompetansen i Utenriksdepartementet og NORAD. Afrika sør for Sahara bør bli et hovedfokus for norsk bistand til landbruksforvaltning.

Kraftig nedgang. Rapporten fra utvalget peker på hvordan landbruket i mange utviklingsland representerer et stort potensial for økning i nasjonalinntekt og bedret handelsbalanse. Afrikanske lands eksport har imidlertid sunket kraftig de siste 30 årene. Mens regionen i 1955 hadde en markedsandel på 3,1 prosent av verdenshandelen, sank denne til 1,8 prosent i 2000. «Dersom Afrika hadde beholdt samme markedsandeler for de viktigste eksportproduktene som i 1962-64, ville eksporten på midten av 1990-årene vært minst 75 prosent høyere», heter det i rapporten.

Høye subsidier. Bie-utvalget mener regjeringen bør jobbe for mer rettferdige internasjonale konkurransevilkår, og da særlig å få avskaffet de subsidiene som har negative konsekvenser for lavinntektlands landbruksproduksjon. Ifølge Verdensbanken påfører jordbrukspolitikken i OECD-landene utviklingslandene et tap som tilsvarer 40 prosent av den totale internasjonale bistanden. I mange tilfeller blir overskuddslagre fra Vesten dumpet i utviklingsland gjennom subsidiert eksport av landbruksprodukter.

Norge ligger sammen med Japan og Sveits på subsidietoppen blant de vestlige landene når det gjelder landbruksubsidier. I disse landene subsidieres opptil 70 prosent av bøndenes inntekter, mot 30 prosent i EU og om lag 20 prosent i USA.

Radikalt WTO-forslag

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

12. februar la forhandlingslederen for WTOs jordbruksforhandlinger, Stuart Harbinson, fram sitt forslag til avtaletekst.

Forslaget legger opp til at tollsatter over 90 prosent i snitt skal reduseres med 60 prosent og minimum 45 prosent. WTOs forhandlingsleder foreslår flere særordninger for utviklingsland. Blant annet skal kun utviklingslandene kunne ha sikkerhetsmekanismer – dersom utenlandsk eksport for eksempel skulle

true det innenlandske markedet. Norge har i dag slike sikkerhetsmekanismer på flere produkter, blant annet på import av storfekjøtt fra Botswana og Namibia.

De minst utviklede landene (MUL) slipper å redusere sine tollsatter. Industrilandene oppfordres derimot til å gi toll- og kvotefri markedsadgang til alle produkter fra MUL.

WTOs landbruksforhandlinger skal være ferdigforhandlet 31. mars.

Sier nei til detaljstyring

Ambassadene bør få mer ansvar, fastslår tidligere NORAD-direktør

Tidligere NORAD-direktør Per Ø. Grimstad har klare meninger om den pågående evalueringen av bistandsforvaltningen. Han håper den vil resultere i mindre politisk detaljstyring fra Oslo og mer ansvar og ressurser til ambassadene. – For mange ansatte sitter og knoter her hjemme, fastslår Grimstad.

• ERIK LANDET

FORVALTNING I april vil konsulentfirmaet ECON etter planen legge fram sine forslag til modernisering og omstrukturering av den norske bistandsforvaltningen. Det er en rapport den 68-årige tidligere NORAD-direktøren ser fram til med interesse.

– Det vil være et klart fremskritt om bistandsforvaltningen desentraliseres slik at ambassadene får mer ansvar. Kunnskapen om det som skjer i et land må være på ambassadene og i regionen. Ambassadene bør være spydspissen i utviklings-samarbeidet, mener Grimstad.

Han er ikke i tvil om hvor ambassadene kan hente mer kapasitet.

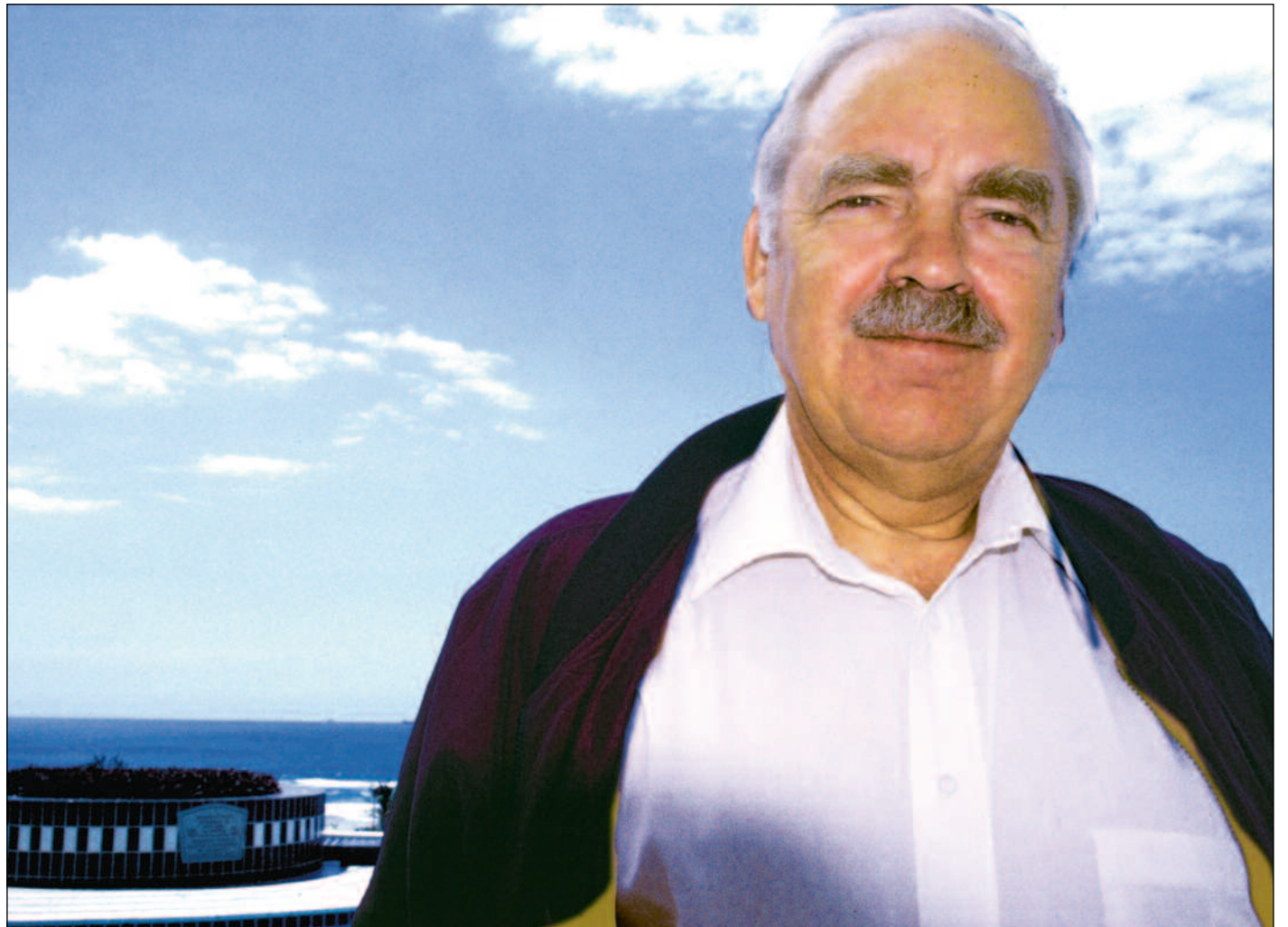
UD bør slankes. – Departementet er stort nok som det er. Hvis noe bør effektiviseres og slankes, så er det hjemmeadministrasjonen, mener Grimstad.

Han er dermed ingen forkjemper for å integrere direktoratet NORAD i departementet, tilsvarende hvordan bistandsforvaltningen er organisert i Danmark.

– Jeg vil heller at alt teknisk arbeid overføres til NORAD og ambassadene. Departementet bør bli mer politisert og mindre praktisk orientert. Departementet bør bruke tid på langsiktig og strategisk tenkning og ikke legge seg opp i detaljene ved bistandsforvaltningen, sier Grimstad.

Samlet utenrikspolitikk. Selv om Grimstad i større grad vil skille politikk og bistandsfag, håper han utenrikspolitikken og utviklingspolitikken i større grad blir samkjørt.

– Utviklingsarbeid er det området hvor Norge har mest å bidra med. Dette bør i større grad prege utenrikspolitikken. Departementet bør konsentrere seg om å samkjøre

– UD bør bruke tid på langsiktig og strategisk tenkning og ikke legge seg opp i detaljene ved bistandsforvaltningen, sier Per Ø. Grimstad.

ARKIVFOTO: BIBIANA D. PIENE

politikken, så kan underliggende etater ta seg av det praktiske, sier Grimstad.

I tråd med dette mener den tidligere Grimstad også at den svenske modellen, der ansvaret for både langsiktig bistand og nødhjelp er samlet på ett sted, bør overføres til Norge. Det betyr i tilfelle at NORAD får et tilsvarende ansvar som det Sida har i dag.

– Det er ingen tvil om at Sida er mer uavhengig enn NORAD. Det ville vært en fordel å samle den langsiktige bistanden og nødhjelpen på ett sted. Slik som det er organisert i Norge, hvor nødhjelpen sorteres under Utenriksministeren, blir nødhjelpen fort et ledd i ren utenrikspolitikk, og ikke i en samordnet utenriks og bistandspolitikk. Nødhjelp bør deles ut i samsvar med bistandsfaglige vurderinger, mener Grimstad.

Får frysninger. Grimstad advarer mot det han kaller *langsiktig nødhjelp*.

– Et slikt begrep gir meg frysninger og bidrar til en synes-synd-på-folk-tankegang. I stedet må man på et tidlig tidspunkt gjøre klart for mottakerne at nødhjelpen er første ledd i en langsiktig utviklings-samarbeid. Dette er enklere å gjennomføre hvis nødhjelp og langsiktig bistand er samlet, sier Grimstad.

Sida forvalter også store deler av støtten til multilaterale organisasjoner. I Norge tar hovedsakelig Utenriksdepartementet seg av overføringene til disse organisasjonene.

Grimstad mener dagens norske organisering er uoversiktlig for de ansatte på ambassadene i utviklingslandene, og ser gjerne at NORAD også overtar forvaltningen av den multilaterale støtten.

– Utenriksdepartementet bør i det hele tatt slutte med å dele ut penger til utviklingstiltak. Det er ikke deres oppgave. Og det er des-

– Nødhjelp bør deles ut i samsvar med bistandsfaglige vurderinger, mener Grimstad.

FOTO: SCANPIX/CORBIS SYGMA

ten en fordel at en instans sitter med den fulle oversikt over Norges samlede bistandsinnsats, sier han.

Grimstad forteller blant annet at han som ambassadør i Sør-Afrika

skulle åpne et UNESCO-prosjekt som hadde fått støtte av Norge.

– Jeg deltok på arrangementet uvitende om at Norge hadde støttet prosjektet, sier han muntert.

MODERNISERINGS-PROSJEKTET

■ Historiens første samlede evaluering av bistandsforvaltningen – Utenriksdepartementet, NORAD og ambassadene – skal etter planen være ferdig i begynnelsen av april.

■ Evalueringen, som ledes av ECON, er en del av regjeringens generelle prosjekt for modernisering og effektivisering av forvaltningen.

■ I mandatet heter det blant annet at evalueringen skal medvirke til at den utviklingspolitiske forvaltningen skal moderniseres, effektiviseres, forenkles og desentraliseres. ECON har blant annet foretatt en spørreundersøkelse blant ansatte i forvaltningen, gjort dybdeintervjuer med utvalgte ansatte og besøkt ambassader.

Klare for krig

«De fem store» forbereder Irak-pakke

Mens verden vakler mellom krig og ikke krig, trapper norske hjelpeorganisasjoner målbevisst opp beredskapen i Irak og nabolandene. Hensikten er å kunne ta imot en flyktningstrøm som ingen aner omfanget av. Det høyeste anslaget er på åtte millioner mennesker.

• GUNNAR KOPPERUD

Samtidig er Norges Røde Kors og Kirkens Nødhjelp uenig med Utenriksdepartementet, som i en delikat utenrikspolitisk situasjon nekter å bevilge penger til kriselagre.

- Vi er svært bekymret, sier utenlandssjef i Norges Røde Kors Arnulf Thorbjørnsen.

- Uansvarlig og umoralsk, sier Knut Christiansen, utenlandssjef i Kirkens Nødhjelp til Aftenposten. - Skuffende. Jeg forstår ikke argumentasjonen. Norge forbereder seg militært på krig, da må det også gå an at vi forbereder oss humanitært, sier Ap-leder Jens Stoltenberg.

Statssekretær Vidar Helgesen avfeier kritikken og viser til at UD i forbindelse med Irak har gitt 10 millioner kroner til FNs humanitære beredskapsfond, 20 millioner kroner til FNs høykommissær for flyktninger og 24 millioner kroner til pågående humanitært arbeid i Irak, i regi av Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Care.

Forskutterer. Mens beredskapsdebatten pågår mellom UD og de fem store norske hjelpeorganisasjonene, styrker de sistnevnte sin Irakberedskap. Norges Røde Kors bygger opp beredskapen i alle nabolandene til Irak. Lastebiler, sjåfører og generatorer er sendt, og 100 lokale nødhjelpsarbeidere er trent opp.

Foreløpig er 15 millioner kroner forskuttet til beredskapen. Arbeidet styres fra hovedkontorer i Damaskus, Syria, og Amman, Jordan. Norges Røde Kors samarbeider med Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), som har vært på plass i

Verden forbereder seg: Tyrkiske soldater holder vakt ved en nyopprettet «telt-by» nær byen Silopi, 30 kilometer fra den tyrkiske grensen mot Irak.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

regionen lenge.

Norsk Folkehjelp konsentrerer sin beredskap om de kurdiske områdene i Nord-Irak, der organisasjonen har vært inne siden 1995. Hovedoppgaven er å klargjøre områder til flyktningeleire, det vil si å rydde områdene for miner og udetonert ammunisjon. Norsk Folkehjelp forbereder også de logistiske sidene ved driften av flyktningeleire, det vil si transportruter og lokale innkjøp av forsyninger. Utenriksdepartementet bidrar med fem millioner kroner.

Lagrer telt. Kirkens Nødhjelp har økt sin beredskap, dels inne i Irak, sør for Bagdad, og dels i Jordan. Organisasjonen har vært i Irak siden 1997. Beredskapen omfatter forhåndslagring av telt, sanitær- og vannutstyr. Hjelpesprogrammet til Kirkens Nødhjelp har blant annet som mål å sørge for rent vann til en og en halv million mennesker. Prislapp: 18 millioner kroner.

Redd Barna har arbeidet lenge i de kurdiske områdene i Nord-Irak, og åpner nå kontorer både i Teheran, Iran og på grensa mellom Iran og Irak. Iransk politikk er å forsøke å avverge at flyktninger krysser grensa. Redd Barnas beredskapsarbeid er i hovedsak konsentrert om psykososiale tiltak for barn i flyktningeleire, i tillegg til feltsykehus, klær og ulltepper. Redd Barna samarbeider med Den internasjonale Redd Barna-alliansen, og har foreløpig ikke søkt Utenriksdepartementet om støtte, men forbereder en søknad på 10-15 millioner.

Flyktningerådet er med i arbeidet med å klargjøre en flyktningeleir for 40.000 mennesker, og bygger opp beredskapslagre med telt, ulltepper og mat. I tillegg er en beredskapsstyrke på 47 personer klar til å rykke ut på 72 timers varsel, til Iran, Syria, Kuwait eller Saudi-Arabia.

Mens beredskapsdebatten med UD pågår, styrker hjelpeorganisasjonene sin Irakberedskap.

Avventer gjenopptakelse i støtten til Kenya

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson vil ikke vurdere å gjenoppta stat-til-stat-samarbeidet med Kenya før landets nye regjering har vist at den tar et oppgjør med korrupsjonen.

• ERIK LANDET

Frafjord Johnson var forrige måned i Kenya for å normalisere Norges forhold til landet etter at daværende president Daniel arap Moi brøt de diplomatiske forbindelsene med Norge i 1990. Bruddet innebar at norsk bistand til landet i all hovedsak ble frosset.

- Det er en positiv giv i landet etter at Mwai Kibaki overtok som president. Kenya er et gjennomkorrupt land, men besøket opplevde jeg en meget sterk vilje til å gjøre noe med situasjonen, sier utviklingsministeren.

Som et resultat av regjeringsskiftet, har Norge vedtatt å gi støtte til

korrupsjonsbekjempelsen.

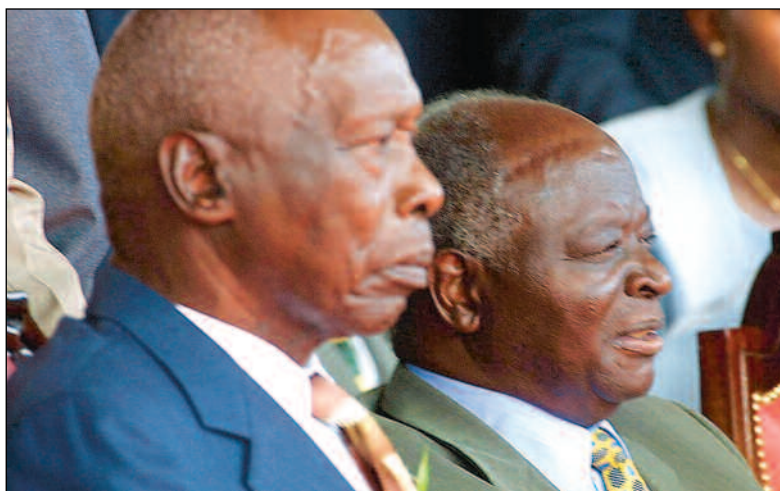
- Vi har foreløpig bestemt å gi støtte til Verdensbankens antikorrupsjonsprogram i Kenya. Hvordan dette arbeidet går vil være helt avgjørende for om vi skal gjenoppta

det bilaterale samarbeidet. Programmet vil løpe de neste månedene. I tillegg har vi noen midler som går til menneskerettighets- og demokrati-tiltak, sier Frafjord Johnson.

”

Det er en positiv giv i landet etter at Mwai Kibaki overtok som president.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

Kenyas tidligere president Daniel arap Moi (t.v.) og den nyalgte presidenten Mwai Kibaki.

FOTO: SCANPIX/SIMON MAINA

notiser

Gjenoppbygging til 180 mrd. kroner?

- Det er umulig å være godt nok forberedt på den type humanitær krise som kan eksplodere i Irak hvis det blir krig, sier UNDPs leder Mark Malloch Brown. Kostnadene til gjenoppbygging av Iraks infrastruktur vil alene beløpe seg på et sted mellom 25 og 100 milliarder amerikanske dollar, avhengig av omfanget på eventuelle ødeleggelser. Dette har UNDPs analytikere og andre eksperter beregnet ved å se på Iraks økonomiske situasjon i dag, kostnadene etter den første Golfkrigen og erfaringer fra andre krigsherjede områder som Afghanistan og Kosovo. Det vil koste mange ganger mer å gjenoppbygge Irak enn Afghanistan, blant annet på grunn av Iraks industrielle infrastruktur og det mer urbane, import-avhengige samfunnet.

Selv uten nye materielle skader vil det koste minst 10 milliarder dollar bare å gjenopprette det elektriske nettverket. Videre må ødelagte sanitæranlegg, skoler, hus, helsestasjoner, transportsystemer og telekommunikasjonen repareres eller bygges på nytt.

Kenya skylder 57 mrd. kroner

Kenyas statsgjeld steg til 57 milliarder kroner i 2002, viser tall fra den kenyanske nasjonalbanken.

Nesten 60 prosent av beløpet er gjeld til utenlandske banker og finansinstitusjoner.

Mye av gjelden kan forklares med at Kenyas tidligere president tok opp store lån for å finansiere enorme budsjettunderskudd etter at utenlandske givere frøs bistanden til Kenya på grunn av Moiss manglende vilje til å gjøre noe med den omfattende korrupsjonen i landet, melder NTB.

90 prosent risiko for aidsdød

Sjansen for at gutter på 15 år i Botswana dør av aids er på 90 prosent, viser nye tall fra Verdens Helseorganisasjon. En rapport viser at en tredjedel av befolkningen i landet nå er smittet av hiv, noe som er den høyeste andelen i verden. Tallene for Zimbabwe og Sør-Afrika er nesten like høye.

Tett samhandel med Zimbabwe

Minst en tredjedel av Storbritannias største firmaer har forretningsforbindelse med Zimbabwe, viser en kartlegging BBC har gjort. Av de 50 største børsnoterte firmaene, har 18 bekreftet at de enten er tilstede i Zimbabwe eller har annen forbindelse til næringslivet i Zimbabwe. 12 firmaer av slo å besvare spørsmålene fra BBC.

IRAK-BEREDSKAP

KENYA

Målgruppe: Undertrykte

Folkehjelpen vil konsentrere virksomheten og satser på rettigheter

Norsk Folkehjelp skal konsentrere seg om færre oppgaver og flytter fokus til rettighetsbasert arbeid overfor undertrykte grupper.

• CAMILLA SOLHEIM

Norsk Folkehjelps ledelse er akkurat ferdig med å utarbeide ny strategi for utlandsarbeidet. Strategien skal vedtas endelig på landsmøtet i juni i år. - Vi skal være en organisasjon som prioriterer rettighetsbasert arbeid gjennom partnere, og målgruppen vår skal være undertrykte grupper, sier leder for internasjonal avdeling Nils A. Røhne. - Det betyr at vi ikke skal være så opptatt av å dele ut mat, men heller arbeide for at fattige, undertrykte mennesker får kontroll over egne ressurser slik at de kan dyrke sin egen mat.

Reduserer aktiviteter. Den nye strategien kommer i etterkant av en to år lang omstillingsprosess i Norsk Folkehjelp. Etter 2000 var underskuddet på 11 millioner kroner og egenkapitalen omtrent borte. Nå ventet generalsekretær Eva Bjøreng på et 2002-regnskap som viser 10 millioner kroner i pluss. Den nye strategien er et verktøy for å kutte ned på antall aktivitetsområder. Røhne sammenligner Folkehjelpas portefølje med en gammeldags landhandel.

- Vi har alt, smiler Røhne. Men nå skal ikke lenger Folkehjelpa gape over alt. Generalsekretær Eva Bjøreng er klart opptatt av økonomien i dette.

- Det tar for mye ressurser å være så bredt engasjert.

Rettigheter. Den nye strategien setter fokus på land- og ressursrettigheter; ytringsfrihet (spesielt frie medier); kvinners rettigheter (spesielt vold mot kvinner og kamp mot omskjæring); ungdoms rett til deltakelse; urfolk og retten til et miljø fritt for minefare. I tillegg skal Folkehjelpa fortsatt drive nødhjelpsarbeid og annet arbeid dersom det finnes «organisasjonspolitiske grunner» - så som arbeidet i Nordvest-Russland.

Hard prioritering. Folkehjelpas stedlige representanter har kommet med innspill under strategiarbeidet, men nå spilles ballen i stor grad over til dem.

Rettighetsarbeid til fordel for undertrykte grupper blir et nøkkelord for Norsk Folkehjelps arbeid i kommende år. Befolkningen i Gaza er blant målgruppene. ILLUSTRASJONSFOTO: RUNE ERAKER

”
Konsekvensen av å prioritere, er også at man må velge bort noe. Det kan bli en stor utfordring.

Eva Bjøreng, generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

- Det er de stedlige representantene som nå må ta stilling til hvilke partnerorganisasjoner og hvilke typer aktiviteter vi skal gå inn i. Konsekvensen av å prioritere, er også at man må velge bort noe. Det kan være knallhardt, og det vil bli en stor utfordring, sier Bjøreng. Strategien er laget med sterkt blikk på hva andre organisasjoner jobber med og hva nettopp Folkehjelpa kan bidra med.

- Når det gjelder områder som helse, flyktninger og utdanning, så har vi konkludert med at andre organisasjoner har bedre grunnlag enn vi har. Vi var nødt til å sette strek et sted, forteller Røhne.

Forretning. Et av hovedområdene til hjelpeorganisasjonen vil fortsatt være minerydding. Men Folkehjelpa skal bli flinkere til å integrere annet utviklingsarbeid opp mot minevirksomheten, for eksempel spørsmål om rett til land. Siden 2001 har også Folkehjelpa drevet kommersiell minerydding. I Iran gir de råd til Norsk

Hydro som skal rydde et oljeområde. Dette gir Folkehjelpa en kjærkommen inntekt.

- Men vi har også sagt nei til et lignende oppdrag. Det var for et oljeselskap som hadde interesser i et omstridt oljefelt i Sudan, sier Bjøreng. Hun opplyser at Folkehjelpa er svært bevisst på at de er en humanitær organisasjon, og at det gir føringer på hvilke kommersielle oppdrag de vil ta på seg.

FN-støtte. Generalsekretæren er kritisk til enkelte av Utenriksdepartementets disposisjoner i freds- og fonsjonsarbeidet.

- Etter initiativ fra norske myndigheter er vi nå inne i minerydding i Sri Lanka. Til Sudan har regjeringen nylig bevilget 24 millioner kroner, men der går alt gjennom FN. Jeg skjønner godt at de vil dekke forskjellige behov, men samtidig er jeg veldig overrasket over at ingenting går via de norske organisasjonene, sier hun.

Bistandshistorie trolig til påske

Trebindsverket om norsk bistandshistorie er varslet før påske. Det skulle opprinnelig vært ferdig til markeringen i 2002 av 50 års norsk bistand.

• GUNNAR KOPPERUD

- Nøyaktig når verket kommer er avhengig av dem vi ønsker å få med oss på lanseringen, som for eksempel bistandsministeren, sier redaktør Dag Grønnestad i Fagbokforlaget. - Det kommer, men det er Forskningsrådet som i samarbeid med UD avtaler en passende lanseringsdato.

Trebindsverket om norsk bistandshistorie ble lansert som idé i

”
Vi fikk rett og slett manuskriptene inn for sent.

Dag Grønnestad, fagbokredaktør.

1997. Norges forskningsråd fikk det faglige ansvaret, mens pengene kom fra UD. Verkene skulle dekke tre hovedområder; det norske, det bilaterale og det multilaterale i bistanden. Jarle Simensen, Arild Engelsen Ruud, Frode Liland og Kirsten Alsaker Kjerland fikk ansvaret som hovedforfattere.

Et samlebind på engelsk av Helge Ø. Pharo er under arbeid. Det kommer sannsynligvis våren 2004.

For sent. - Vi fikk rett og slett manuskriptene inn for sent, sier redaktør Grønnestad i Fagbokforlaget. - Vi hadde satt av folk og tid til å arbeide med manuskriptene fra 1. mai, mens vi fikk det siste i slutten av desember. Da hadde vi overført ressur-

sene til andre utgivelser.

Trebindsverket kommer i et opplag på 2.000, og får en samlet pris på 1.198 kroner. Enkeltbind kommer til å koste 448 kroner. Redaktør Grønnestad beskriver utgivelsen som en ren kommersiell utgivelse, og forteller at forlaget må selge opp mot to tusen verk for å få økonomien til å gå opp.

Offentlig garanti. - Det ligger ikke offentlige midler bak selve utgivelsen, men vi har fått garanti om støtte dersom salget ikke svarer til forventningene, sier han.

Historieverket om norsk bistand ble utsatt første gang i 2002 - da ble det lovet utgitt i desember.

notiser

Mest lønn i Redd Barna

Generalsekretær i Redd Barna, Gro Brækken, tjener mest av lederne i de ikke-statlige organisasjonene i Norge. Ifølge Stavanger Aftenblad tjener Brækken 770.000 kroner i året. Generalsekretær Svein Grønnern i SOS-barnebyer følger hakk i hæl med 750.000 kroner i lønn. Brækken, Grønnern og Plan Norges generalsekretær Sandro Parmeggiani tjener alle mer enn dobbelt så mye som generalsekretær Knut Harald Ulland i Atlas-alliansen. Av de valgte lederne er det president Thorvald Stoltenberg i Norges Røde Kors som får mest med 325.000 i godtgjørelse. Reulf Steen i Norsk Folkehjelp får til sammenligning 60.000 kroner i årlig godtgjørelse.

UD-kutt i familieplanlegging

Utenriksdepartementet reduserer støtten til Den internasjonale familieplanleggingsføderasjonen (IPPF) med fem millioner kroner for inneværende år, noe som er en nedgang på 11 prosent, skriver Klassekampen. Støtten til IPPF årlig ligger på omlag 45 millioner kroner. Samtidig øker UD tilskuddet til FNs befolkningsfond (UNFPA) med syv millioner kroner til 237 millioner kroner. Politisk rådgiver David Hansen i UD sier til Klassekampen at det er spesielt viktig å støtte FNs familieplanleggingsarbeid etter at USA har stanset støtten til slikt arbeid.

30 millioner miner destruert

Norge vil fortsatt gi høy prioritet til arbeidet med gjennomføringen av Minekonvensjonen, sier utenriksminister Jan Petersen i anledningen 4-årsdagen for ikrafttreddelsen av Minekonvensjonen.

Konvensjonen, som forbyr produksjon, bruk, lagring og handel med antipersonell landminer trådte i kraft den 1. mars 1999. 131 stater har ratifisert Konvensjonen, og nær 30 millioner lagrede antipersonellminer har blitt destruert av statspartene. I tillegg er ytterligere 6 millioner miner destruert av ikke-statsparter.

Palestina-bistand videreføres

- Norge planlegger å bidra med omlag 70 mill. dollar til Det palestinske området i 2003, sier utenriksminister Jan Petersen.

Det internasjonale giverlandsmøtet for palestinerne, ble avsluttet i London 19. februar.

Giverlandsgruppen bekreftet at den humanitære bistanden til palestinerne ville bli videreført, sammen med støtte til gjenoppbygging av infrastruktur og bidrag til det palestinske budsjettet. Giverne har indikert bidrag på til sammen 1,1 mrd. dollar.

NORAD-milliard til «de frivillige»

Kirkens Nødhjelp får klart mest, fire organisasjoner tar «halve kaka»

Kirkens Nødhjelp er klart i tet ved årets tildeling av statlige NORAD-kroner til frivillige organisasjoner. Sammen med Bistandsnemnda, Redd Barna og Norsk Folkehjelp mottar organisasjonen rundt halvparten av den totale potten på nærmere 1,1 milliarder statlige støttekroner.

• ERIK LANDET

Kirkens Nødhjelp får 180 millioner kroner fra staten til å drive langsiktig bistand neste år. Deretter følger misjonsorganisasjonenes paraplyorganisasjon Bistandsnemnda med 137,5 millioner kroner, Redd Barna med 115 millioner kroner og Norsk Folkehjelp med 102,5 millioner kroner. Disse fire er i en divisjon for seg ved årets tildeling, slik de var det også i fjor.

Fra de fire på toppen er det et langt sprang ned til Atlas-Alliansen med 55 millioner kroner, Norges Røde Kors med 52 millioner kroner og CARE Norge med 47 millioner kroner.

- Det er ikke oppsiktsvekkende at disse organisasjonene også i år topper listen. Kontinuitet er viktig i utviklingsarbeid, og det er derfor naturlig at NORAD tar vare på den kompetansen disse organisasjonene over flere år har opparbeidet, sier avdelingsdirektør i NORAD, Else Berit Eikeland.

Sterkere samordning. Samtidig viser hun til at bistandsmyndighetene har tatt grep for å samordne utviklingsarbeidet i større grad.

- Vi ønsker å koordinere organisasjonenes bistandsarbeid i henhold til utviklingspolitiske mål. Derfor har NORAD opprettet dialog-

forum ved ambassadene i utviklingslandene der de frivillige organisasjonene og forvaltningen i større grad samkjører utviklingsarbeidet. Samordningen skal likevel ikke gå utover egenarten og verdigrunn-

laget som den enkelte organisasjon baserer sitt utviklingsarbeid på, sier Eikeland.

Langsiktig. Alle de 28 organisasjonene som deler milliardpotten har fått nye samarbeidsavtaler på mellom ett og fem år. Syv av organisasjonene er fra i år tatt inn i den langsiktige varmen for første gang.

- Foruten de organisasjonene som tidligere har hatt programeller rammeavtaler, har vi i år tilbudt langsiktige avtaler til Afghanistankomiteen, Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité, NHO, Norsk Sykepleierforbund, Utdanningsforbundet, WWF Norge og Plan Norge.

NORAD har lenge samarbeidet med de fleste av disse organisasjonene i form av enkeltavtaler, men de nye avtalene vil på en bedre måte ivareta kontinuiteten i utviklingsarbeidet, mener Eikeland.

Langsiktige avtaler vil også forenkle organisasjonenes søknadsprosess.

- Organisasjonene slipper nå å søke om penger hvert år. Fokus flyttes over på økt rapportering og evaluering av pågående prosjekter, sier Eikeland.

Plan og WWF øker mest. Noen av organisasjonene som tidligere har fått relativt små beløp opplever størst økning ved årets tildeling.

- Vi mer enn dobler overføringene til Plan Norge til nærmere 6 millioner kroner. Pengene er øremerket prosjekter i Uganda og Malawi. Støtten til World Wide Fund for Nature - Norge dobles til 10,5 millioner kro-

ner. Organisasjonen jobber spesielt tett med ambassaden i Zambia, forteller Eikeland.

Også Norsk Sykepleierforbund og Flyktningerådet har fått en kraftig påplussing i NORAD-støtten - med henholdsvis 68 og 44 prosent. Sistnevntes økning til 24,5 millioner kroner er et resultat av at Flyktningerådet har overtatt prosjekter som tidligere lå ved ambassadene i Uganda og Angola.

Tross økt norsk engasjement i Afghanistan i fjor, opplever Afghanistankomiteen ingen økning i overføringene i år.

- Vi vil igangsette en evaluering av den langsiktige norske bistandsinnsatsen i Afghanistan, og basert på denne vil vi vurdere å øke støtten til neste år, sier Eikeland.

Mer til MUL. NORAD har i større grad prioritert prosjekter til de minst utviklede landene (MUL) ved årets tildeling.

- Spesielt prosjekter i MUL-land i Afrika får mer penger. Som en oppfølging av fjorårets konferanse i Johannesburg, øker vi også støtten til miljøprosjekter. I tråd med regjeringens initiativ til økt satsning på utdanning, styrkes også støtten på dette området, sier Eikeland.

16 internasjonale frivillige organisasjoner deler i år 60 millioner NORAD-kroner. Intosai Development Initiativ (IDI) og The World Union for the Conservation of Nature (IUCN) får desidert mest med henholdsvis 13,4 og 15,3 millioner kroner.

- Vi foretar i vår en samlet gjennomgang av UDs og NORADs samarbeid med internasjonale frivillige organisasjoner. Nye føringer for støtten til disse vil bli vedtatt på bakgrunn av gjennomgangen. I påvente av disse har vi ikke inngått avtaler med internasjonale aktører utover 2003, sier Eikeland.

Kirkens Nødhjelps prosjekter blant indianere i Guatemala er blant de som nyter godt av 90 prosent finansiering fra statlige NORAD-midler.

FOTO: SISSEL OPDAL

Foreløpig taust fra Plan

• ERIK LANDET

Plan Norge ønsker foreløpig ikke å ta stilling til NORADs tilbud om 5,8 millioner kroner og to-årig samarbeidsavtale.

Den raskt voksende bistandsorganisasjonen, som nylig fikk 11.000 nye faddere gjennom sin TV2-kampanje, vil avvente NORADs evaluering av Plan og Redd Barna før man svarer ja eller nei.

- Vi har gitt NORAD beskjed om at vi ikke forholder oss til tilbudet før direktoratets organisasjonsgjennomgang av oss og Redd Barna er klar. Vi avventer dette og jeg har derfor ingen ytterligere kommentar til tilbudet som foreligger, sier generalsekretær i Plan Norge, Sandro Parmeggiani.

Kritiske organisasjoner. Organisasjonsgjennomgangen er et resultat av at Plan Norge i 2001 søkte NORAD om 150 millioner kroner fordelt over tre år. Samtidig er det kjent sak at andre norske ikke-statlige organisasjoner har vært kritiske til den internasjonale organisasjonen Plans inntreden på den norske bistandsarenaen.

- NORAD har ikke besvart vår opprinnelige søknad om samarbeidsavtale av juni 2001, noe de skulle gjøre etter at gjennomgangen var

foretatt, sier Parmeggiani.

Plan-sjefen er likevel sikker på at gjennomgangen, som skulle vært ferdig på nyåret, vil slå positivt ut for organisasjonen.

- Det førsteutkastet vi har sett er etter min mening klart fordelaktig for oss. Vi er i dialog med NORAD. Jeg er optimist, og regner med at evalueringen vil være ferdig i løpet av kort tid, sier generalsekretæren.

I forkant av årets tildeling søkte Plan Norge om 13,5 millioner kroner. Svaret kom i form av et tilbud på 5,8 millioner, en økning på 140 prosent i forhold til 2002.

Gikk hardt ut. I fjor gikk barneorganisasjonen hardt ut mot NORAD etter å ha blitt tildelt 2,5 millioner kroner.

- Vi ble både bestyrtet og forbanet da svaret fra NORAD kom. Både faddere, enkelte politikere, styret i Plan Norge og en del medier reagerer på behandlingen av Plan Norge. Det er ingen grunn til at vi ikke skal opp på et høyt nivå når det gjelder bevilgninger fra NORAD, sa Parmeggiani til Bistandsaktuelt for ett år siden.

NORAD ønsker ikke å kommentere Plan Norges avventende holdning før organisasjonsgjennomgangen er ferdig.

Generalsekretær i Plan Norge, Sandro Parmeggiani, undertegner foreløpig ingen avtaler med NORAD.

NORAD-STØTTE TIL FRIVILLIGE ORGANISASJONER 2003

	millioner kr
Kirkens Nødhjelp:	180,0
Bistandsnemnda:	137,5
Redd Barna:	115,0
Norsk Folkehjelp:	102,5
Atlas-alliansen:	55,0
Norges Røde Kors:	52,0
CARE Norge:	47,0
Strømmestiftelsen:	36,0
Utviklingsfondet:	35,0
Det Kgl. Selskap for Norges Vel:	28,0
Landsorganisasjonen i Norge:	25,8
FORUT:	25,0
Flyktningerådet:	24,5
Regnskogsfondet:	17,0
FOKUS:	17,0
Caritas Norge:	17,0
SAIH:	16,5
Norges Blindeforbund:	14,0
World Wide Fund for Nature - Norge:	10,5
Afghanistankomiteen i Norge:	8,0
Utdanningsforbundet:	7,9
Plan Norge:	5,8
NHO:	5,8
Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité:	5,5
Namibiaforeningen:	5,5
Norsk Sykepleierforbund:	5,0
Tørrelandskoordineringsgruppen:	4,5
Forum for utvikling og miljø:	4,0

– Demp forventningene til FNs tuse

Rønning-utvalget mener manglende resultater kan skape mistillit til bistanden

Prioriteringene i regjeringens handlingsplan mot fattigdom må bli tydeligere. Forventningene til tusenårsmålene må justeres. Mer risiko i utviklingsarbeidet. Strengere krav til frivillige organisasjoner. Dette er noen av anbefalingene i den første årsrapporten fra regjeringens rådgivende utvalg for resultater i utviklingspolitikken.

• ERIK LANDET

Utvalget, som ble oppnevnt høsten 2001, kommer i sin årsrapport med 13 anbefalinger til hvordan utviklingspolitikken kan forbedres.

– Vi har konsentrert arbeidet rundt en overordnet diskusjon om Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015. Regjeringen har fremholdt at planen skal oppdateres i henhold til ny innsikt. Våre anbefalinger er derfor ment som ett innspill til videreutviklingen av planen, sier utvalgets leder, professor Helge Rønning

Klarere prioritering. Utvalget er positivt til at handlingsplanen beskriver utviklingspolitikken som mer enn bistandspolitikk. Samtidig etterlyses klarere prioriteringer, både når det gjelder hva som skal prioriteres og når tiltak skal iverksettes.

– Vi anbefaler at det trekkes et klarere skille mellom overordnede og operasjonelle mål. Planen er preget av velmenende og positive målsettinger, men den er ikke like tydelig når det gjelder de konkrete tiltak som må til for at planens overordnede mål skal kunne oppfylles, sier Rønning.

Anbefaler avklaring. – Gjennomgangstemaet i planen er at utviklingspolitikken og bistanden skal bidra til at fattige mennesker får mulighet til å bruke sine produktive evner. Man ser for seg at utviklingspolitikk er hjelp til selvhjelp. Hvis selvhjelp er viktigst for å bekjempe fattigdom, og hvis frigjøring av skapende evner tar tid, bør man vurdere om FNs tusenårs mål er realistiske, mener Rønning.

Han understreker at svaret ikke er gitt, men advarer om at manglende resultater kan true utviklingspolitikken legitimitet.

– Det er viktig å forberede opinionen på at hjelp til selvhjelp er et tålmodighetsarbeid. Man må være forberedt på skuffelser og tilbakeslag. Tusenårsmålene lover formidable forbedringer i løpet av forholdsvis få år. Hvis det viser seg at resultatene ikke er i pakt med forventningene, kan dette skape eller forsterke tvil om utviklingsarbeidet i det hele tatt nytter. Det er viktig at dette gjøres på grunnlag av målsettingene på de ulike områdene handlingsplanen identifiserer, sier Rønning.

Kvinneres stilling skal styrkes og lik rett til utdanning for jenter og gutter skal oppnås i grunnskole innen 2005, lyder ett av FNs tusenårs mål.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Etterlyser større risiko. Det rådgivende utvalget advarer mot å være ubegrunnet optimistisk når det gjelder muligheten til å måle resultatene av alle aspekter ved utviklingspolitikken.

– Det er viktig å skille mellom resultatvurdering av bistand, hvor spørsmålet er om resultatet av et tiltak svarer til formålet, og strategivurdering av bistand, hvor man spør om tiltaket var verdt å gjennomføre. Utviklingspolitikk er et tålmodighetsarbeid. Hvordan kan man måle virkningene av Norges bidrag til for eksempel demokratisering og utdanning, når resultatene kommer langsomt og skyldes mange, lokale og internasjonale faktorer? spør Rønning.

Utvalget anbefaler derfor at kravet til målbare resultater ikke må hindre evnen til å satse.

– Fattigdomsproblemene er trolig verst i samfunn som byr på spesielt store utfordringer og hvor risikoen for å mislykkes er høy. Det er vanskelig for disse landene å tiltrekke seg langsiktige prosjekter. Vi mener at det ikke bør være Norges strategi å la være å gjennomføre tiltak som medfører stor sjanse for skuffende resultater. Risikoen er ofte høy nettopp fordi tiltakene retter seg mot problemer som har et særlig ondartet opphav. Fra et slikt perspektiv er det ikke nødvendigvis slik at utviklingspolitikk som gir de mest umiddelbare og målbare resultatene er den beste, sier Rønning.

Uklart om makt. Utvalget mener at det er et grunnleggende problem at handlingsplanen ikke analyserer

Utvalgsleder Helge Rønning mener at et overdrevent målfokus kan hindre nødvendig risikovilje i bistanden overfor verdens fattigste land.

makt, klasseforhold og andre sosiale og politiske motsetninger i samarbeidslandene.

– Handlingsplanen skiller ikke mellom strategier i forhold til fattige mennesker og fattige land. Å redusere fattigdommen i et land er ikke nødvendigvis det samme som å redusere fattigdom blant folk, sier utvalgslederen.

Utvalget viser i sin årsmelding til at fattigdom ofte er knyttet til konflikter mellom regimer og ulike befolkningsgrupper.

– Man må regne med at regimer kan ha interesse av å opprettholde fattigdom som grunnlag for sin maktposisjon. Mulige konflikter som kan oppstå i sammenhenger hvor norsk bistand og utviklingspolitikk spiller en særlig rolle bør vektlegges. Derfor anbefaler vi Utenriksdepartementet å vurdere maktforhold, fare for konflikt og interesse-motsetninger mellom ulike grupper, for å få en realistisk fremstilling av mulighetene til å oppnå resultater, sier Rønning.

Strengere krav til frivillige. Utvalget advarer mot at det går automatisk i hvilke frivillige organisasjoner som mottar penger fra staten.

– Utenriksdepartementet og NORAD har utviklet sterke historiske

bånd med de viktigste frivillige organisasjonene. Dette har ført til at disse organisasjonene har utviklet seg til profesjonelle organisasjoner, som i realiteten er finansiert av staten. Vi anbefaler derfor at UD og NORAD systematisk må vurdere de frivillige organisasjonenes bidrag til fattigdomsreduksjon og styrking av det sivile samfunn. Fordeling av penger til de frivillige organisasjonene bør ikke gå automatisk og bli liggende fast over tid. Det må være utviklingspolitiske mål som hele tiden er avgjørende for hvilke organisasjoner som skal disponere midlene, mener Rønning.

Verdifull opposisjon. Utvalget synes det er problematisk at handlingsplanen som hovedregel legger opp til at frivillige organisasjoners virksomhet skal samordnes med mottakerlandets offisielle fattigdomsstrategier.

– Deler av virksomheten til organisasjonene bør samordnes med offentlig politikk, men styrken ved andre deler av virksomheten er at den er uavhengig. Mange organisasjoner er kritiske til fattigdomsstrategiene. I en demokratisk sammenheng er en slik opposisjon verdifull. For å hindre ensretting må ikke statlig politikk styre virksomheten til organisasjoner i det sivile samfunn. Vi mener at statlige fattigdomsstrategier og det sivile samfunns strategier ikke nødvendigvis bør samordnes, sier Rønning.

Landbrukssubsidier til hinder. Utvalget mener forhold i Norge kan bidra til å hemme importen fra de minst utviklede landene.

– Norske landbrukssubsidier gir et lavere innenlandsk prisnivå og gjør det mindre lønnsomt å eksportere til det norske markedet. Noen få, sterke aktører dominerer markedet for matvarer i Norge. Dette gjør at vareutvalget er forholdsvis standardisert. En omfattende satsing på informasjon til norske forbrukere og importører kan være et virkemiddel for å øke importen.

BISTANDSPOLITIKK

REGJERINGENS RÅDGIVENDE UTVALG FOR RESULTATER I UTVIKLINGSPOLITIKKEN

■ Utvalget ble oppnevnt av Stoltenberg-regjeringen i oktober 2001. Utvalget, som skal sitte ut 2003, setter sin egen agenda, og skal utarbeide en årlig rapport fra sitt arbeid. Leder for utvalget er professor i medieviten-skap ved Universitetet i Oslo, Helge Rønning.

■ Ifølge mandatet skal utvalget bidra til å øke innsynet i og skape mer dialog om utviklingspolitikken, med sikte på ytterligere fornyelse og effektivisering. Det skal også bidra til fokus på resultater, kvalitet og fornyelse.

nårsmål

TUSENÅRSMÅLENE

- Utrydde ekstrem fattigdom og sult. Blant annet halvere andelen av verdens befolkning som lever på under 1 dollar om dagen og andelen mennesker som sulter, innen 2015.
- Kvinners stilling skal styrkes og lik rett til utdanning for jenter og gutter oppnås i grunnskole innen 2005, alle nivåer innen 2015.
- Småbarnsdødeligheten skal reduseres med to tredjedeler innen 2015.
- Dødeligheten blant gravide og fødende skal reduseres med tre fjerdedeler innen 2015.
- Aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten skal stoppes og reverseres innen 2015.
- Sikre miljømessig bærekraftig utvikling. Blant annet halvere andelen mennesker uten sikkert drikkevann innen 2015.
- Utvikle et globalt partnerskap for utvikling mellom rike og fattige land.

Vil ikke justere tusenårsmål

• **ERIK LANDET**
Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson vil ikke være med å på å justere forventningene til tusenårsmålene. – For meg er ikke det sentrale hvorvidt vi har satt oss for høye mål, men hvordan vi skal få gjennomført de vedtatte målsettingene, sier Frafjord Johnson.

Utviklingsministeren advarer samtidig mot å underminere den historiske globale enigheten som ligger til grunn for tusenårsmålene. – Det går i riktig retning i India og Kina, slik at det er mulig å nå målene isolert sett, også på et globalt plan. Hovedproblemet er at Afrika sør for Sahara henger etter. Jeg håper nå at debatten i tida framover vil handle om hvordan man – utfra ulike forutsetninger – kan komme lengst mulig i nå målene i hvert enkelt land, sier Frafjord Johnson.

Hun mener likevel det er mulig å stå rakrygget selv om målene skulle vise seg uoppnåelige.

– Det kan være at det i 2015 viser seg at målene var for optimistiske, men da bør vi uansett kunne si at vi strakk oss så langt som det var mulig, sier utviklingsministeren.

– **Alt og ingenting.** Frafjord Johnson innser at handlingsplanen mot fattigdom kan være lite konkret på enkelte områder, men forsvarer seg med at ulike land har ulike forutsetninger, noe som fordrer ulike virkemiddelbruk.

– Planen kan virke som den handler om alt og ingenting. Dette er fordi Norge er involvert i en rekke land. Hvis planen skulle vært mer konkret, måtte vi hatt en handlingsplan for hvert land. Jeg håper derfor at det rådgivende utvalget vil kikke nærmere på handlingsplanen i for-

hold til enkeltland, sier Frafjord Johnson.

Bjelleku-saker. Både utviklingsministeren og generalsekretær i Norges Røde Kors Jan Egeland var positive til Rønning-utvalgets innspill som de håpet ville bidra til mer bistandsdebatt og en engasjert offentlighet.

– Det er både en velsignelse og en forbannelse at det er så stor konsensus i norsk bistandsdebatt – fra SV til Høyre. Den store enigheten er en velsignelse for langsiktigheten i bistandsarbeidet. Men det er en forbannelse for oppmerksomheten rundt disse spørsmålene i den offentlige debatt. Jeg tror vi må begynne å diskutere med flere i inn- og utland som er fundamentalt uenige med oss, sier Egeland.

Han oppfordret ellers til en sterkere prioritering blant de mange målsettingene i norsk bistandspolitik, og at man tar hensyn til områder hvor Norge kan ha en egen rolle som «bjelleku» og initiativtaker.

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

– Realistiske mål

• **LIV RØHNEBÆK BJERGENE**
– Det er bare i enkeltområder i Afrika hvor det vil være vanskelig å nå målene. Det betyr imidlertid ikke at det umulig å få framgang. Ressursene er der. Men vi må få politikerne til å prioritere – til å sette løftene ut i praksis, sier Eveline Herfkens. Den tidligere nederlandske utviklingsministeren leder FN's globale kampanjer for å gjøre de åtte tusenårsmålene synlige.

Hun mener tusenårsmålene skiller seg ut fra tidligere målsetninger

om fattigdomsbekjempelse på flere områder:

– Målene er undertegnet av 190 statsjefer. Hver enkelt regjering er derfor ansvarlige for å bidra til at målene oppfylles. Et samlet FN-system, i tillegg til Bretton Woods-institusjonene, støtter målsetningene. I tillegg ser vi at målene har bidratt til nye allianser – både privat sektor, kirkesamfunn og frivillige organisasjoner jobber nå sammen mot målene. Dette er folkets mål, sier Herfkens.

Sier nei til utflaggingsklausul

Utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF) avviser at NORADs investeringsstøtteordninger for næringslivet bidrar til utflagging, og ser ikke noe behov for en klausul knyttet til vern av norske arbeidsplasser. Det framkom da statsråden svarte på et spørsmål fra Senterpartiet.

• **ERIK LANDET**

Bistandsaktuelt omtalte i forrige utgave at fiskekrokprodusent Mustad på Gjøvik er tildelt 5,6 millioner kroner fra NORAD til å lære opp ansatte ved sin fabrikk i Kina. Tildelingen var knyttet til utflytting av produksjonen av sportskrokker, men utflyttingsvedtaket medfører samtidig at 100 ansatte ved fabrikk på Gjøvik skal fjernes i løpet av to til tre år.

Saken havnet senere i Stortingets spørretime, der NORAD-støtten og andre statlige støtteordninger for norske bedrifter som etablerer seg i utlandet ble kritisert av flere stortingsrepresentanter.

Skeptisk. Først var det nærings- og handelsminister Gabrielsen fra Høyre som måtte i ilden, deretter måtte KrFs utviklingsminister skrive brev til Senterpartiet uka etter.

Gabrielsen av slo i spørretimen å kommentere Mustad-saken spesielt, og viste til at han hadde bedt NORAD om en orientering. På generelt grunnlag uttalte statsråden likevel: – Jeg ser absolutt en mulighet for at jeg vil avvikle ordningene. Jeg setter et stort spørsmålstegn ved om vi skal bruke norske skattebetaleres penger til å bygge infrastruktur i andre land for å tiltrekke seg norske bedrifter. Jeg setter et stort spørsmålstegn ved det, og vil komme tilbake til det.

Skjønner arbeiderne. Til Dagbladet utdypet imidlertid Gabrielsen sitt syn på Mustad-saken.

– Jeg skjønner veldig godt arbeiderne på Mustad. Det blir et paradoks når skattepenger går til opplæring av dem som skal overta jobbene deres, sa Gabrielsen til avisen etter spørretimen. Senere gjentok han lignende synspunkter også overfor Bergens Tidende, men refererte da til ordningene som gir støtte til oppbygging av infrastruktur i Baltikum.

Fra Gabrielsens politiske rådgiver Eirik Lae Solberg får Bistandsak-

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT 1/2003

tuelt senere opplyst at nærings- og handelsministeren ikke har hatt NORAD-støtten i tankene når han har ytret et ønske om å avvikle støtteordningene.

Etterlyser klausul. Uka etter var det Senterpartiets påtroppende leder, Åslaug Haga, som var frampå. Hun etterlyste i et skriftlig spørsmål til utviklingsministeren en klausul som skal forhindre det hun mener er utflagging med bistandspenger.

– Det blir svært galt når bistandsmidler brukes til det som i praksis innebærer utflagging av norsk eksportindustri. Senterpartiet mener bedrifter som mottar midler til næringslivstiltak over bistandsbudsjettet bør forplikte seg til at støtten ikke brukes til utflagging. Slik klausul fantes tidligere. Vil utviklingsministeren gjeninnføre en slik klausul? spurte Haga.

Aviser utflagging. Utviklingsminister Frafjord Johnson mener det ikke er aktuelt å innføre en klausul og henviser til at klausulen Haga nevner var knyttet til en låneordning som ble nedlagt i 2001.

Frafjord Johnson er dessuten ikke enig i at tildelingen til Mustad har bidratt til utflagging.

– Tilskuddet til opplæring og forundersøkelse i utviklingsland, der utdanningsnivået jevnt over er lave og forholdene mer uoversiktlig, er såpass begrenset at det etter vår vurdering ikke bidrar til utflagging av norsk industri, men kan bidra til å gjøre det like attraktivt å investere i et utviklingsland som i et annet industriland, skriver utviklingsministeren i sitt svar.

NORAD lanserer ressurspakke om hiv/aids

NORAD lanserer en ny ressurspakke om hiv/aids for næringsliv som har virksomhet i Norges samarbeidsland. Håpet er at pakken skal stimulere næringslivet til konkret handling.

– Med ressurspakken ønsker vi å gi norske bedrifter praktisk støtte og inspirasjon til hvordan man kan arbeide og å møte de store utfordringene som er knyttet til hiv og aids. Mange bedrifter har allerede kommet et godt stykke på vei, og boka

«Tid for handling» gir eksempler på hvordan disse bedriftene jobber og ideer til hvordan andre bedrifter kan ta tak i problemet, sier Sissel Idland ved avdeling for sivilt samfunn og næringsutvikling i NORAD.

Ressurspakken, som er utviklet av Kåre Moen og Anne Skjelmerud ved Senter for helse og sosial utvikling, beskriver også de økonomiske støtteordningene NORAD kan tilby bedrifter som ønsker å sette i verk konkrete tiltak.

Kritikk av Worldview Rights

Evaluering: Arbeid i Korea uten dokumentert effekt for folk flest

Worldview Rights får kritikk for manglende rapportering om bruk av prosjektpenger. Menneskerettighetsstiftelsen kritiseres også for å ha brukt bistandsmidler på innkjøp av mobiltelefoner og datamaskiner.

• SILJE BERGGRAV

EVALUERING

Kontroll- og konstitusjonskomiteen på Stortinget varsler full gjennomgang av Utenriksdepartementets rutiner ved tildeling av bistandsmidler, skriver avisen Nationen. Også Riksrevisjonen ønsker å følge opp evalueringsrapporten om Worldview Rights, som NCG har utarbeidet på oppdrag fra Utenriksdepartementet. UD varsler at egne kontrollrutiner skal skjerpes, men mener det ikke er grunnlag for å forfølge saken rettslig.

Worldview Rights jobber for å fremme menneskerettigheter, demokrati og konfliktløsning gjennom opprettelse av mediekana-ler for grupper involvert i frigjøringskamp. Organisasjonen, som har hatt en rekke samfunnsstopper representert i sitt styre, har gjennom en årrekke fått økonomisk støtte – til sammen 40 millioner kroner – fra norske myndigheter, uten at organisasjonen tidligere er blitt evaluert. Det er på bakgrunn av dette at UD ba om en gransking av tre av organisasjonens prosjekter. Blant annet har NCG sett på en såkalt kulturdialog mellom Nord- og Sør-Korea, som konsulentene mener ikke har vært særlig vellykket.

Resultater ikke dokumentert. «Noen av aktivitetene kan ha bidratt til en prosess som har skapt tillit og kontakt mellom Nord- og Sør-Korea. Men ingenting er dokumentert, spesielt ikke i forhold til målgruppene – vanlige familier, studenter og skoleungdom i de to landene», heter det i rapporten.

Konsulentselskapet er kritisk til at pengene i stedet er brukt på å utvikle en web-portal med hensikt å fremme demokrati og menneskerettigheter generelt.

«Det reviderte budsjettet viser faktisk at aktiviteter som skulle fremme direkte dialog var redusert

Generalsekretær i Worldview Rights Rune Hersvik mener konsulentrapporten er full av feil.

ARKIVFOTO: SCANPIX

til nær ingenting, mens innkjøp av datamaskinutstyr til organisasjonen ble prioritert», står det i rapporten. Den slår fast at internettensiden som ble utviklet, åpenbart ikke ville være til nytte for vanlige mennesker i de to landene.

Når det gjelder prosjektet «Universitetskampanjen i Burma» konkluderer rapporten at hovedmålet, å gjenåpne universitetene i Burma, ikke ble noe av. «Dette målet ser ut til å ha blitt borte på veien», står det i rapporten, som påpeker at en rek-

ke andre aktiviteter knyttet til demokratisering, nettverksbygging og solidaritetsarbeid likevel ble gjennomført. Rapporten peker videre på at det var en forutsetning at offentlige midler ikke skulle betale lønninger, men at så likevel ble gjort.

Får skryt. Et uavhengig regnskapsfirma som har gjennomgått de økonomiske sidene ved NCGs rapport, konkluderer med at det ikke er avdekket vesentlige brudd på Regn-

skapsloven eller god regnskaps-skikk. Advokatfirmaet Hjort, som har hatt en juridisk gjennomgang av rapporten, mener det ikke er grunnlag for at UD forfølger saken rettslig.

Organisasjonen får også skryt av NCG, blant annet for å ha opparbeidet seg bred kompetanse, gode nettverk og kunnskap innen demokratiarbeid. Rapporten framholder også at det er vanskelig å måle konkrete effekter av denne typen innsats. Videre heter det at det ikke er tvil om at innkjøp av datautstyr for bistandsmidler har bidratt til å utvikle organisasjonen, selv om den stiller spørsmål ved nytteverdien for grasrota i Nord- og Sør-Korea – som prosjektet var rettet mot. Det påpekes også at Worldview Rights er profesjonell i sin planlegging og organisering av konserter og medie-happenings.

UD ser på egne rutiner. Pressetalsmann Karsten Klepsvik i Utenriksdepartementet kaller kritikken i rapporten «nyansert».

– Vi tar rapporten alvorlig, men vil poengtere at den ikke inneholder noen anklager om misbruk av penger. Vi ser at UD burde stilt mer spesifikke krav til bruken av bistandsmidlene og til styringen av prosjektene. Nå vil vi gå gjennom våre egne rutiner for å skjerpe kravene til organisasjonene både når det gjelder gjennomføring og rapportering av prosjekter, sier Klepsvik til Bistandsaktuelt.

Fremskrittspartiets leder Carl I. Hagen bekrefter overfor Nationen at Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité venter på en tilbakemelding fra UD, og vil behandle rapporten om Worldview Rights så snart den blir levert. Ekspedisjonssjef Per Engeseth i Riksrevisjonen sier til Nationen at man vil følge med på hvordan UD forholder seg til kritikken, og følge dette opp.

Worldview Rights springer ut av organisasjonen Worldview International Foundation, ledet av Arne Fjørtoft. UD og NORAD har gjennom lengre tid vært skeptisk til pengebruken i de to organisasjonene. Mens UD har tatt initiativ til evaluerte rettighetsorganisasjonen, har NORAD igangsatt en evaluering av WIF. Sistnevnte evalueringsrapport er ennå ikke offentliggjort.

”

...ingenting er dokumentert, spesielt ikke i forhold til målgruppene – vanlige familier, studenter og skoleungdom i de to landene.

Nordic Consulting Group omtaler Korea-prosjektet.

Slår tilbake mot kritikken

Worldview Rights er sterkt uenig i innholdet i rapporten, men medgir at stiftelsen kan bli bedre på å skrive søknader og rapporter.

– Vi er enig i anbefalingene om å forbedre rapporteringsrutinene våre, slik at effektene av prosjektene lettere kan etterprøves. Men rapporten inneholder samtidig en rekke feil. Når vi kritiseres for innkjøp av datamaskiner og mobiltelefoner, viser det at konsulentselskapet ikke har forstått hva vi driver med. Vi hadde allerede i prosjektsøknaden budsjettet med innkjøp av teknisk utstyr som direkte er brukt til fjernsyns- og internettendinger, påpeker generalsekretær Rune Hersvik overfor Bistandsaktuelt.

Han sier datamaskiner og telefoner er essensielle verktøy i det som er organisasjonens hovedarbeidsfelt, å skape kulturdialog.

– Vi har gjennomført en histo-

risk felleskonsert med deltakere fra både Nord- og Sør-Korea, som inkluderte såkalt web-cast – kringkasting av konserten på internett. I tillegg web-castet vi en fotballkamp med deltakere fra begge land. Dette er de største kulturmøtene mellom de to landene siden Korea-krigen. Resultatene av disse prosjektene har vi dokumentert, i motsetning til hva som står i rapporten, sier Hersvik.

Han legger til at også styret i Worldview Rights stiller seg uforstående til store deler av kritikken.

Hersvik mener også rapportens konklusjoner om universitetskampanjen i Burma er svært unyanserte.

– Dette var et utfordrende prosjekt som vi gjennomførte med halvparten av de midlene vi opprinnelig søkte om. Burma er et vanskelig land å jobbe i, hvor studentbevegelsen gikk i oppløsning underveis, og alt gikk ikke etter boka. Men

kampanjen hadde effekt – vi oppnådde blant annet å arrangere et utdanningsseminar med 14 studentledere og Aung San Suu Kyi tilstede, og drev lobbyarbeid med demokrati-bevegelsen, sier Hersvik.

Han frykter at rapporten vil så tvil om organisasjonens etterrettelighet.

– Som UDs egen grundige gjennomgang konkluderer, er det ikke påpekt vesentlige feil med hensyn til regnskapsføring eller andre lover og regler, påpeker han.

UD har foreløpig ikke tatt stilling til det framtidige forholdet til Worldview Rights, men Hersvik sier organisasjonen har fått beskjed om at den kan fortsette å sende inn søknader.

Leder av evalueringsteamet i NCG Svein Jørgensen var på ferie og ikke tilgjengelig for kommentar da Bistandsaktuelt gikk i trykken.

FAKTA:

■ Worldview Rights springer ut av den Sri Lanka-baserte organisasjonen Worldview International Foundation, ledet av tidligere Venstre-leder og NRK-journalist Arne Fjørtoft.

■ Organisasjonen, som er engasjert i menneskerettighets- og demokratiarbeid, har gjennom årene mottatt til sammen 40 millioner kroner fra Utenriksdepartementet.

■ Mange kjente politikere har sittet i organisasjonens styre. Dagens styre ledes av tidligere KrF-statssekretær Leiv Lunde. Med seg har han Marit Arnstad (Sp), Anne Kristin Sydnes (Ap), David Chartier, Stein Tønnesson og Kjell Veivåg. Tidligere har Kjell Magne Bondevik, Erik Solheim og Jan Egeland alle vært styreledere i organisasjonen, mens Kristin Clemet har sittet i styret.

– Oligarkene har for mye makt

Edgar Gutierrez er Guatemalas nye progressive ansikt mot verden

– Motkreftene er sterke, men det fins muligheter. Noen av oss står for nye holdninger. Vi prøver så godt vi kan å endre litt på forholdene i landet vårt. I det minste forsøker vi å åpne noen veier som kan lede fram mot en situasjon med mindre sosiale forskjeller, sier Guatemalas nye «progressive» utenriksminister Edgar Gutierrez som nylig besøkte Norge.

• GUNNAR ZACHRISEN

16. desember i fjor ble den veltalende 42-åringen utnevnt til ny utenriksminister av president Alfonso Portillo. Forut for dette hadde han i to år innehatt en sentral rolle som en slags sivil sikkerhetsrådgiver for presidenten.

Da sistnevnte utnevning ble kjent i januar 2000 ble han av vensresiden nærmest sett på som en overløper til fienden, siden han godtok å jobbe for en regjering som av mange blir sett på som et talerør for den tidligere brutale diktatoren Efraim Rios Montt. Først og fremst er Gutierrez forbundet med rettighetsarbeid og arbeid for den katolske kirken med å kartlegge overgrep under den blodige borgerkrigen i landet. Her arbeidet han tett sammen med biskop Gerardi som ble myrdet to dager etter at rapporten som avslørte de militæres hovedansvar for volden ble offentliggjort.

Den frittalende økonomien, journalisten og menneskerettighetsaktivisten har ikke skiftet form og talemåte selv om han har tatt steget inn i en relativt konservativ regjering, og han gir gjerne en analyse av landets innenrikspolitiske situasjon. Ønsket om å få til grunnleggende reformer og omfordeling til fordel for landets fattige skinner tydelig igjenom i alle hans kommentarer.

Styres av noen få. – Vi er et land

– Det tar tid å drive igjennom reformer i et land preget av sterke reaksjonære holdninger, fastslår landets nye utenriksminister.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

”
Man kan ikke snakke om fred og solidaritet uten også å omfordele ressurser til fordel for de fattige.

Edgar Gutierrez, utenriksminister i Guatemala.

Ordforklaring: Oligarki – fåmannsvelde

med oligarkiske strukturer og oligarkiske monopoler. Det er dessuten oligarkier med svært reaksjonære holdninger. I en slik situasjon tar det tid å drive igjennom reformer, fastslår Gutierrez.

Skattepolitikken er et av de områder der oligarkienes innflytelse alltid har gjort seg sterkt gjeldende, og det fattige landet med de rike eliteene har hatt et av de laveste skatteinivåene i hele Latin-Amerika.

– Man kan ikke snakke om fred og solidaritet uten også å omfordele ressurser til fordel for de fattige. Og omfordeling må også bety at landets rike må betale mer skatt, sier utenriksministeren.

Sterk motstand. Den nye regjeringens forsøk på å øke skatteinivået – blant annet etter påtrykk fra bistandsgivere – har imidlertid møtt sterk motstand i parlamentet.

– Skattepolitikken er fortsatt en «het» sak, men reformforslag provo-

serer ikke lenger så mye som de gjorde. I tidligere tider kunne forslag på dette området lede til både statskupp og politiske drap. Denne gangen klarte regjeringen til og med å få på plass en avtale med arbeidsgivere og arbeidstakere. For første gang fikk fagbevegelsen være med og diskutere prinsipper, og vi fikk en fruktbar diskusjon, sier Gutierrez.

«Pakten» sprakk. Ifølge utenriksministeren dukket problemene opp først da saken ble behandlet i parlamentet. Da kom fagbevegelsen med krav om lønnskompensasjon fra arbeidsgiverne for økt skatt og om statlig subsidiering av strømforsyningen innenfor den privatiserte energisektoren. Økt lønn ble avvist av næringslivet, samtidig som de kjørte fram argumenter om at økt skatteinngang bare ville bidra til mer korrupsjon i det statlige systemet. Da sprakk også samarbeidslinja i arbeidslivet.

Det endelige vedtaket i parlamentet ble ikke slik regjeringen opprinnelig hadde foreslått, men innebærer en økt skatteinngang for staten.

– Regjeringen nådde ikke helt opp til det nivået som det var lagt opp til i fredsavtalen – dvs. 12 prosent av brutto nasjonalprodukt. Resultatet ble i underkant av 11 pst. Dette er et historisk rekordnivå for Guatemala, men det er likevel ikke nok til å styrke det svake guatemalanske statsapparatet i vesentlig grad, sier Gutierrez.

Svekker arbeidsmoralen. Han mener samtidig at den stadige udokumenterte terpingen på korrupsjon i statsapparatet fra visse grupper virker negativt på arbeidsmoralen i den offentlige sektor. – Det er mange ærlige og oppriktige mennesker som har lyst til å gjøre en innsats gjennom å arbeide i det offentlige. Da er det ikke hyggelig hvis man hele tiden blir mistenkeliggjort gjennom denne typen påstander, sier Gutierrez.

Finnes på alle plan. – Samtidig er det vel ingen tvil om at også den guatemalanske staten har sine korrupsjonsproblemer?

– Generelt kan man si at Guatemala – og for den saks skyld hele Latin-Amerika – er samfunn der korrupsjon finnes på alle plan i et visst omfang. Akkurat som det finnes korrupsjon i det sivile samfunn og blant næringslivsledere, vil dette også være et problem i statsapparatet. Ut over dette er det uhyre vanskelig å si noe sikkert, og de studier som er foretatt for å kartlegge problemet er ikke tilstrekkelige til å gi noe klart svar på omfanget av problemet, sier Gutierrez.

Den ferske guatemalanske utenriksministeren besøkte Norge for bilaterale samtaler i januar i år. Han hadde også møter med norske frivillige organisasjoner som driver bistandsprosjekter i landet.

Regjeringen vurderer anbudsgaranti for norske bedrifter

• GUNNAR ZACHRISEN

Norske bedrifter deltar for sjelden i internasjonale anbudskonkurranser rundt utviklingstiltak. For å stimulere norske bedrifter til å bli mer aktive vurderer regjeringen å gjenopprette en anbudsgarantiordning. Det opplyste utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson på Norges Eksportråds årlige bistandskonferanse.

– Vi er opptatt av at norske bedrifter deltar i anbudsinnbydelser og engasjerer seg sterkere i de fattige utviklingslandene. Dette kan være et betydelig løft, særlig for små bedrifter, som ofte kvier seg for å ta kostnadene forbundet med å delta i slike anbudskonkurranser i et avbundet bistandsmarked, sa utviklingsministeren.

Garantien er knyttet til bistandsfinansierte prosjekter og såkalte «ubundne kreditter». Ordningen er tenkt å dekke deler av kostnadene ved anbudsdelaktelse i tilfeller der man ikke vinner anbudet.

Avbinding. Utspillet fra utviklingsministeren er trolig et forsøk på å

”
Ordningen er tenkt å dekke deler av kostnadene ved anbudsdelaktelse i de tilfeller man ikke vinner anbudet.

imøtekomme norsk næringslivs bekymringer knyttet til avbinding av bistand. Statsråd Hilde Frafjord Johnson har selv gått i bresjen for at leveranser knyttet til utviklingsprosjekter og -programmer ikke lenger skal kunne forbeholdes giverlandets eget næringsliv, og flere og flere land har etter hvert sluttet seg til denne linjen.

Utviklingsministeren gjorde ingen hemmelighet av at hun i denne saken hadde møtt motstand i norsk næringsliv.

– På noen punkter har vi vært uenige og vil vel fortsette å være det. Avbindingsvedtaket er kanskje et slikt punkt. Det er nå vedtatt. Dette er del av en internasjonal trend som forhåpentligvis vil nå langt i å bidra til en vesentlig effektivisering av bistanden, sa Frafjord Johnson.

Hun viste til at «bundet bistand» fordyrer varer og tjenester og kompliserer økonomiforvaltningen i mottakerlandene.

Ønsker gjennomskiktighet. Næringslivet har på sin side hevdet at enkelte land fortsatt forbeholder bistand-

sleveranser for eget næringsliv gjennom ulike former for «lure triks», blant annet gjennom spesielle anbudsprosedyrer. At enkelte lands bedrifter opererer med svært lave standarder innenfor miljø, sosiale forhold og arbeidstakerrettigheter har også vært nevnt som problemer som hemmer norsk konkurranseedyktighet.

Utviklingsministeren tok opp denne problematikken og lovet å arbeide for «et effektivt og gjennomskiktig internasjonalt bistandsmarked med like konkurransevilkår». Hun viste til at regjeringen allerede i mars i fjor tok initiativ til å utforme felles anbudsprosedyrer i OECDs utviklingskomité.

– Dessverre har ikke dette initiativet fått stor tilslutning foreløpig, sa Frafjord Johnson.

Hun opplyste samtidig at OECD og Verdensbanken – med støtte fra blant andre Norge – nå har tatt initiativ for å bidra til å styrke innkjøpsrutiner og -regler i utviklingsland. Innen dette initiativet er det også en målsetting å revidere OECDs retningslinjer for innkjøp.

Uløst garanti-problem. På et annet sentralt område for norske eksportbedrifter – garantispørsmålet i GIEK – hadde imidlertid statsråden færre nyheter å komme med, på tross av hennes «løfter» under fjorårets konferanse.

– Vi har ennå ikke funnet en god løsning på garantispørsmålet – dessverre, slik vi ga visse signaler om ifjor. Innenfor de rammer regjeringen har hatt i budsjettarbeidet nådde vi likevel ikke fram i prioriteringene. Jeg beklager det på det sterkeste. Det har i alle fall ikke manglet på innsats fra min side. Det vil det heller ikke gjøre i fortsettelsen. Vi arbeider fortsatt for å finne en løsning, både innenfor eksisterende ordninger og mulige «nye» løsninger, sa utviklingsministeren, som samtidig understreket at saken ikke lå i hennes departement.

I tilknytning til spørsmålsrundten etterpå oppfordret hun også næringslivet til å øve press i saken.

– Jeg håper at vi sammen kan øke trykket, slik at det gir resultater, sa Frafjord Johnson.

Alvorlig matmangel i Etiopia

– Sult skyldes struktur, vær og for lite bistand, sier landets nødhjelpssjef

ADDIS ABEBA (b-a):

– Det er ikke uvanlig med fem til seks millioner sultende i Etiopia, men nå snakker vi minst om en fordobling. Ja, om det går riktig ille: om en tredobling. Årsaken er for det meste dårlig vær, men det skyldes også at vi har fått for lite bistand, sier landets statlige nødhjelpssjef Simon Mechale.

lite bistand. Dermed måtte vi tidlig i høst redusere matrasjonene. Faktisk deler vi bare ut 12,5 kg per person per måned. Det er 2,5 kg mindre enn det internasjonale aksepterte minimum for ernæring av mennesker.

Eiendomsrett. Kilder blant landets bistandsgivere sies det at er mer debatt enn noensinne om matsikkerhet i Etiopia. Særlig har spørsmålet om innføring av privat eiendomsrett i landbruket kommet på den offentlige dagsorden. Samtidig klager mange givere over at den politiske ledelsen i landet bruker for mye tid på å sitte i interne partimøter.

– Det hevdes at dere rett og slett har vært for lite tilgjengelige og for lite opptatt av å styre landet?

– Det er riktig at vi er inne i en reformprosess. Den er nødvendig, og den tar tid. Men jeg vil ikke si meg enig i at vi kaster bort tid.

– Du forklarer den nåværende krisa i hovedsak ut fra dårlig vær, men når vi snakker med bønder, nomader og tjenestemenn rundt i landet, skylder de mer på unnfallende og feilaktig politikk fra de som sitter med makt. Særlig retter de kritikk mot den politiske ledelsen på provinsnivå?

– Jeg forstår at de blir frustrert. Men jeg vil likevel si at vårt største problem er at tilgangen på ressurser i dette landet er så lite forutsigbar. Dermed blir det vanskelig å planlegge – både for de enkelte husholdningene og på det overordnede planet.

• I ETIOPIA: ODD IGLEBÆK
Mechale er sjefen for Disaster Prevention & Preparedness Commission (DPPC), det statlige organet som har det daglige ansvaret for å forhindre sultkatastrofer. I tillegg skal DPPC også ha en beredskap, slik at hjelpetiltak raskt og effektivt kan settes i gang.

– Vi har en vanskelig situasjon nå. Vi må omgående begynne med distribusjon av mathjelp til sju millioner mennesker, men antallet vil øke til over 11 millioner utover våren. I verste fall, om jordbruksseongen som starter i disse dager slår feil, vil det være mer enn 14 millioner som trenger slik hjelp, fortsetter Simon Mechale.

Han viser til tall som ble offentliggjort like før årsskiftet i en felles appell fra FN og etiopiske myndigheter.

Sult avgjør. I 1974 falt keiserdømmet i Etiopia, og en viktig årsak var sultkatastrofen samme år. Deretter tok det marxistiske Derg-regimet over. I 1984 var det sult på nytt. Derg-regimet falt i 1991 og siden har EPRDF hatt makten. EPRDFs første møte med omfattende sult kom i 1994/95, deretter i 1999/2000.

Nå står Etiopia foran en enda verre situasjon, og det rapporteres om det største matunderskuddet noen sinne. Statsminister Meles Zewlawi har bedt om internasjonal hjelp. Han har sammenlignet med situasjonen i 1984.

– Disse krisene kommer gang på gang. Hvorfor?

– Vi ser det som en kombinasjon av flere faktorer, sier DPPC-sjefen. – Vi har de strukturelle, det vil si stor fattigdom og liten kjøpekraft for store deler av befolkningen. For det andre har vi hatt svært uvennlige værforhold. Vi har to vekstsesonger i Etiopia, og siste år var det nesten ikke nedbør i noen av dem.

– Men jeg vil også si, for å snakke frimodig, at dagens katastrofe, i alle fall et stykke på veien, skyldes for

Sjølforsynt? Vi spør om når han tror at Etiopia kan bli sjølforsynt med mat. Til det svarer han at han ikke kan spå.

– Det er avhengig av så mangt, av været, vår egen politikk, men også av hva slags hjelp vi får fra givere, tilføyer han.

Rundt om i Etiopia er det millioner, småbønder og nomader, som ikke har klart å komme seg skikkelig på fote igjen, siden de ble slått ut under tørken for to-tre år siden. Bønder mangler jord og nomader mangler dyr:

– Hvorfor er det, for eksempel ikke satt i gang tiltak for lang tid siden, for å skaffe nye dyr til nomadene. I så fall kunne de nå ha klart seg sjøl, istedenfor å være avhengige av matutdelinger?

– Som jeg sier, det er mangel ressurser som er vårt største problem. Etiopias myndigheter har ikke nok ressurser til å kunne skaffe disse dyrene. Men i tillegg kommer også at givere viser liten interesse for slike prosjekter, sier Simon Mechale.

– Vi tr

Abdukarim Habib Hassan og 35 000 andre frusterte småbønder kom til Shawra-leiren i håp om å få jord fra regjering

Bøndene i søndre Wollo har altfor lite jord til å klare seg. Nesten en tredjepart har ingen jord i det hele tatt.

FOTO: ODD IGLEBÆK

– Vårt problem er først og fremst mangel på jord. Min far disponerte to hektar og han hadde åtte barn, det blir en kvart hektar på hver. Ingen kan leve av det, sier Abdukarim Habib Hassan (27).

• ODD IGLEBÆK

Hele 85 prosent av befolkningen i Etiopia bor fortsatt på landet. Jordbruksarealet de lever av er omtrent den samme som for tretti år siden. I seg selv er ikke dette dramatisk. Dramatisk blir det derimot, når man tenker på at i samme periode har landets befolkning blitt mer enn fordoblet. I 1970 hadde Etiopia rundt 30 millioner innbyggere. I dag anslås befolkningen til 65 millioner.

Småbonden Abdukarim Habib Hassan bor nå i en nedlagt militærleir, kalt Shawra, langt utenfor allfarvei. Den ligger i Bale-fjellene og dypt inne i en av Etiopias urskoger. For seks år siden var det ingen her, men nå er de 35 000 mennesker. De bor i gamle brakker og spinkle greinhytter.

Daglig strømmer det folk til. De fleste yngre, bønder uten åker og eng. De tar med ektefelle og barn, og alt de eier og har: Noen kokekar – og klærne de står og går i.

Reiste i tre døgn. Abdukarim Habib Hassan kom hit for atten måneder siden. De er åtte i hans familie. Halvparten er små barn. Da de reiste, viste de ikke hva de gav seg ut på eller riktig hvor Shawra lå. Men det gikk bra. Siden de hadde små barn var det lastebilsjåfører som forbarmet seg over dem. Etter tre døgn på veien var de framme. Det skulle vise seg å bli en nedtur:

– Vi hadde gledet oss veldig. For vi hadde hørt at i Shawra kunne vi få jord, og at våre bekymringer skulle være over. Men slik gikk det ikke. Snarere var dette som å gå fra asken til ilden, sier Abdukarim.

Forbud. Han forteller av vel framme

fikk de vite tre ting: For det første at jordbruk er forbudt. Myndighetene frykter konflikter med de som bor der fra før. For det andre at det var ikke noe annet sted de kunne reise for å få jord. Og for det tredje at heretter måtte de leve på rasjoner:

– Det er uverdige, for vi er unge og sterke og vil arbeide, sier den unge bonden.

Støvete og tørt. I sørvest, i Filtu-distriktet, ca 100 km fra grensa til Kenya, er det støvete og tørt. Det eneste vannet som er tilgjengelig koster ei daglønn (fem birr) for en tjueliter. I tillegg til de mange fastboende er det nå også 40 000 flyktninger her. De er i ytterste nød.

– Vi har ingen ting, for de tok alt fra oss, forteller 75 år gamle Ama Alide, som er en av de fordrevne.

Ama Alide er etiopisk somalier. Han kom til Filtu for snart tre år siden: – Det var naboer, oromerne, som jaget oss. De hadde våpen og de ville ha våre beitemarker, så hva kunne vel vi gjøre, spør han.

– Men hva med myndighetene, beskytter ikke de dere?

– Nei, de sier bare at vi må holde oss her, sier han.

Overalt hvor vi kommer strømmer folk til. En stor hvit jeep med en utenlandsk passasjer, bringer håp om at noe skal skjje: Matutdelinger, hjemreise eller tilbud om ny jord et annet sted. Men vi har ikke noe å tilby. Den eneste vi kan love er å skrive om deres situasjon samt å informere Kirkens Nødhjelp, den norske hjelpeorganisasjonen, som har stilt bilen til rådighet.

Karrig og kaldt. Søndre Wollo er karrig og kaldt. Mange landsbyer ligger hele 3000 meter over havet. Det er også et av områdene i Etiopia hvor det har vært matutdelinger siden 1980-tallet. Millioner av fattigbønder lever her. Under helt ideelle forhold klarer de å dyrke nok til å leve av et halvt år.

– Men nå har vi ingen ting, sier Ali Muheye (28) som er sjef for en kebele (en liten «kommune») i Gugtu. Den unge mannen er på jobb for å kontrollere årets første matut-

deling: – Rasjonene er for små, bare 12,5 kg per person. Heller ikke får vi noe tilleggsføde. Så vi er bekymret, vi vet ikke hvordan det vil gå med de minste, om dette fortsetter, sier han.

Ali Muheye forteller at i hans kebele var det for 15 år siden om lag 600 husholdninger. Nå er de nærmere 1500, men de har ikke mer jord enn før. Den store økningen skyldes befolkningsvekst og at mange familier, som ble tvangsflyttet i 1985, er kommet tilbake: – Her får de i alle fall rasjoner, selv om de er små, forklarer han.

Noen få av familiene i kebelen disponerer tre hektar jord, men de fleste bare har en halv hektar. Nesten en tredjepart har ingen jord. Om all jord deles likt på alle, så blir det til en kvart hektar per husstand: – Er du heldig, kan du i så fall høste 100 kilo, nok til en måned eller to, forteller kebele-lederen.

Kebellesjef Ali Muheye vil ha omfordeling.

Ama Alide opplevde å bli jaget bort av sine naboer.

Den 60 år gamle nomadekvinnen Fatima Mohammed synes livet er blitt vanskeligere.

SULT OG NATUR

■ Etiopia har én nedbørrik og én nedbørfattig del. En tredjedel av befolkningen bor i det nedbørfattige området. For det meste er dette lavland.

■ Nesten halvparten av de som bor i lavlandet er nomader. Samlet utgjør de ca. 10 millioner mennesker

■ Andelen av befolkningen som er i krise svinger en god del. Den har i seinere år variert mellom 8 og 16 prosent, tilsvarende 5 til 10 millioner mennesker. Størrelsen på avlinger og tilgang på beiter er viktig for kortvarige svingninger.

enger mer jord!

sier Etiopias frustrerte småbønder

Investeringer på fredens vei

Norsk bistand har nøkkelrolle i finansiering av Afghanistans viktigste tunnel

SALANG (b-a): Forbedret veistandard – etter 23 år med krig og manglende vedlikehold – skal bidra til å overbevise befolkningen i Afghanistan om å følge fredens vei. Norsk bistand har en sentral rolle i utbyggingen av den viktige fjelltunnelen som binder provinsene i nord sammen med resten av landet. I mars starter arbeidene.

• I AFGHANISTAN:
GUNNAR ZACHRISEN

AFGHANISTAN
For 25 år siden tok det fire timer å kjøre fra Kabul til landets nest største by, Kandahar. Nå tar det 14 timer. Ethvert jorde på Hedmarken er mer behagelig å kjøre på enn hovedveiene i dette landet. Årene med krig har bidratt til at alle rester av asfalt er forsvunnet, også på landets viktigste trafikkårer.

I 30 kilometer i timen smyer den kraftige Toyota landcruiseren seg opp og ned av dype hull og hjulspor på hovedveien mellom landets to største byer. I den tette støvføyka passerer vi fra tid til annen en søvning landsby bestående av leirehus og handelsboder.

Men trafikken er tett. Innimellom må vi kaste halve eller hele bilen opp på høye veikanter for å unngå å bli kjørt i senk av møtende trailere på vei mot Iran. Innimellom tar vi veien over et jorde, fordi det er flattere enn veien. Samtidig er sjåføren nøye med å følge oppkjørte spor – i et land der krigens landminer fortsatt krever sine uskyldige ofre hver eneste dag. Det tar mange timer, men heldigvis når vi fram til byen før nattemørket senker seg.

Sovjet-prosjekt. Noen dager tidligere har vi kjørt strekningen fra hovedstaden Kabul til Salang-tunnelen – en viktig forbindelseslinje til handelsbyen Mazar-i-Sharif i nord. Her er kvaliteten på veien noe bedre, men mange krigsår unna normalstandard på en norsk bygdevei. Etter først å ha passert over de lange og vide jordene på Shomali-sletten der krigens fronter har bølget fram og tilbake i årenes løp, går veien oppover og oppover, i trange, vakre daler, stadig høyere og høyere opp i fjellene.

Det er i disse fjelltraktene at ingeniører fra Sovjetunionen i 1950 og -60-årene la grunnlaget for en av verdens høyestliggende fjelltunneler. Salang-tunnelen, 3300 meter over havet, sto ferdig i 1964. Veien gjennom tunnelen er den eneste mulige kjørbare vei mellom Nord-Afghanistan og de sentrale deler av landet. Det visste også Nordalliansens ledere da de – under press fra framrykkende Taliban-soldater – sprengte deler av tunnelen i 1998. Dermed klarte de også å beholde den militære kontrollen i nord.

NORAD-penger. Men når vi besøker tunnelen, i oktober 2002, er det fredens sak som gjelder. Nå skal veien, den 2700 meter lange tunnelen og de tilhørende «snøgalleriene» (betongoverbygg mot snø- og steinras) bringes tilbake til sin opprinnelige stand. Mens Verdensbanken står for hovedfinansieringen på om lag 48 millioner kroner, skal norske bistandspenger betale for prosjektle-

Staute karer på vei mot hovedstaden. Etter flere års krig er det igjen mulig å reise mellom nord og sør.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Portrettet av den legendariske militærkommandanten Masood pryder tunnelåpningen til den militært og økonomisk viktige Salang-tunnelen 3300 meter over havet. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Sivilingeniør Morten Knudsmoen fra Norconsult skal overvåke at afghanske myndigheter får det de har bestilt.

delse. I tillegg skal det kjøpes inn vintervedlikeholdsutstyr for 11 millioner kroner. Tilsammen fire millioner kroner er det norske bidraget via NORAD.

– Dette er det viktigste prosjektet i hele landet, fastslår underkommandant i Salang-regionen Abdul Qadir – som tidligere kjempet sammen med Nordalliansen. Han viser til at folk i området er svært fattige og trenger arbeid. Dessuten er befolkningen i ni provinser i nord avhengig av fjelltunnelen for å kunne drive handel og ha kontakt med folk lenger sør i landet.

– I tillegg må dere huske at en åpen tunnel også er en militær garanti for at regjeringens militære styrker kan beskytte befolkningen i nord, mener underkommandant Qadir, som selv sitter omgitt av soldater og panservogner noen kilometer sør for tunnelen.

Fem norske ingeniører. Nå er det han som skal sørge for den nødvendige sikkerheten i området, mens det norske Vegdirektoratet, med

Norconsult som underleverandør, skal stå for prosjektledelsen i tunnelprosjektet. Til sammen fem norske ingeniører er involvert. Hovedentreprisen – til en verdi av 37 millioner kroner – er vunnet av et tyrkisk entreprenørselskap. Sivilingeniør Morten Knudsmoen fra Norconsult, med tidligere erfaring fra prosjekter i bl.a. Hong Kong og Botswana, er den som i praksis har hovedansvaret for å overvåke at arbeidet skrider fram etter forutsetningene.

– Teknisk sett er ikke entreprenørens oppgave spesielt vanskelig. Det som gjør dette spesielt er de ekstreme vinterforholdene, sier Knudsmoen som skal bo og arbeide i området fra og med mars i år.

Han mener de klimatiske forholdene kan sammenlignes med norske fjelloverganger. 2700 meter med tunnel og 1500 meter med «snøgallerier» er strekningen som skal rehabiliteres. Betongarbeider, veidekke, strømgeneratorer og vifter skal på plass.

Fem drept i tunnelkø. Viktigheten av vifter fikk man illustrert sist vår da fem mennesker, hvorav to barn, døde av kullosforgiftning og forfrysning inne i tunnelen, etter at trafikken hadde stanset helt opp i flere timer. Andre uheldige bilpassasjerer – ofte plassert på overleste lasteplan – har opplevd å bli truffet i hodet av usikrede metallstrukturer under den farlige ferden gjennom den mørklagte tunnelen.

Planen er at rehabiliteringsarbeidet med Salangtunnelen skal fullføres innen oktober 2003. En usbekisk underleverandør har bistått det tyrkiske firmaet med tilriggingen høsten 2002. Et varierende antall afghanere – mellom 20-200 – vil også bli engasjert i arbeidet etter hvert som det skrider fram. I tillegg skal også selve hovedveien mellom den

viktige handelsbyen Mazar-i-Sharif i nord og Kabul utbedres.

Tre store prosjekter. Hovedveien fra Kabul til Herat via byene Gazni og Kandahar – en veistrekning som er beskrevet innledningsvis i denne artikkelen – er et annet av de store infrastrukturprogrammene på veisiden som er nå er påbegynt. USA, Japan og Saudi-Arabia står bak finansieringen av prosjektet som er kostnadsberegnet til 180 millioner dollar (omlag 1,2 milliarder kroner). Andre store prosjekter er veien fra den sørlige grensebyen Spin Boldak til Kandahar, som skal finansieres av den asiatiske utviklingsbanken og veien fra grensebyen Thorkham via Jalalabad til Kabul, samt en rekke innenlandske veistrekninger. Den svenske statlige bistandsorganisasjonen Sida finansierer på sin side en omfattende gjennomgang av behovene innenfor transportsektoren, både vei- og flytrafikk, som skal offentliggjøres i juni i år.

– Utålmodigheten i befolkningen er stor. De store infrastrukturprosjektene som kommer i gang i løpet av 2003 er helt sentrale for å vise befolkningen at det faktisk kommer noe ut av de internasjonale løftene om bistand. Salang-tunnelen og hovedveien Kabul – Kandahar blir uhyre viktige i denne sammenhengen, sier Nigel Fisher som leder FN's koordineringsorgan for bistand i Afghanistan – UNAMA.

FAKTA:

■ Afghanistan var i 2002 Norges største bistandsmottaker. Landet mottok omlag 350 millioner kroner, hvorav 220 millioner kroner var humanitær bistand (nødhjelp).

Krig betyr bistands-krise

Fattige land kan bli tråkket enda lenger ned i hengemyra

En krig mot Irak kan få alvorlige konsekvenser for fattige og økonomisk sårbare land. De langsiktige virkningene kan imidlertid også ramme USA hardt.

• STEN INGE JØRGENSEN

Det er nesten så man tenker på Onkel Skrues fantasillioner når man hører siste nytt om økningene i det amerikanske forsvarsbudsjettet. Bush-administrasjonens vilje til ytterligere militær opprustning er gått så langt at frykten for en økonomisk baksmell er i ferd med å bli det sterkeste antikrigs-argumentet i USA. Likevel er det de fattigste og økonomisk sårbare landene som har mest å frykte i første omgang.

Assisterende direktør ved Christian Michelsens Institutt (CMI) Alf Morten Jerve skiller mellom direkte og indirekte konsekvenser:

– Den mest presserende direkte effekten vil nok bli en økt kamp om bistandsressursene. Konkurransen om disse pengene vil øke betraktelig når man skal starte gjenoppbyggingen av Irak. Blant de mange indirekte konsekvensene er høyere oljepris. Den er allerede høy i dag, og det er klart at de landene som har små marginer kan få store problemer dersom den stiger ennå høyere, sier han.

Svekket USA. Jerve trekker fram en svekket USA-økonomi som en annen indirekte negativ effekt:

– Mye taler for at USAs økonomi allerede er på vei ned, og det betyr en svekkelse av hele verdensøkonomien. Flere fattige land er blitt stadig mer eksportavhengige, noe de endog er blitt rådet og oppmuntret til, og de blir dermed veldig sårbare når den internasjonale handelen svekkes. Vi så for eksempel etter 11. september at mange tekstil-eksporterende land fikk problemer. Dette kan utvide seg også til å gjelde landbrukssektoren.

CMI-forskeren minner samtidig om at Irak-konflikten kan medføre økt økonomisk støtte til enkelte land:

– Man kan anta at USAs bistand blir mer politisert etter dette, noe vi allerede ser tegn til. Det betyr at land som allierer seg med USA vil kunne få økt støtte, også fra givere som f.eks. Storbritannia. I første rekke tror jeg dette vil gjelde afrikanske land med betydelig andel muslimsk befolkning, hvor man er redde for fundamentalistiske grupper. Også i Indonesia og på Filippinene kan dette slå ut.

Svekker OPECs priskontroll? En mer generell positiv effekt kan oppstå dersom USA får tilstrekkelig kontroll over det irakiske regimet:

– USA har jo interesse av å svekke OPECs kontroll over prisnivået, og dersom de får mulighet til å påvirke Irak blir det lettere å få prisen ned.

Fra et humanistisk ståsted er det imidlertid lite å glede seg over, ifølge Jerve:

– Når bistanden blir politisert, så skal man ikke bare bekjempe fattigdom, men støtte regimer som vil bekjempe terror. Det blir mye mer av typen «du er enten med oss eller mot oss» og dette kan komme til å merkes også i norsk bistand. En mulig konsekvens av dette er at det blir mindre fokus på menneskerettighe-

Høyere oljepris som følge av en Irak-krig vil slå negativt ut for verdens fattigste land, mener forskere. Bildet viser en «bensinstasjon på hjul» i Armenia. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

ter og demokratisering. Relativt despotiske regimer slipper gjennom nåløyet bare fordi de støtter kampen mot terror. Dette er spesielt akutt i Sentral-Asia.

Økt skepsis. Men USA kan også selv rammes av ringvirkningene, nemlig den stadig sterkere USA-skepsisen verden over, tror Jerve:

– Det er ikke usannsynlig at en krig mot Irak blir tungen på vektskålen for mange land som lenge har vært kritiske til maktutøvelsen fra verdens eneste supermakt. Vi kan få se framveksten av en allianse av land som ønsker å være motvekt til den amerikanske dominansen, slik vi hadde med «non-aligned» landene under den kalde krigen, hvilket vi mangler i dag, sier han.

Han mener at en slik allianse i neste omgang for eksempel vil kunne bli brukt til å rette oppmerksomheten mot globaliseringen og liberaliseringen av verdensøkonomien.

Suges inn i ond sirkel. Flere av Alf Morten Jerves vurderinger er sammenfallende med analyser som er gjort av amerikanske forskere de siste månedene. To av direktørene ved det anerkjente Center for Economic and Policy Research (CEPR), Dean Baker og Mark Weisbrot, mener at et «uheldig krigsutfall» vil få alvorlige konsekvenser for utviklingslandene.

For det første vil de suges inn i en økonomisk tilbakegang sammen med de rike landene. Både på grunn av høy oljepris og et vanskeligere eksportmarked. I tillegg vil de sann-

synligvis oppleve en markant renteøkning som truer deres evne til gjeldsbetjening. Ifølge CEPR-forskerne er det solid empiri på at investorer søker til de mest utviklede vestlige landene i krisetider. De fattige landenes rentenivå kan komme til å øke med flere prosentpoeng, og i første rekke kan dette slå dramatisk ut for land i Latin-Amerika.

Negativt for USA. Baker og Weisbrots hovedanslagende i sin studie av de økonomiske konsekvensene av en krig mot Irak er imidlertid konsentrert rundt effektene på USA. De viser til beregninger som indikerer at det kan komme til å koste flere hundre milliarder dollar, samt et tap på inntil 1,6 millioner amerikanske arbeidsplasser.

I dette scenariet, som altså kalles «uheldig krigsutfall» (bl.a. fordi det drar ut i tid), forventer de også internasjonale boikott-aksjoner av hittil ukjent omfang. I første rekke er det WTOs avtaleverk om patentregler (TRIPS) som kan bli neglisjert. USA har i mange år kjempet mot piratkopiering, som medfører at de taper titalls milliarder av dollar i året. Forskerne tror det vil bli vanskeligere for myndighetene i mange utviklingsland å håndheve patentregler dersom en overveldende opinion opplever den høyere prisen på patenterte produkter som illegitim. Dette gjelder alt fra medisiner til musikk og film, som er svært viktige eksportartikler for USA.

Sten Inge Jørgensen er utenriksmedarbeider i Morgenbladet.

notiser

Brazzaville – «verdens verste by»

Brazzaville er kåret til verdens verste by. Hovedstaden i Kongo-Brazzaville ble rangert under både Bagdad og Bangui i den Sentralafrikanske Republik i en undersøkelse utført av Mercer Human Resources Consulting.

Ifølge BBC er over halvparten av byens bygninger fortsatt i ruiner etter den ti år lange borgerkrigen. Elektrisiteten er sporadisk, og noen områder av byen har vann bare et par timer om dagen.

Kongos andre by, Pointe Noire, kom på fjerdeplass fra bunnen i undersøkelsen. Afrikanske byer innehar 17 av de 20 nederste plassene, mens Zurich i Sveits kom på førsteplass.

– Det vil ta tid for mange av disse afrikanske byene å komme seg etter så lange perioder med politiske og økonomiske omveltninger, og etablere seg som rettslig og politisk stabile demokratier, sier Slagin Parakatil, seniorforsker hos Mercer.

Tusenårsmål om vann er urealistisk

FNs ønske om å halvere antall dødsfall som følge av manglende tilgang på rent vann, innen 2015, er svært urealistisk, ifølge en ny rapport.

Forbedret vannkvalitet for folk på landsbygda er ett av FN's tusenårsmål. Men David Satterthwaite i the International Institute of Environment and Development i London, sier til BBC at like mye innsats burde rettes mot byene. Rapporten han har utarbeidet for FN påpeker at problemet er mye verre i urbane områder enn offisielle tall viser.

– Myndighetenes statistikk i disse landene hevder at folk i byene har gode vann- og sanitærforhold. Men faktum er at de fleste byer og urbane strøk i Afrika, Asia og Latin-Amerika har svært dårlig vanntilgang, særlig for lavinntektsgrupper. Spesielt gjelder dette for uformelle bosettinger, som slumstrøk. Der fins ingen kloakkavløp, og opptil tusen mennesker må dele på en vannpost, sier Satterthwaite til BBC.

Afrika når ikke tusenårsmål

En ny rapport fra OECD fastslår at de fleste afrikanske landene ikke vil nå tusenårsålet om å halvere andelen mennesker som tjener mindre enn 1 dollar om dagen innen 2015. Rapporten begrunner dette med lave priser på råvarer som bomull, te og kaffe. Videre vektlegger rapporten at mangel på godt styresett vil hindre at tusenårsålet nåes. Den konkluderer med at krisene på Madagaskar og i Zimbabwe og Elfenbenskysten har større innvirkning på Afrikas økonomi enn internasjonale økonomiske svingninger.

”

– Den mest presserende direkte effekten vil nok bli en økt kamp om bistandsressursene.

Alf Morten Jerve, assisterende direktør ved Christian Michelsens Institutt.

Å være sulten er ikke nok

Bare Malawis svakeste får hjelp – hungersnøden fortsetter i det sørlige Afrika

LILONGWE (b-a): Jeg besøkte nylig mitt hjemland Malawi, landet som også er kalt «Afrikas varme hjerte» på grunn av sine vakre fjell, innsjøer og varme mennesker. Men det er også et land som er kraftig rammet av sulten i det sørlige Afrika.

• I MALAWI:
LIZZIE NYIRENDA

MALAWI

Til tross for at Malawi mottar nødhjelp fra ulike hjelpeorganisasjoner, er det fortsatt behov for mer mat. For øyeblikket er det bare de svakeste gruppene som mottar mat, de funksjonshemmede, de gamle og de foreldreløse.

Det var med blandede følelser jeg reiste rundt i landsbyene omkring Mangochi, et distrikt som ligger langs Lake Malawi, den største innsjøen i landet. Et kort blikk på innbyggerne i de ulike landsbyene var nok til å fortelle sitt tydelige språk, det var lett å se at de sultet. Jeg spurte meg selv om hvordan folk som lever på den fruktbare jorda langs Lake Malawi kan sulte, og hvor det var blitt av den mye omtalte nødhjelpen?

Bare de svakeste får hjelp. Da jeg kom til landsbyen Chipoka, tok det imidlertid ikke lang tid å legge merke til en liten hvit bygning (et av World Visions distribusjonssentra). Bygningen var omkranset av en stor sverm av mennesker som visste at den inneholdt maissekker. Men det var tydelig at lagerhuset ikke inneholdt nok mat til å mette alle de framfødte.

– Denne maisdistribusjonen er ikke rettferdig, noen må gjøre noe med det, runget en av stemmene fra folkemengden.

Kjemper for familien. Yusuf Ali er en av de mange malawierne som nå må kjempe for å brødfø familien sin. Selv om landsbyen Chipoka har 6000 innbyggere, har bare 400 av disse krav på å få mais fra matutdelingen i området. Hvert forsøk på å bli godkjent som trengende nok til å motta mat, har vært mislykket for Yusuf. Han blir nektet selv om han har seks barn som er i alderen fra to til femten år gamle.

– Vi er blitt fortalt at det ikke er nok mais, og at bare funksjonshemmede, foreldreløse og gamle folk i landsbyen kan motta nødhjelp. Men tørken sparte ikke et eneste hjem, og alle trenger mat i denne landsbyen, sier han med sorg i stemmen.

Barna ut av skolen. Ali har vært

Disse kvinnene henter mat fra World Visions lagerhus. De er blant de få heldige som får ta del i hjelpesendingene.

FOTO: LIZZIE NYIRENDA

Folk flokker seg rundt World Visions lagerhus i Chipoka.

FOTO: LIZZIE NYIRENDA

”

Til tross for at vi har innsjøen, sultet folk likevel.

Bøndene dyrker sin egen mat, men uten såkorn og vanningsanlegg, kan de ikke gjøre noen ting.

Jiya Gibson, landsbyhøvdning i Chipoka.

nødt til å ta tre av barna sine ut av skolen. Det lille han tjener på å dyrke tomater, må han bruke til å fø familien, framfor å bruke pengene på skolegang. Flere andre familier i landsbyen deler skjebne med Alis familie. Han forklarer at det ikke er dovenskap som er grunnen til at flere familier er uten mat, men at de er ofre for uforutsette naturkatastrofer som tørket ut jorda deres.

– Vanligvis dyrker vi så mye mat at det blir nok til oss selv året gjennom. Og vi pleier å ha litt til overs som vi selger, slik at vi kan kjøpe nødvendige artikler som såpe og skolebøker til barna. Men i år har tørken rammet oss hardt, og nå har vi ingenting, sier han.

Moses Musa, en av de stedlige representantene for hjelpeorganisasjonen World Vision bekrefter landsbybeboernes beretning om at matutdelingen – tross sulten – kun er beregnet på noen få svakstilte grupper.

– Vi har ikke nok mat å dele ut til alle, bare til noen få vanskeligstilte. Vi er også bekymret, alle her sultet, forklarte han.

Bevisst politikk. Richard Lee, som er talsmann for Verdens matvareprogram (WFP) i det sørlige Afrika forteller at det har vært en bevisst politikk å støtte opp om de mest sårbare menneskene i samfunnet, og at dette er noe hjelpeorganisasjonene og lokalsamfunnene har lagt opp til i fellesskap siden forsyningsene ikke strekker til for alle.

– Vi gir bare mat til de mest sårbare familiene, slik som husholdninger ledet av kvinner, funksjonshemmede, foreldreløse og eldre, sier Lee.

Hans inntrykk er at matvaredistribusjonen i Malawi blir håndtert bra.

– Det er nok mat fram til slutten av mars for de svakeste. Hva som vil skje med hjelpesendingene etter dette, avhenger av hvor god den nes-

te innhøstningen i april blir, sier Lee.

Feilslått landbrukspolitikk. Myndighetenes tiltak for å skaffe bøndene gratis såkorn kan imidlertid ikke kalles vellykket. Flere steder i landet fortsetter bøndene å så genmodifisert såkorn, til tross for myndighetenes advarsler. Men bøndene føler at de ikke har noe valg, siden de ikke får tak i vanlig såkorn. – Vi har ikke noe korn å så, og det eneste såkornet som er tilgjengelig for oss, får vi fra hjelpeorganisasjonene. Vi foretrekker å så det med tanke på neste års avling, framfor å ete det, forteller Jasmine Suti, en av innbyggerne i landsbyen.

Landsbyhøvdingen i Chipoka, Jiya Gibson, forteller at selv om regnet har kommet, er det mange som ikke har sådd ennå fordi de er tomme for såkorn.

– Til tross for at vi har innsjøen, sultet folk likevel. Bøndene dyrker sin egen mat, men uten såkorn og vanningsanlegg, kan de ikke gjøre noen ting. Jeg tror det er på tide at myndighetene for alvor satser på jordbruk med kunstig vanningsanlegg. Det er den eneste muligheten for dette distriktet nå, sier Gibson.

Sultet for andre år på rad. Under besøket i Mangochi-distriktet ble det klart for meg at innbyggerne fortsatt vil befinne seg i en lignende situasjon i 2003. Dette inntrykket er i tråd med de rapportene FN har kommet med. Ifølge FNs beregninger vil hungersnøden, som rammer 14 millioner mennesker i det sørlige Afrika, sannsynligvis vare ennå et år. En av årsakene til det er været. På denne tiden av året burde det være regntid over det meste av regionen, men i land etter land har regnet vært ujevnt, og noen steder har det uteblitt. Dette fører til at bøndene i en rekke land lar være å sette såkornene i jorda.

FN advarer om at utsiktene for denne sesongen er dystre, og at mange deler av de fruktbare landområdene for tiden ligger brakk. Spesielt ille skal det være i Zimbabwe, Malawi og Zambia, noe som vil føre til at avlingene vil ligge langt under gjennomsnittet i store deler av Zimbabwe, Malawi og Zambia. Og dermed vil familier over hele regionen stå overfor sult for andre år på rad.

Lizzie Nyirenda er journalist fra Malawi. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

Zambias eks-president arrestert

ZAMBIA

Zambias tidligere president Frederick Chiluba er arrestert og tiltalt for 66 tilfeller av korrupsjon på høyt nivå og tyveri av statlige midler for mange millioner dollar.

Ifølge det zambiske nyhetsbyrået Zana ble Chiluba pågrepet av politiet i sitt hjem 24. februar og stilt for retten i Lusaka samme dag. Den tidligere presidenten ble løslatt mot kausjon på 1,5 milliarder kwacha (2 millioner kroner), og måtte levere inn passet sitt.

Store menneskemengder hadde samlet seg ved for å høre hva landets tidligere president var tiltalt for. Chiluba nekter selv for alle anklagene. Zambias nasjonalforsamling hadde tidligere i uken vedtatt å oppheve Chilubas immunitet i forbindelse med korrupsjonsanklagene.

Chiluba regjerte Zambia i ti år etter å ha vunnet over Kenneth Kaunda ved valget i 1991.

Den sittende presidenten, Levy Mwanawasa, ble opprinnelig ansett

for å være en nær alliert med Chiluba, men tok etter valget i 2001 initiativ til omfattende korrupsjonsetterforskning av representanter fra det forrige regimet. I januar ble Zambias tidligere finans- og utenriksminister, Katele Kalumba, stilt for retten, tiltalt for underslag av rundt 53 milliarder kwacha (ca. 77 millioner kroner).

Museveni åpner for flere partier

Mannen bak null-parti-modellen varsler endring i det politiske systemet

KAMPALA (b-a): Ugandas president Yoweri Museveni snur og skal nå være klar til å åpne opp for flerpartisystem i landet, melder ugandisk presse.

• I UGANDA:
CAMILLA SOLHEIM

UGANDA

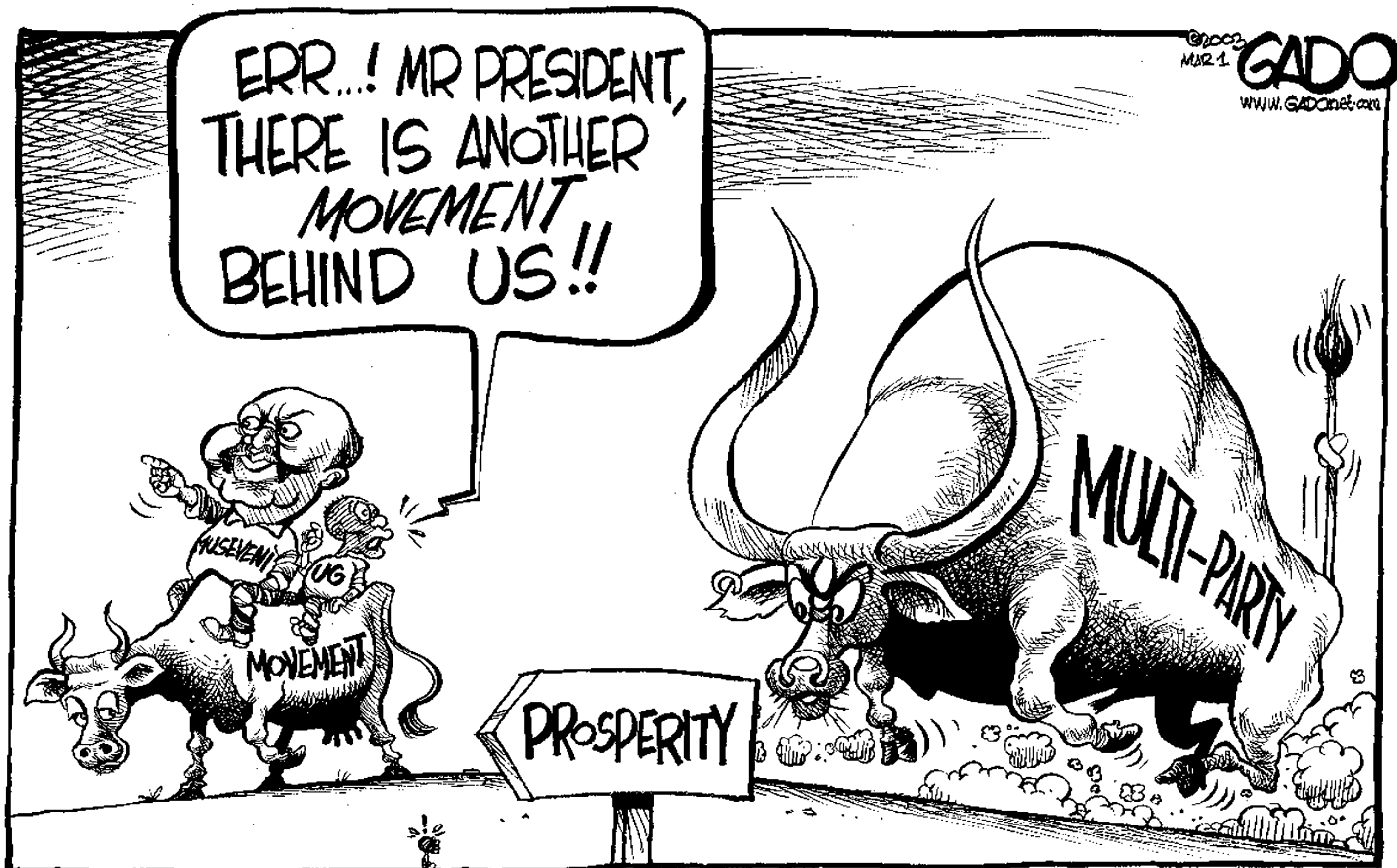
Siden president Museveni kom til makten i 1986 har han ikke tillatt politiske partier, derimot har han styrt gjennom sitt særegne «nullpartisystem», under kontroll av National Resistance Movement, den såkalte «Bevegelsen». Museveni har i mange år argumentert for at en etablering av flere partier ville skape farlige skiller mellom ulike folkegrupper og religioner, men er blitt kritisert både i pressen og av vestlige bistandsgivere for sin «udemokratiske» holdning.

Ifølge lekkasjer til den nasjonale pressen - både den statseide og den uavhengige, skal Museveni på et ledermøte i Bevegelsen nylig ha anbefalt å åpne opp for flere partier i landet. Spørsmålet skal igjen tas opp på Bevegelsens landsmøte i slutten av mars. Redaktør John Kevin Aliro Ogen i den uavhengige avisen The Monitor mener presset fra det internasjonale samfunnet, og da spesielt fra USA og Storbritannia, er den viktigste årsaken til at presidenten nå har skiftet standpunkt.

Eneste utvei. - Er dette utspillet om flerpartisystem en prøveballong eller er det et oppriktig ønske fra Museveni?

- Jeg tror ikke dette er noe Museveni virkelig ønsker, men jeg tror at han ser at han ikke har noen annen mulighet, sier redaktør Ogen til Bistandsaktuelt.

- I tillegg til internasjonalt press, tror jeg Museveni ble redd etter en stor mobilisering av mennesker i forrige måned. Flere tusen mennesker marsjerte i gatene da de skulle overrekke sitt forslag til grunnlovs-kommisjonen (det er nedsatt en kommisjon som skal foreslå en ny grunnlov, red.anm.). Da presidenten så tv-bilder fra denne mobiliseringen fikk han sjokk. Hvis man klarer å

TEGNING: GADO

”

Noen mener at Musevenis utspill om flerpartisystem kan være en del av strategien for å sitte en tredje periode.

John Kevin Aliro Ogen, redaktør i den uavhengige avisen The Monitor.

samle så mange mennesker til en slik massemønstring, så kunne man kanskje lett klare å mønstre folk til væpnet opprør mot det sittende styret, forklarer Ogen.

Ingen opposisjon. Monitor-redaktøren mener likevel at det i dag ikke eksisterer noen opposisjon som er i stand til å ta makten i Uganda.

- Opposisjonen i Uganda i dag har ikke klart det som skjedde i Kenya, nemlig å samle seg om en felles kandidat. I dag er det bare motstanden mot Museveni som holder dem sammen. Opposisjonen i Uganda er for liten til å være effektiv, sier Ogen.

I fjor sommer vedtok parlamentet i Uganda en ny lov som av mange ble vurdert å være en tilstrømning av muligheten til å drive partipolitisk arbeid. Loven begrenser partivirkosomhet til Kampala-området.

Ingen kommentar. Siden Musevenis standpunkt ble kjent har det vært tegn som tyder på stor uenighet innad i Bevegelsen. Mange skal fortsatt ønske å holde på «nullpartisystemet», mens ministeren for lokalregjering, Jaber Bidandi Ssali, har presentert en mindretallsrapport som åpner for flerpartisystem.

- Disse opplysningene ble lekket til pressen. Har Museveni i ettertid offentlig uttalt seg om dette?

- Interessant nok så har han ikke gjort det. Men han har heller ikke avvist opplysningene. Hvis pressen ellers skriver noe feil, så kommer det alltid raske dementier eller forklaringer fra kontoret hans. Men denne gangen har vi ikke hørt noe. Derfor mener vi at dette faktisk ble sagt av Museveni. Også de som ikke ønsker å åpne opp for flere partier har ikke nektet for at dette faktisk ble sagt. Deres største problem er

hvordan det ble lekket til pressen, sier redaktøren.

Tre perioder? Neste valg i Uganda skal holdes i 2006. I lang tid har det vært spekulasjoner om president Museveni vil stille til valg for en tredje periode. Selv hevder han at han vil følge grunnloven. En tredje periode vil i dag være i strid med grunnloven.

- Noen mener at Musevenis utspill om flerpartisystem kan være en del av strategien for å sitte en tredje periode. Hvis grunnloven blir endret og åpner for flere partier - og Museveni blir valgt som leder av Bevegelsen, så kunne han stille til valg - nettopp fordi systemet er endret. Men dette er bare spekulasjoner, selv om Museveni er troende til det. Vi får vente og se, sier Monitor-redaktøren.

- Ingen bevis for korrupsjon i Bujagali

KAMPALA (b-a): - Vi har foretatt en omfattende etterforskning, men har ikke funnet noe bevis for at det er korrupsjon i forbindelse med Bujagali-kraftverket, sier lederen for den statlige ugandiske etterforskningen Jotham Tumwesigye til Bistandsaktuelt.

• I UGANDA:
CAMILLA SOLHEIM

UGANDA

Siden i fjor sommer har Verdensbanken, USAs justisdepartement, det ugandiske korrupsjonsbyrået Inspector General of Government (IGG) og Økokrim etterforsket korrupsjonsanklager mot den norske bedriften Veidekke, som leder utbygginggruppen av Bujagali. I fjor ble det kjent at Ugandas tidligere energiminister Richard Kajjuka hadde mottatt «en uautorisert utbetaling»

på 10.000 dollar fra Veidekkes tidligere datterselskap Nor-Icil. IGG-sjefen peker på at det i utgangspunktet var tre aktuelle steder for kraftverkutbygging, men at regjeringen til slutt bestemte seg for Bujagali.

Etterforskningen førte også IGG til Norge, hvor de i slutten av januar blant annet var hos Veidekke.

Ikke Bujagali. - Norske Veidekke la inn anbud på kraftverk i Karuma, men dette tapte de. Men det er klart at dette beløpet ble utbetalt av en av Veidekkes underleverandører og det må forklares. Det er ikke snakk om så mye penger, men det er fortsatt alvorlig. Pengene ble betalt til en minister i regjeringen. Men jeg vil understreke at det ble utbetalt i sammenheng med Karuma og ikke Bujagali, sier Tumwesigye.

- Vårt hovedanliggende er å finne ut om det ble gitt bestikkelse eller ikke, sier han.

Den tidligere energiministeren har hevdet at utbetalingen var til sønnen hans, som betaling for utført jobbopdrag. IGG har avhørt

sønnen, som for tiden befinner seg i Australia. Tumwesigye vil ikke direkte kommentere sønnens involvering.

- Vi har snakket med ham, og vi synes at etterforskningen skulle fortsette, er alt han vil si.

Internasjonalt samarbeid. Etterforskningen førte også IGG til Norge, hvor de i slutten av januar blant annet var hos Veidekke. Oppholdet ble tilrettelagt av Økokrim.

- Det er første gang vi samarbeider internasjonalt i forhold til en korrupsjonssak. Vi etterforsker uavhengig av hverandre, men utveksler informasjon, sier IGG-sjefen. Han regner med at de vil være ferdig med etterforskningen innen sommeren. Inntil alle parter er ferdig med sin etterforskning skjer det ingen utbygging av Bujagali-kraftverket. Lån fra blant andre Verdensbanken er inntil videre frosset. Den amerikanske utbyggeren AES Corp.

varslet i fjor høst om store økonomiske problemer. Tumwesigye ser ikke bort fra at en eventuell Karuma-korrupsjon kom beleilig for det amerikanske energiselskapet.

- AES ble hardt rammet av blant annet Enron-kollapsen. Korrupsjonsmistanken kan være en unnskyldning for å utsette byggingen. Jeg sier ikke at det er det, men det kan være en faktor, påpeker Tumwesigye.

Norsk etterforskning. Førstestatsadvokat Lars Stoltenberg hos Økokrim kan ikke uttale seg om etterforskningen fra norsk side.

- Men det er jo allerede kjent av vi etterforsker med sikte på å avklare om norske aktører har gjort seg skyldig i korrupsjon, sier Stoltenberg. Han opplyser at ifølge internasjonal rett kan norske myndigheter straffefølge norske borgere, som har ytt bestikkelse i andre land, i Norge.

Vil lindre voksesmerter

FN-program skal bistå byboere i fattige land – sliter med små bevilgninger

NAIROBI (b-a): FN-organisasjonen UN-HABITAT skal hjelpe verdens storbyer å takle voksesmertene, men sliter med små bevilgninger. Samtidig er det et langsomt arbeid å bedre bostandarden for verdens fattige.

• I KENYA:
BERIT NYMAN

SLUMBYER

I dag bor omlag halvparten av verdens befolkning i byer, men innen 2030 kommer to av tre verdensborgere til å være byboere. De fleste byer er overhodet ikke planlagt for et slikt storinnrykk, og derfor vokser de uten planlegging og over sine bredder. Afrika, som i dag har få virkelig store byer, har den raskeste urbaniseringen av samtlige verdensdeler.

FNs program for bosettingsprosjekt, UN-HABITAT, arbeider nå ut fra en erkjennelse av at det er umulig å snu strømmen fra landsbygd til byer. Derfor retter de mesteparten av innsatsen mot å gjøre byene bedre i stand til å ta i mot alle menneskene som fortsetter å komme.

Får mer penger. Men penger er et sentralt tema for å få gjort noe for de mange fattige som bor i storbyer. Bistandsgivernes årlige gaver til FNs arbeid med bosettingsprosjekt økte fra 11 til 27 millioner dollar etter at arbeidet fikk programstatus, men det er likevel langt fra nok til å gi organisasjonen ønsket slagkraft.

Bosettingsprosjekt har aldri hatt veldig høy status i FN-systemet. Det har alltid vært lettere å finne givere til arbeid med miljøvern, barn, helse og utdanning.

Anna Kajimulo Tibaijuka, som har sittet som UN-HABITAT-sjef i over to år, gleder seg over at det er blitt enklere å skaffe penger etter at bosetting ble oppgradert til eget program for et drøyt år siden.

Banken er på glid. – Vi er fornøyd med en økende grad av positiv respons fra myndighetene i mange land. Til og med Verdensbanken er på god glid, og det er bred enighet om å bygge opp låneinstitusjoner lokalt. Men det som fortsatt tar veldig lang tid, er å komme så langt at man kan gå i gang og gjøre de konkrete tingene, sier Tibaijuka.

Derfor er det ennå utallige møter, notater, konferanser og høring-

Anna K. Tibaijuka har klart å få mange flere bidragsytere til å ville bruke penger på bosetting for verdens fattige byboere.

FOTO: BERIT NYMAN

er mellom dagens esende slumbyer i Afrika, Asia og Sør-Amerika og synlige, merkbare forbedringer.

– Det kan være frustrerende at ting tar lang tid. Men vi må satse langsiktig, sier Anna Tibaijuka.

Vant nytt terreng. Bosettingsprogrammet er det eneste av FNs formelle organer som har mandat til å arbeide sammen med lokale myndigheter.

– Viktigst av alle våre målsetninger er selve det å skaffe folk menneskeverdige boliger. Vi må hele tiden jobbe med å få til forbedringer der hvor folk faktisk bor, samtidig som vi bearbeider de lokale myndighetene og de sentrale, for å få dem til å gå inn for nye bolig- og bosettingsprosjekter, sier hun.

I midten av januar vant UN-HABITAT nytt terreng i forhold til den nye kenyanske regjeringen, da Anna Tibaijuka og bolig- og transportminister Raila Odinga underskrev en avtale om å begynne oppgradering i det største slumområdet i Afrika sør for Sahara – den såkalte Kibera-slummen i Nairobi.

Ny avtale. Anna Tibaijuka er opp-tatt av at slumboerne får delta mest mulig selv i arbeidet med å forbedre sin egen tilværelse.

– De har ressurser, og det er om å gjøre at de ikke blir satt utenfor det som skjer. Arbeidet vårt handler også om å få folk ut av en situasjon hvor de er avhengige av andre, sier hun.

I Nairobi, hvor UN-HABITAT har sitt hovedkvarter midt i det enorme FN-komplekset, er økt trygghet et av de mest konkrete målene for HABITAT. Cecilia Andersson og Juma Assi-ago jobber med å realisere Handlingsplanen for tryggere storbyer. Det globale programmet Tryggere byer gjennomføres i flere av verdens byer.

Gatebelysning gir trygghet. – Vi har drevet mye research sammen med folk som bor i de forskjellige bydelene. Enkle tiltak kan utgjøre kjempestore forskjeller. For eksempel øker tryggheten enormt i gater som får belysning, påpeker Cecilia Andersson. I dag er det bare et fåtall lyktestolper med lys i i den stadig

voksende hovedstaden. Siden elektrisitet er et knapphetsgode også i offentlige budsjetter, har de lansert en kampanje der folk «adopterer» en lyktestolpe. Ideen er at et nabolag, en bedrift eller en annen organisert gruppe sørger for å betale lysregningen og holde oppsyn med at lysmasten ikke blir utsatt for hærverk.

– Mørklagte gater er omgivelser som gjør folk – særlig kvinner – redde, sier Juma Assiago. – Vi baserer mange av tiltakene våre på en tanke om at der kvinner føler seg trygge, der er det trygt for alle, sier han.

Berit Nyman er redaktør i Fagpressenytt. Hun besøkte nylig Kenya.

FAKTA:

■ Norge ga i fjor cirka 10 millioner kroner i ikke-øremerkede midler til FNs bosettingsprogram HABITAT.

■ De største giverlandene er Storbritannia, Sverige, Nederland og Norge.

”

Viktigst av alle våre målsetninger er selve det å skaffe folk menneskeverdige boliger.

Anna Kajimulo Tibaijuka, sjef for FNs program for bosettingsprosjekt, HABITAT.

”

Dommene er en stor seier for alle som kjemper for et rettfærdighet.

Henning Stirø, ambassadør i Mosambik.

Presidentsønn etterforskes i Cardoso-saken

Selv om dommer er falt mot seks menn som sto tiltalt for drapet på journalisten Carlos Cardoso i Mosambik, er ikke saken over. Nå etterforskes presidentsønn Nyimpine Chissanos angivelige forbindelse til drapet.

• SILJE BERGGRAV

De seks tiltalte ble 31. januar dømt til fengselsstraffer på mellom 23 og 28 år, i tillegg til å måtte betale en erstatning på 14 milliarder meticaís – over fire millioner kroner – til Cardosos to barn. Den omfattende retts-

saken har rettet søkelyset mot makteliten i Mosambik, blant andre president Joaquim Chissanos eldste sønn Nyimpine. Flere av de tiltalte utpekte i retten Nyimpine Chissano som den egentlige bakmannen, og dommeren i saken, Augusto Paulino, har ifølge nyhetsbyrået Afrol News lovet å presse på for videre etterforskning av presidentens sønn. Det er for tidlig å si om etterforskningen vil ende opp i en ny rettsak.

Ifølge en lokal radiostasjon i Mosambiks hovedstad Maputo har den angivelige hovedmannen bak drapet, Anibal dos Santos Junior, trukket tilbake sine anklager mot presidentens sønn. dos Santos Junior ble

dømt til 28 års fengsel. Han rømte i september i fjor og var ikke til stede da dommen falt i Maputo. Men samme dag opplyste sørafrikansk politi at de hadde pågrepet dos Santos Junior i Pretoria, og han ble kort etter utlevert til Mosambik. De andre fem som sto tiltalt for drapet ble alle idømt 23 år og seks måneders fengsel. De erkjente seg skyldig under rettsaken, etter først å ha hevdet at de var uskyldige.

Dommen er blitt sett som en test på det mosambikiske rettsvesenets uavhengighet.

– En stor seier for alle som kjemper for et rettfærdighet, sier ambassadør Henning Stirø i Mosambik til NTB.

– I lys av at rettssystemet i Mosambik er svakt, er utfallet svært positivt. Det er også noe veldig spesielt ved måten saken er ført på. Det er første gang i historien at en rettsak er overført fra begynnelse til slutt både på radio og fjernsyn, og saken har vakt enorm interesse og et voldsomt engasjement i store deler av befolkningen, forteller Stirø.

Carlos Cardoso var Mosambiks mest kjente undersøkende journalist. Han ble overfalt og drept i november 2000 mens han undersøkte underslag av statlige midler i forbindelse med en bankprivatisering. Cardoso var gift med norske Nina Berg.

MOSAMBIK

Statselskapene gravlegges

Tanzania snart ferdig med å selge sine gamle subsidiesluk

DAR ES SALAAM (b-a): Den tanzanianske privatiseringen av statlige og halvstatlige bedrifter er snart over, og resultatene begynner så smått å vise seg. Men fortsatt gjenstår noen selskaper, blant dem noen som tidligere mottok omfattende NORAD-støtte.

• I TANZANIA:
CAMILLA SOLHEIM

Som så mange andre afrikanske land satte Tanzania på begynnelsen av 1990-tallet i gang med å privatisere 400 statlige og halvstatlige selskaper. Økonomien skulle åpnes. Etter planen skal landet være ferdig med all privatisering innen desember 2003, men det gjenstår fortsatt en del av de største og «vanskeligste» selskapene, så som jernbanen, elektrisitetsverk og det nasjonale flyselskapet.

Institusjonen Parastatal Sector Reform Commission (PSRC) ble opprettet i 1993 for å gjennomføre privatiseringen. – Veldig få av de statlige eide selskapene gikk godt. De fleste hadde store økonomiske tap, og måtte stadig få nye lån og subsidier fra staten. Det var som å putte penger i en bunnløs pytt, sier informasjonssjef Joseph M. Mapunda i PSRC.

Aktiv investor. En annen årsak til privatiseringslysten hos tanzanianske myndigheter var ønsket om utenlandske investorer.

– Vi ønsket å tillate vanlige tanzanianere å spille en aktiv rolle i økonomien. Med store subsidier til statlige selskaper var det lite privat initiativ, både fra lokale og utenlandske investorer.

I pluss. Mapunda forteller at hittil er 259 av de 400 selskapene solgt, 135 av dem til tanzanianere. – Privatiseringens søte resultat er begynt å vise seg. Mange av selskapene som tidligere gikk med underskudd går nå i pluss. Mange har også tatt i bruk ny teknologi og investerer i nytt utstyr, sier Mapunda. Han innrømmer at staten foreløpig ikke har tjent penger på salgene, men det skal det ikke være lenge til.

– Staten får nå skatte- og avgiftsinntekter fra disse selskapene og vi slipper å subsidiere og å gi lån som ikke blir tilbakebetalt. Nå er det staten som melker kua og ikke disse selskapene som melker staten, sier Mapunda.

Att og fram. Men fortsatt gjenstår

altså privatisering av rundt 20 prosent av de totalt 400 selskapene. Det er flere årsaker til at det er vanskelig å selge – uenighet om prissetting, diskusjon om lokalt kontra utenlandsk eierskap og liten tro på noensinne overskudd.

For eksempel har det i flere år pågått forhandlinger mellom det norske firmaet Tree Farms Ltd. og tanzanianske myndigheter om kjøp av det tidligere NORAD-støttede sagbruket Sao Hill. Daglig leder Jan Idar Kollstrøm forteller at det har vært mye fram og tilbake, og prosessen har både vært langdryg og vanskelig. Kjøpet er avgjort, men selskapet venter fortsatt på undertegningen av kontrakten.

– Regjeringen har valgt Tree Farms som kjøper, men vi opplever at PSRC motarbeider oss. Det har vært en stor kamp å få kjøpe sagbru-

”

...de statlige eide selskapene ... måtte stadig få nye lån og subsidier fra staten. Det var som å putte penger i en bunnløs pytt.

Joseph M. Mapunda, informasjonssjef i PSRC.

ket, og i denne perioden har vi måttet redusere både produksjonen og arbeidsstokken, sier Kollstrøm. Men han understreker at regnskapet går i balanse, og at gode markedsutsikter gjør framtiden lys.

– **Handlingslammet.** Sementfabrikken Tanzania Portland Cement Company fikk også i mange år NORAD-støtte. Siden 1998 er flertallet av eierne av fabrikken private investorer (blant annet eier norske Scancem 41 prosent), men Tanzanias regjering eier fortsatt 39,4 prosent av aksjene. I dag forhandler de private eierne om å ta over den statlige aksjeposten. Direktør Morten Gade i Tanzania Portland Cement er også kritisk til PSRC.

– Det virker som om PSRC delvis er handlingslammet, de er i alle fall svært forsiktige med å ta beslutning-

er. Det tar lang tid, og det er mye byråkrati, sier Gade.

Avviser kritikk. Informasjonssjefen i privatiseringsrådet avviser kritikken.

– Jeg kjenner ikke til disse konkrete sakene som du nevner, og vi er åpen for kritikk mot for mye byråkrati. Vi har mandat om å forhandle, men avgjørelsen om å selge gjøres av regjeringen. De bestemmer hvem de skal selge til og for hvor mye, sier Mapunda. Han er opptatt av at de ikke skal forhaste seg.

– For tiden arbeider vi med å selge store selskaper som elektrisitetsverket. Da er det viktig at vi forsikrer oss om at vi ikke gjør noe galt. Hvis det først går galt, så vil det påvirke mange sektorer og hele Tanzania i lang tid framover, sier Mapunda.

Forhandlingene mellom det norske firmaet Tree Farms Ltd. og tanzanianske myndigheter om kjøp av sagbruket Sao Hill har pågått i flere år.

ARKIVFOTO: NORAD/OLE BERTN FRØSHAUG

Færre ansatte etter privatisering

Kommunikasjons- og transportarbeidernes fagforening mener ifølge BBC at privatiseringsprosessen i Tanzania har vært urettferdig og at de ansatte ikke har vært involvert i diskusjonen. Det avviser privatiseringsrådet, men alle innrømmer at de aktuelle bedriftene har fått færre arbeidsplasser.

– Men det er ikke slik at de overflødige arbeiderne ble sparket rett ut på gata. I kontrakten har vi avtalt eventuell pensjon eller sluttpakker, sier informasjonssjef Joseph M. Ma-

punda i privatiseringsrådet PSRC. Mapunda mener også at privatiseringen har gitt en netto sysselsetningsgevinst.

– Den åpne økonomien gjør at det er lettere å skape egne arbeidsplasser og styre produksjonen på en annen måte. Ta for eksempel ølproduksjon. Tidligere var det begrensninger på produksjonen og det var konstant mangel på øl. I dag produseres det mer, som igjen fører til flere sjåfører, mekanikere, bensinstasjoner, flaske- og korkprodusen-

ter, sier han.

Direktør Morten Gade i Tanzania Portland Cement Company bekrefter at deres arbeidsstokk er kraftig redusert i løpet av de ti siste årene.

– I 1991 hadde fabrikken over 1000 ansatte. I dag har vi like høy produksjon, men bare 272 ansatte. Vi var nødt til å rasjonalisere. Derfor har vi også overlevd som bedrift, sier Gade.

Mer info om privatisering i Tanzania?

Prøv PSRCs hjemmeside: www.psrctz.com

Mugabe-motstander kan få dødsdom

ZIMBABWE

Norge frykter at anklagene om høyforræderi mot Zimbabwes opposisjonsleder Tsvangirai er falske, og følger rettssaken nøye. Lederen av Zimbabwes største opposisjonsparti MDC, Morgan Tsvangirai, står tiltalt for å ha planlagt statskupp og drap på landets president Robert Mugabe. Bliir han funnet skyldig, risikerer han å bli dømt til døden, skriver Aftenposten.

Da rettssaken mot Tsvangirai startet i Harare i begynnelsen av februar, jaget sikkerhetspolitiet vekk

de fleste journalister, diplomater og andre som ønsket å overvære rettsaken. Norge er blant de land som nå følger rettssaken svært nøye.

– Vi er ikke overbevist om at det er et grunnlag for denne rettssaken. Vi er redd for at den føyer seg inn i et mønster der menneskerettighetene i Zimbabwe krenkes. Derfor har vi etablert en rotasjonsordning i nært samarbeid med andre land, deriblant Sverige, om å være tilstede under rettssaken, sier fungerende pressetalsmann i UD, Kåre Eltervåg,

Opposisjonsleder Morgan Tsvangirai risikerer dødsstraff.

til Aftenposten.

Opposisjonsleder Morgan Tsvangirai, MDCs generalsekretær Welshman Ncube og parlamentsmedlem Renson Gasela er alle siktet for å ha planlagt å drepe president Mugabe. Regjeringen sier den sitter på en video som beviser at Tsvangirai, under et møte med en tidligere agent for israelsk etterretning, Ari Ben Menashe, diskuterte måter å eliminere Mugabe på. Både Tsvangirais forsvarer og det uavhengige medieovervåkingsinstituttet i Zimbabwe

hevder på sin side at videoen er grovt manipulert og kryssklippet, og at negative uttalelser om Mugabe er klippet ut av sin sammenheng. Tidsuret på videoen, som har vært vist på zimbabwisk fjernsyn, tyder også på at filmen har vært redigert.

Flere land har skarpt fordømt anklagene mot Tsvangirai, og USA, Storbritannia og Australia har beskyldt president Mugabe for å ha fabrikkert anklagene i et forsøk på å undertrykke den politiske opposisjonen i landet.

Gallup-sjokk i Sør-Afrika

Politikerne mangler helt tillit, viser ny meningsmåling

Bare én av tre sørafrikanere stoler på landets president. Færre enn én av tre stoler på parlamentet. Og på lokalplan er det enda verre; bare én av fire sørafrikanere har tillit til lokale politikere. Flere og flere, også blant de svarte, synes til og med at de hadde det bedre under apartheid-perioden.

SØR-AFRIKA • GUNNAR KOPPERUD
Nå foreligger en meningsmåling som viser at ledelsen i det åtte år gamle sørafrikanske demokratiet – ANC med president Thabo Mbeki i spissen – blir mer og mer i utakt med sine velgere.

Av rapporten framgår det at folks tillit til landets ledelse har hatt et bratt fall de siste fire årene. Bare 37 prosent har tillit til presidenten, mens 31 prosent har tillit til parlamentet. 28 prosent sier de har tillit til landets provinsforsamlinger, mens bare 24 prosent har tillit til lokalpolitikere.

En av tre sørafrikanske velgere mener at landets valgte ledere *aldri* tenker på folkets beste eller hører på hva folket har å si.

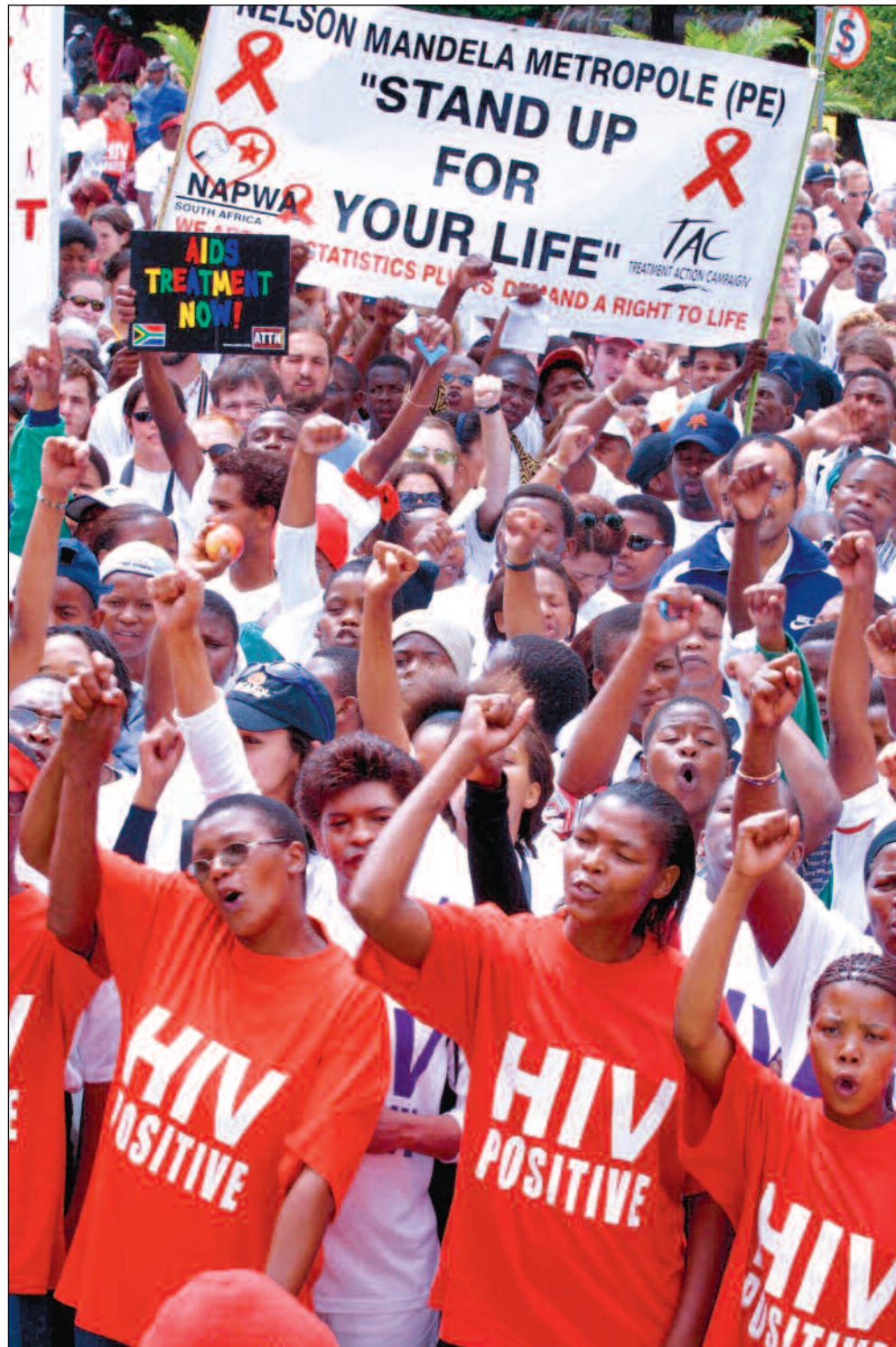
Tvilsom lovgivning. Professor Robert Mattes, en av rapportens hovedforfattere, sier til den britiske avisen The Guardian at den voksende avstanden til folket burde bekymre sørafrikanske ledere. Han mener den politiske bitterheten blant sørafrikanske velgere blant annet skyldes svært omstridt lovgivning. Blant annet viser han til lovregler som gir valgte representanter rom for å bytte parti, et system som sikrer ANC bedre kontroll over provinsforsamlingene.

– Det finnes ikke noe sted å gå for misfornøyde velgere. De holder seg enten unna hele den politiske prosessen, eller så holder de seg for nesa og stemmer ANC, sier professoren til The Guardian.

Mindre korrupt. Et lyspunkt i rapporten er at mistanken om korrupte politikere langsomt svekkes blant sørafrikanere. Nå er det bare 22 prosent som tror det er omfattende korrupsjon blant parlamentsmedlemmer, mot 45 prosent for åtte år siden. Mistanken om korrupsjon blant statsansatte har gått tilsvarende ned – fra 50 prosent i 1995 til 27 prosent nå.

Rapporten understreker at et flertall av de spurte fortsatt mener det finnes korrupsjon blant landets ledere, men at det er mistanken om omfanget som har endret seg. Bare en av 20 spurte forteller at de har opplevd press fra korrupte statsansatte det siste året når de har kommet for å få noe ordnet.

Et positivt trekk er også at flere enn før mener at landets utvikling går i riktig retning; 44 prosent – opp ni prosent fra en tilsvarende måling i 2000. Rapporten framholder imidlertid at optimismen blant velgerne fortsatt er lavere enn foran valget i 1999, og langt lavere enn i 1994-95, da flertallsstyret ble innført. Optimismen er også helt klart betinget av rase – 51 prosent av landets svarte innbyggere mener at utviklingen går i riktig retning, mens 74 prosent av sørafrikanske indere og 55 pro-

Aids-aktivister protesterte heftig i gatene da Sør-Afrikas president Thabo Mbeki holdt sin årlige State of the Nation-tale 14. februar i år. Flere og flere sørafrikanere har mistet tilliten til landets ledelse.

FOTO: SCANPIX/AP/BENNY GOOL

sent av sørafrikanske hvite mener det bærer galt avsted.

Apartheid-nostalgi. I kapittelet om velgernes vurdering av nåtid mot fortid starter rapporten med en østeuropeisk parallell: Mange østeuropeiske velgere ser nok på sine nye ledere som både korrupte og ineffektive, men de synes like fullt at de er langt å foretrekke framfor lederne de hadde før 1990.

Men slik er det ikke i Sør-Afrika. Bare 22 prosent av sørafrikanske velgere har større tillit til den sittende ledelsen enn til det hvite minoritetsregimet. Hele 34 prosent sier faktisk at de har mindre tillit til den nye ledelsen enn til apartheid-regimet, mens 27 prosent ikke ser noen forskjell.

Alarmerende for sørafrikanske ledere er det også at velgernes positive syn på apartheid er i vekst – i 1995 var det bare 17 prosent som så positivt på apartheid, i dag er det 30 prosent. Naturlig nok er nostalgien sterkest blant hvite, men den øker også blant såkalte «fargede» og indere, som riktig nok ble ansett som annenklassens borgere, men som like

”

Det finnes ikke noe sted å gå for misfornøyde velgere. De holder seg enten unna politikk, eller så holder de seg for nesa og stemmer ANC.

Robert Mattes, professor og rapportforfatter.

fullt hadde økonomiske og politiske privilegier sammenliknet med det svarte flertallet.

Flere svarte snur. Det positive synet på apartheid øker imidlertid også blant de svarte. I 1995 var det bare åtte prosent av de svarte velgerne som hadde et positivt syn på apartheid, i dag er det 20 prosent av dem som har det, det vil si hver femte svarte sørafrikaner. Rapporten ser også på sammenhengen mellom alder og synet på apartheid og finner, ikke overraskende, at de eldste er mest positive og de yngste mest negative.

FAKTA:

■ Meningsmålingen er gjennomført av Afrobarometer på oppdrag av Institutt for demokrati i Sør-Afrika, Ghanas senter for demokratisk utvikling og Det statlige universitetet i Michigan.

■ Undersøkelsen har fått økonomisk støtte fra blant andre svenske Sida og amerikanske USAID.

notiser

Dobling av leseferdighet i Uganda

Ugandas utdanningsreform gir gode resultater, men fortsatt er malaria et svært omfattende helseproblem. Dette viser de første resultatene fra Ugandas husholdsundersøkelse 2003, som ble offentliggjort i begynnelsen av februar. Uganda har gjennomført en omfattende reform av skolesystemet. Skolegangen er gratis for de yngste barna. Det gir resultater. Antall barn som kan lese og skrive er mer enn doblet siden 1999/2000. Spesielt for jentene er økningen stor. Mens 30 prosent kunne lese og skrive i 1999/2000, hadde andelen økt til 63 prosent i 2002. Også blant voksne er økningen størst for kvinner, fra 51 prosent i 1999 til 64 prosent i 2002.

Støtter kamp mot menneskehandel på Balkan

NORAD bevilger drøye 5 millioner kroner til støtte for kampen mot menneskehandel, kvinnebasert vold og hiv/aids i Bosnia-Hercegovina. Den norske støtten blir kanalisert gjennom UNICEF. Prosjektet «Preventing Trafficking, Gender Based Violence and HIV/AIDS in Bosnia-Herzegovina» skal gå over tre år.

Den største andelen av trafficking i Bosnia-Hercegovina dreier seg om kvinner og jenter fra Moldova, Romania og Ukraina som på ulike måter blir tvunget til prostitusjon i Bosnia og Hercegovina. De fleste av dem er under 25 år, og er i faresonen for å få hiv-smitte. Ifølge UNICEF er det nå også indikasjoner på at en annen form for trafficking er økende; at barn fra Bosnia-Hercegovina i økende grad blir brukt som tiggere.

Trolig oljeavtale mellom Øst-Timor og Australia

Australia og Øst-Timor inngår trolig en avtale om delte olje- og gassreserver i havområdet mellom de to landene, melder NTB. Avtalen vil gi Øst-Timor, verdens yngste nasjon og en av de aller fattigste, 90 prosent av inntektene fra olje og gass som skal. De resterende ti prosentene skal gå til Australia. Forhandlingene har pågått i to år. Øst-Timor ratifiserte avtalen på tampen av fjoråret, mens den australske godkjenningen trolig kommer i løpet av mars. En gammel avtale mellom Australia og den tidligere okkupanten Indonesia gjør at det store Sunrise-feltet i dag ligger i australsk farvann. Øst-Timor, som vant sin uavhengighet i fjor, krever nye maritime grenser som vil kunne innlemme det innbringende gassfeltet i øst-timoresisk farvann.

Bortkastet bistand?

AV LIV TØRRES, FAFO

DEBATT

Norsk bistand til Sør-Afrika har de siste ukene fått stor oppmerksomhet i avisene. Bistanden skal enten ha vært helt bortkastet eller norske myndigheter vet ikke hvor pengene har gått sies det i pressen. Det er spesielt den bistanden som har gått gjennom frivillige organisasjoner som får het omtale.

Norge har sentrale interesser i Sør-Afrika. Vi investerte ressurser og engasjement i kampen mot apartheid. Etter at demokratiet ble innført i 1994, ble norsk bistand til landet utformet for å gi støtte i overgangen til demokrati, bidra til langvarig samarbeid mellom institusjoner i våre to land og til økt regionalt samarbeid i det sørlige Afrika. Utgangspunktet for avisdebatten den siste tiden er en evaluering utført av bl.a. Christian Michelsens Institutt. Evalueringen er kritisk til norsk bistand til de frivillige organisasjonene i Sør-Afrika, og mener det finnes lite eller ingen kunnskap om effekten av denne. Samtidig setter både internasjonale institusjoner og nasjonale regjeringer verden over i økende grad søkelys nettopp mot den betydningsfulle rollen som det sivile samfunn spiller i demokratiserings- og utviklingsprosesser.

De fleste aksepterer at et levende sivilsamfunn er en grunnleggende forutsetning for utvikling av velferdssamfunn og demokratier. Frivillige organisasjoner fungerer som informasjonskanaler til befolkningen om temaer som helse, miljø og kvinnesak. De gir tilleggskanaler for politisk innflytelse og bidrar til å trene folk i demokratisk sinnelag og aktiviteter. På denne måten bidrar organisasjonene til å realisere overordnede mål knyttet til demokrati og integrering som også kommer staten til nytte.

Frivillig sektor står for et bredt spekter av virksomheter, driftsformer, organisering og mål, men har til felles et frivillig engasjement som i det store og hele øker sosial integrasjon, utfyller demokratiet og gir tilskudd til det nasjonale tjenestetilbud. Fordelen, fra statens side ved å benytte frivillige organisasjoner som tjenesteprodusenter eller kanaler for bistand, vil ligge i medlemmenes frivillige innsats, samt den fleksibiliteten dette representerer. I internasjonalt arbeid er det dessuten ofte viktig å ha kanaler som kan nå utsatte grupper, redusere kostnader til administrasjon eller fungere som demokratiske tilskudd til autoritære systemer.

Men kan vi måle den demokratiske effekten av idrettsforbundets virksomhet eller Sanitetskvinnenes innsats? Kan vi måle samfunns-effekten av frivillig engasjement i skoler og miljøbevegelser? NORAD og UD kan forhåpentligvis dokumentere hva støtten til frivillige organisasjoner har vært brukt til. Vi kan også beregne tidsbruk på frivillige aktiviteter, dokumentere medlemsskap i ulike organisasjoner og estimere noen runde mål på samfunnsnyttene av tidsbruk og konkrete aktiviteter. Samfunns-effekten eller den demokratiske, av slikt engasjement er imidlertid vanskeligere å tallfeste – men det betyr selvsagt ikke at effektene ikke er der eller at de ikke er viktige.

Sør-Afrika og Norge har til felles et bredt og dypt folkelig og frivillig engasjement. I Sør-Afrika var det sivile samfunnet den viktigste faktoren bak apartheids fall. I dag er organisasjonene en viktig vakthund for

På 1990-tallet var svarte sør-afrikanere i snitt medlem av 3-4 organisasjoner hver.

FOTO: RUNE ERAKER

debatt

opprettholdelse av demokrati og demokratisk debatt. Fagbevegelsen er en av de viktigste pilarene i dette organisasjonssamfunnet, men også kirken, forbrukerorganisasjoner, og andre spiller en rolle.

Vurderinger av framtidig bistand til Sør-Afrika bør ta utgangspunkt i Sør-Afrikas utfordringer og norsk relevant ekspertise og kompetente miljøer. Med andre ord: hva trenger Sør-Afrika og hva er vi i Norge gode på? Vi har stor kompetanse på områder som likestillingspolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, fiskeripolitikk samt energipolitikk for å nevne noen få eksempler. Hvis vi ser på likestillingspolitikk sliter Sør-Afrika med behov for omfattende omfordeling etter apartheid. Og ser vi på arbeidsmarkedspolitikk sliter Sør-Afrika med omfattende arbeidsledighet på rundt 40 prosent av arbeidsstyrken og store konflikter mellom partene i arbeidslivet.

Sør-Afrika har et langt mer utviklet sivilt samfunn enn noe annet land i sør og mange i nord. På 1990-tallet var svarte sør-afrikanere i snitt medlem av 3-4 organisasjoner hver. I motsetning til offentlig sektor eller næringslivet drives også de fleste av disse organisasjonene av svarte og nesten halvparten av kvinner. Samtidig sliter Sør-Afrika med sterke spenninger mellom mange frivillige organisasjoner og regjeringen og gjentatt kritikk av et fungerende ettpartsystem og demokratisk underskudd. Er det under slike rammer riktig å kutte bistand og støtte til det sivile samfunn?

Våre norske organisasjoner har spilt en sentral rolle i framveksten av demokratiet gjennom å drive fram- og delvis iverksette store sosiale og politiske reformer. Det har også organisasjonene i Sør-Afrika. Med dagens omfattende sosiale, økonomiske og politiske problemer og spenninger i Sør-Afrika ville det sannsynligvis være bedre å bidra med mer støtte til det sivile samfunn enn mindre.

Samtidig bør slik støtte gjøres mer målrettet i forhold til hovedutfordringene som landet sliter med. Direkte samarbeid mellom norske og sør-afrikanske organisasjoner rundt likestillings spørsmål, ville

Vurderinger av framtidig norsk bistand til Sør-Afrika bør ta utgangspunkt i Sør-Afrikas utfordringer og norsk kompetanse.

være flott. Oppmuntring til tilsvarende forsterket samarbeid mellom arbeidslivets parter rundt partssamarbeid for å løse konflikter i arbeidslivet burde også prioriteres. Vi vet at det har vært gjensidig nytte og verdi av samarbeidet mellom norsk og sør-afrikansk fagbevegelse. Vi vet også at det er effekt av den sør-afrikanske fagbevegelsens arbeid. Men å gjøre slikt samarbeid til gjenstand for statlig kontroll, finansiering og koordinering i Sør-Afrika vil bidra til å undergrave kraften og uavhengigheten til det sivile samfunn. Hvordan ville det gått med AIDS-kampanjen til de frivillige organisasjonene i Sør-Afrika som direkte reiste kritikk mot myndighetene dersom de var avhengige av statlig finansiering?

På norsk side retter staten søkelys på behovet for forenkling av regelverket for støtte til de frivillige organisasjonene, og å redusere statlig styring. Målet er å vise organisasjonene større tillit, stimulere til mangfold og gi dem større frihet til å utfolde egenart og verdigrunnlag. Det ville være et paradoks om man i norsk bistandspolitik skulle vise mindre takhøyde overfor organisasjoner som fungerer som demokratiske drivkrefter enn man gjør på hjemmebane.

Mangfoldet i det arbeidet som pågår er resultat av bevisst strategi fra bistandsorganisasjonenes side. Derfor skyter evalueringsrapporten over mål. Vi står i fare for å avvikle bra bistand innen områder som er vanskelig å effektevaluere. Samtidig står vi i fare for å hause opp bistandstiltak på områder som er enkle å evaluere, men kanskje ikke betyr så mye i den store sammenheng. Dersom Sør-Afrika lykkes i å bekjempe fattigdom og redusere arbeidsledigheten vil det neppe være fordi Norge bidrar med konkrete arbeidsplasser. Men det kan tenkes at de klarer å takle problemene på egen hånd dersom forholdet mellom staten, fagbevegelsen og arbeidsgiverne bedres. Her kan Norge bidra med erfaringer, politikk, og nettverksbygging.

Kampen mot apartheid var en kamp for demokrati. Det er fortsatt viktig for Norge å bidra til at demokratiet i Sør-Afrika blir bærekraftig. Da må fortsatt støtte til sivilsamfunnets organisasjoner i Sør-Afrika være en sentral del av strategien.

Liv Tørres er forskningsleder på Fafo og har jobbet med Sør-Afrika spørsmål de siste 15 årene.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hvilken type bygning er nesten like utbredt i Nepal som private boliger?
3. Hvem er generalsekretær i Worldview International Foundation?
4. Hvorfor er pulverisert horn fra neshornet en attraktiv vare?
5. Hva er Zambias offisielle språk?
6. Hvilket europeisk land hadde koloniherrdømme i Mali?
7. Hvem var Cecil Rhodes?
8. Når ble Mosambik selvstendig?
9. Hva er khmer i Vietnam?
10. Hva kalles stekepannen man lager kinesiske retter i?
11. Hva heter masaienes hellige fjell i Kenya?
12. Hvilke to hovedretninger deles Islam inn i?
13. Hva var navnet på Bangladesh før 1971?
14. Hva heter myntenheten i Etiopia?
15. Hvor er Bagdad hovedstad?
16. Hva kalles den som offentlig roper inn til bønnen i et islamsk land?
17. Hvilket dyr er nylig tatt i bruk i forbindelse med minerydding i Afrika?
18. Hva heter hovedstaden i Syria?
19. Hvem er José Ramos-Horta?
20. Hva er den mest verdifulle samling av juveler i verden?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidsten

Prøv en
annonse i
**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Store planer – uten barn i fokus

AV BJØRN RONGEVÆR, PLAN NORGE

DEBATT

VERDENS FATTIGSTE og mest gjeldstyngede land kan få slettet gjelden om de utarbeider troverdige planer mot fattigdom. Men både planene og rammeverket for dem mangler fokus på barn.

Barns rett til liv, utvikling, beskyttelse og deltakelse er hjemlet i Barnekonvensjonen. Det åpenbare problemet er at mange av verdens fattige land ikke har ressurser nok til å sikre disse rettighetene, på grunn av stor gjeldsbyrde og generell fattigdom. Overføring av bistandsmidler til den fattige delen av verden var ment å skulle bidra til å løse fattigdomsproblemet. Men mye av overføringene kommer i retur i form av nedbetaling av lån påført det fattige landet i form av tidligere bunden bistand.

Når gjeldstyngede land mottar bistandsmidler, har det altfor ofte skjedd at de frigjorte midlene må gå til betjening av gjeld framfor å utvikle nye tiltak mot fattigdom. For å få bukt med denne typen problemer, ble det etablert et eget initiativ for gjeldsslette (HIPC). Giverne krever imidlertid at for å få gjeld slettet, må kvalifiserte land forplikte seg til å bruke sparte budsjettmidler til å bekjempe fattigdom. Før gjeldsslette kan gis, må det utarbeides en plan for fattigdomsreduksjon (PRSP) – etter følgende prinsipper:

– Prosessen skal *drives og styres* av landet selv. Den skal være bred og deltakende.

– Planen skal være *resultatorientert* og i tråd med FN's tusenårs mål.

– Planen skal inneholde en *helhetlig analyse* av alt som påvirker og vedlikeholder fattigdom.

– Planen skal *prioritere* mellom oppgaver.

– Planen er tenkt gjennomført i *partnerskap* med landets utviklingspartnere.

– Planen skal bygges opp rundt *god makroøkonomisk politikk*.

ERFARINGER VISER at det er vanske-

Fattige land har ikke nok ressurser til å sikre barns rettigheter. Gjeldsbyrden er en viktig årsak, mener artikkelforfatteren.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

debatt

lig å gjennomføre en PRSP. Flere vurderinger gjort av private organisasjoner (bl. a. i «The Bretton Woods Project» og «Jubilee 2000») og av Verdensbanken, viser at prosessen ofte er drevet av giverne. Når mottaker får liten innflytelse over prioritering og gjennomføring, kan prosessen lett gå i stå.

PRSP anbefaler ofte tiltak som privatisering, liberalisering av kapitalmarkeder og handelsregimer, stram finanspolitikk og at staten skal trekke seg ut av ulike oppgaver og sektorer. Slike makroøkonomiske krav er med på å svekke de uttalte målene om å gjøre fattigdomsbekjempelse til et sentralt element i økonomisk politikk. Fattige land mangler i tillegg nødvendige ressurser og kapasitet til å oppfylle kravene PRSP bygger på.

Arbeidet svekkes også av en rek-

Tiltak som privatisering og stram finanspolitikk er med på å svekke målet om å gjøre fattigdomsbekjempelse til et sentralt element i økonomisk politikk.

ke andre forhold. I mange land er tidsplanen for utforming av PRSP-en så stram at kravet om en bred konsultativ prosess fravikes. Medvirkning prioriteres ned. Planen blir ikke lenger oppfattet som et nasjonalt konsensusdokument, men som et pådyttet eksternt krav. Datamaterialet som ligger til grunn tillater heller ikke gode fattigdomsanalyser. Viktig fattigdomspolitik og virkemidler mot fattigdom utelates.

Det kreves heller ikke at planene skal inneholde en uttalt oppslutning til prinsipper nedfelt i menneskerettighetsinstrumentene. Planene forholder seg lite til kunnskap om sammenhengen rettighetsbrudd – fattigdom, eller til den omfattende litteraturen som dokumenterer de makroøkonomiske fordelene av en rettighetsbasert tilnærming til fattigdomsbekjempelse.

Gjennomføringen av den ferdige planen kompliseres fordi fattige land ikke har den nødvendige kapasitet og ressurser. Det legges sjelden

opp til å bygge kapasitet for gjennomføring. Deltakende politiske prosesser, politisk og økonomisk etterrettelighet og gode styringssystemer mangler altfor ofte i land som gjennomfører PRSP.

DERSOM VERDENS fattigdomsproblem skal løses, er det ikke nok å skjule seg bak en plan. Vi vet at PRSP mangler fokus på barn, på rettigheter og på framtidige generasjoner. Dersom kampen mot fattigdom skal lykkes, er det nødvendig med sterk politisk vilje, god økonomisk politikk og stor grad av nasjonal integritet og etterrettelighet. Og det er viktig å få kontroll over fattigdom som «arves» av stadig nye generasjoner.

Plan og andre private organisasjoner som jobber for barns beste – med implementering av Barnekonvensjonen som hovedstrategi – vil kunne gi viktige bidrag til å utforme et rammeverk for å avskaffe fattigdom. Organisasjonene har kunnskaper som vil styrke PRSP-arbeidet på områder som medvirkning, eierskap og rettighetsbasert fattigdomsbekjempelse. Gjennom en sterkere konsultativ prosess vil det være mulig å ta høyde for de spesielle behovene barn fra sårbare grupper har. Fokus på retten til basistjenester innen helse og utdanning – noe som dokumentert gir svært god økonomisk avkastning på lengre sikt – vil styrke fattigdomsprofilen i PRSP.

Det er svært mye å hente på et tettere samspill mellom private, nasjonale, offentlige og internasjonale aktører for å få bedre effekt av fattigdomsplanene. Dersom en legger vekt på framtidige generasjoners behov, og forsøker å hindre spredning

av fattigdom fra en generasjon til den neste, vil PRSP kunne bli et mer effektivt våpen mot fattigdom.

Bjørn Rongevær er programsjef i Plan Norge.

På kollisjonskurs med norsk miljøpolitikk

AV JAN THOMAS H. ODEGARD, REGNSKOGFONDET

DEBATT

MENS DEN norske regjeringen bidrar med milliarder til Verdensbanken, blant annet for å styrke dens miljøarbeid, åpner banken for å finansiere kommersiell tømmerhogst i urørt regnskog. Da utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson i statsbudsjettet i høst la fram forslag å øke støtten til Verdensbanken til 1,75 milliarder kroner over tre år, framgikk det at «bankens politikk i dag langt på vei er i overensstemmelse med norsk utviklingspolitikk». Omtrent samtidig vedtok Verdensbankens styre, der Norge er representert, at banken vil gjenoppta å finansiere kommersiell hogst i urørt regnskog.

Dette vedtaket er ikke bare på kollisjonskurs med den norske regjeringens miljøambisjoner for Verdensbanken, men stikk i strid med dens uttalte ønske om å gjøre en innsats for å beskytte verdens gjenværende regnskoger. Blant annet medvirket miljøvernminister Børge Brende og utviklingsministeren til å få igjennom et vedtak under Johannesburgkonferansen sist august om

debatt

å få en betydelig reduksjon i tapet av verdens biologisk mangfold innen 2010.

DA STYRET i Verdensbanken 30. oktober i fjor enstemmig vedtok de nye retningslinjene, var det et betydelig miljømessig tilbakeskritt fra bankens politikk på 1990-tallet. I flere år har flere hundre miljø- og urfolksorganisasjoner over hele verden forgjebes forsøkt å stoppe vedtaket. Det var også oppsiktsvekkende at Verdensbankens styre ikke tok hensyn til synspunktene fra sin egen tekniske rådgivningsgruppe (TAG) og evalueringsenhet (OED), som blant annet anbefalte at finansiering av skogprosjekter må ha som målsetting å bekjempe fattigdom, noe kommersiell tømmerhogst i urørt regnskog ikke gjør.

Norges aksept av Verdensbankens nye politikk blir også underlig sett i lys av regjeringens vurdering i november 2002 av SVs forslag om miljøsertifisering av tømmer og trevirke (Dok. Nr 8: 144 (2001-2002)) for

Vil regjeringen gjøre noe for å hindre at Verdensbanken subsidierer raseringen av de siste urørte regnskoger i verden?

Jan Thomas H. Odegard er prosjektmedarbeider i Regnskogfondet.

å få stoppet omsetningen i Norge av ikke bærekraftig regnskogstømmer. I Utenriksminister Jan Petersens lunkne svar til forslaget, som også var på vegne av utviklingsministeren og miljøministeren, sier han at «Regjeringen vil ... arbeide aktivt for å finne multilaterale løsninger som sikrer lovlig og bærekraftig skogbruk globalt».

NORGES STØTTE til Verdensbankens nye skogpolitikk kan ikke sies å være et eksempel på det. Det er en stor utfordring for fattige land å forvalte sine naturressurser for å bedre den økonomiske situasjonen til landets innbyggere. Verdensbankens nye og kortsiktige politikk tilsidesetter interessene til store folkegrupper som er avhengig av en langsiktig og bærekraftig ressursforvaltning.

Selv med det tidligere regelverket var Verdensbanken sterkt medvirkende til en liberalisering av konsesjonspolitikken for hogst i en rekke fattige land, som ga økt spillerom for korrupte politikere til å selger unna hogstkonsesjoner uten krav til forsvarlig hogst. I en rekke land, særlig i tropisk Afrika og Asia, har denne type politikk allerede bidratt

sterkt til at livsgrunnlaget til tusener av lokalsamfunn er rasert. Gode eksempler på dette er i Kambodsja og Papua Ny Guinea.

DET ER derfor grunn til å frykte at Verdensbankens etablerte praksis, kombinert med den nye skogpolitikken vil bli oppskriften til enda mer katastrofal forvaltningen av verdens gjenværende regnskogsområder, særlig i fattige land med korrupte regimer.

Regjeringen har uttrykt at den deler miljøbevegelsens oppfatning av behovet for å verne verdens gjenværende regnskoger og forsvare rettighetene til de millioner av mennesker som har den som sitt livsgrunnlag. I forbindelse med milliardbevilgningen til Verdensbanken understreket Regjeringen at Norge vil «spesielt bidra til ... integrasjon av tverrsektorielle prioriteringer som ... miljø». Er dette bare fagre ord, eller vil Regjeringen gjøre noe for å forhindre at Verdensbanken subsidierer raseringen av de siste urørte regnskoger i verden?

Aids sprengjer kyrkjegardane

AV DIANA ZULU, ZAMBIA

Aids-epidemien har ført til at tala på dødsfall har stige kraftig i Zambia. Dette har overmanna dei lokale styresmaktane i Lusaka som manglar stader der dei kan opprette nye kyrkjegardar. Dei appellerer no til høvdingane, som kontrollerer landeigedommane i landet, om å skaffe grunn til nye gravplassar.

The Old Leopard Hills, New Leopard Hill og Chingwere Cemeteries, alle i Lusaka, er fulle, og kommunen er på desperat jakt etter nye stader å gravleggje dei døde. Om ikkje kan dei stå framfor eit alvorleg miljøproblem fordi illegale kyrkjegardar har skote i veret som paddehattar. University of Zambia Teaching Hospital, som er den største medisinske institusjonen i Lusaka, registrerer over 100 dødsfall kvar einaste dag.

Zambia er mellom dei landa i verda som har dei høgaste hiv/aids-tala, 21 prosent av dei 10 millionar innbyggjarane er råka. Dette har påverka dødsstatistikkane og tradisjonane kring gravferdene. Tidlegare hadde ein berre lov til å gravleggje folk på kvardagar. I dag ser ein gravferder kvar einaste dag i veka, både om morgonen og om ettermiddagen. Enno verre er det at folk tyr til hagane sine når dei skal gravleggje familiemedlemma, slik at dei slepp unna transportutgifter og avgifter til dei offentlege kyrkjegardane.

I tillegg til dette problemet, kjem alle dei illegale kyrkjegardane. I Ngombe Township viste det seg at det var heilt nye graver, sjølv om dei lokale styresmaktane hevda at kyrkjegarden var stengt. Plassen ligg berre nokon få meter frå markane og hyttene der bøndene i området bur. Bøndene i utkanten av Ngombe

Aids har ført til at dei offisielle kyrkjegardane i Lusaka har sprengt kapasitet. Det er ikkje plass til fleire døde menneske. ILLUSTRASJONSFOTO: RUNE ERAKER

Ein av mange illegale gravplassar i Lusaka. FOTO: DIANA ZULU

og Chamba Valley bruker grunnvatnet til drikkevatt og til anna husarbeid. Og dette er ikkje den einaste

illegale gravplassen i området, andre bønder har også egne kyrkjegardar.

I Kabana-Chazanga, veks det også fram stadig fleire illegale kyrkjegardar, trass i at dei lokale styresmaktene for tre år sidan gav ordre om at innbyggjarane ikkje kunne fortsette med denne illegale verksemda. Janet Mukono frå Lusaka byråd åtvare folk mot å halde fram med å bruke dei illegale kyrkjegardane. Ho er også uroa over at dødsfalla ikkje blir registrert, slik at dei nasjonale dødsstatistikkane gir eit ukorrekt bilete av situasjonen.

- Dette slår attende på innbyggjarane i området. Har ikkje staten statistikk over dødsfalla og kva folk dør av, vil ikkje styresmaktene sette opp ein plan for dei eller tilby tenestene dei treng.

sett frå sør

I spalta **Sett frå Sør** vil du møte korrespondantar frå afrikanske land.

Diana Zulu er journalist frå Zambia. Ho er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

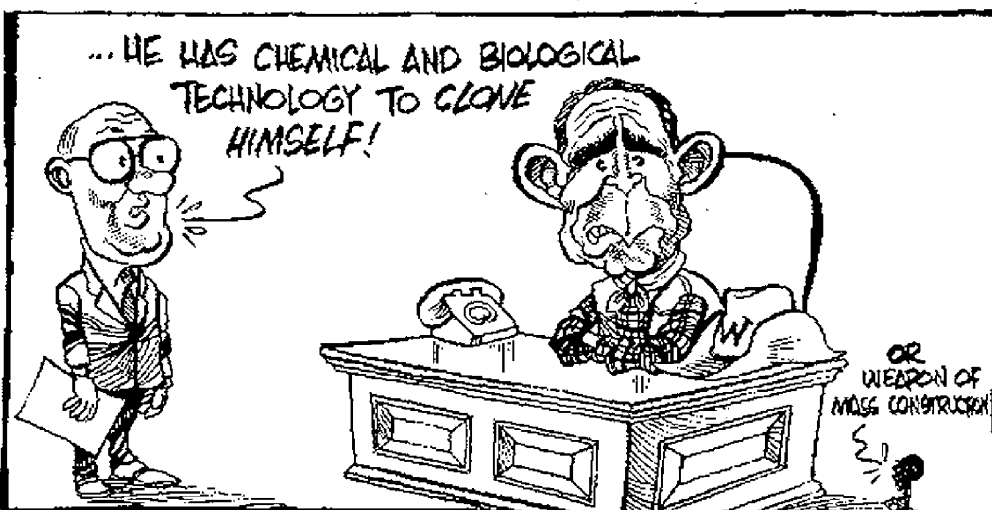
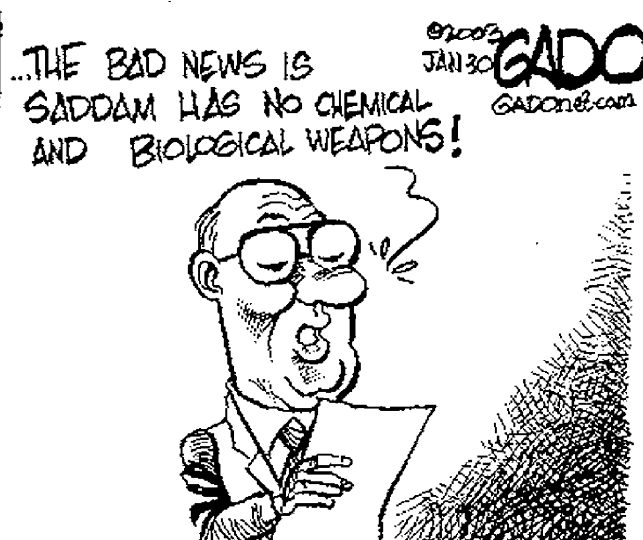
Peter Chilambwe, talsmann frå kommunen, fortel at den arbeider med å finne løysingar på kapasitetsproblema.

- Kommunen er på utkikk etter ein høvelig tomt til ein ny gravplass. Men vi har lita tid på oss. Leopards Hill og Chingwere Cemeteries held berre i tre månader til før kapasiteten tek slutt, seier Chilambwe.

Kommunen har forhandla med høvdingane i over eit år, utan at det har ført fram til ei løysing. Høvdingane har den offisielle råderetten over landeigendomar i Zambia, og styresmaktene må søkje om løyve til å bruke jorda til utviklingsformål.

- Vi vurderer områda kring Chongwe, Mungule og Mumbwa, men leiarane har sett seg imot dette av grunnar dei ikkje vil røpe. I verste fall må kommunen sende ein appell til den republikanske president Levy Mwanawasa om å gripe inn i saka ettersom tida held på å renne ut, fortel han.

Gados verden

Tanzaniereren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Gode historier om Afrika-farere

LITTERATUR

Det er ikke få hyllemeter med bøker som er skrevet om den norske utvandringen til Amerika. Men det var også noen rastløse sjeler som satte kurs i en helt annen retning – mot Afrika. Nå har noen av historiene deres blitt samlet mellom to permer i boka «Nordmenn i Afrika – Afrikanere i Norge». Den er redigert av Kirsten Alsaker Kjerland og Anne K. Bang – begge knyttet til Universitetet i Bergen.

Historiene i boka går helt tilbake til 1650 da våre forfedre var ute i samme ærend som andre europeiske land – slavehandel. Men det er ikke først og fremst kapteinens historie som nå kommer på trykk, vi finner oss blant dem som måtte slite saftig selv. Eller som ble drevet ut av eventyrtrang eller en opphoping av vanskeligheter på hjemmebane.

■ **Siegfried Pausewang, Kjetil Tronvoll og Lovise Aalen: Ethiopia since the Derg. Zed Books 2002.** Boka analyserer hva

som er skjedd i Etiopia etter at The Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) tok over makten etter Mengistus militærregime. Spesielt settes fokus på valgene i 2000 og 2001. Den tar også opp temaer som likestilling, kontrastene mellom byer og landsbygd, klassekonflikter, miljøspørsmål og politisk vold. Forfatterne setter et kritisk søkelys på det økende gapet mellom regimets demokratiske intensjoner og virkeligheten slik den fortoner seg for folk flest.

■ **Fellesrådets Afrika-årbok 2002-2003: Media i Afrika. Afrika i media. Solidaritet forlag 2002.** En rekke mediakjennere gir et innblikk i hvordan ulike massemedier både brukes og misbrukes på det afrikanske kontinent. Mary Kimani skriver for eksempel om rwandiske medier på tiltalebenken – som kjent spilte en radiostasjon en nøkkelrolle under folkemordet i 1995. Her er også artikler om mediens plass i demokratiseringsprosesser, medielovgivning og om mordet på Carlos Cardoso. Mange av artiklene er skrevet av afrikanske journalister.

■ **Harri Englund (red): A democracy of Chameleons. Politics and culture in the new Malawi. Nordiska Afrikainstitutet 2002.** Boka tar opp hva som har skjedd i Malawi etter at «livstidspresident» Kamuzu Banda måtte gi fra seg makten i 1994. Den presenterer ny forskning om de økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle konsekvensene av et regimebytte. Både det som beskrives som kameleon-liknende ledere og bistandsgiverne blir satt under et kritisk søkelys. Malawis anerkjente forfatter Jack Mapanje skriver i et etterord at folket i landet må konfronteres med sin fortid for å skape en framtid fri fra frykt og intoleranse.

TB

Senter for Interkulturell Kommunikasjon

SIK er et ledende kompetansesenter innen interkulturell kommunikasjon og globalt samarbeid. SIK arbeider med Nord/Sør spørsmål, Norge som flerkulturelt samfunn og internasjonalisering av norsk næringsliv. Nord/Sør samarbeidet har hovedvekt på sivil samfunn, utvikling/bistand, organisasjons-samarbeid, fred og demokratisering i fransktalende Afrika. SIKs virksomhet fordeles seg på konsulentoppdrag, forskning, undervisning og kursvirksomhet. Organisatorisk er SIK en avdeling ved Misjonshøgskolen i Stavanger.

Konsulent/forsker – Vikariat

På grunn av fødselspermisjon har vi behov for en vikar i ett år. Vi søker en person med kompetanse på minimum hovedfagsnivå med kunnskap og erfaring fra Nord-sør samarbeid og bistand/utvikling. Vedkommende bør beherske engelsk og fransk. Arbeidet vil medføre reising for oppdrag i Sør. Det er ønskelig at vedkommende kan delta som kursholder både på norsk og engelsk.

Erfaring fra næringsutvikling og antikorrupsjonsarbeid kan være interessant.

Oppdragsgiverne våre er offentlige og private organisasjoner og institusjoner, høyskoler og bedrifter. Oppstart etter avtale.

SIK arbeider i overensstemmelse med Misjonshøgskolen sine grunnverdier. Lønn etter regulativ. Søknadsfrist 15. mars. Søknad sendes SIK, Misjonsv. 34, 4024 Stavanger. Henvendelse til SIK v/Marianne Skjortnes 51 51 62 78.

bokanmeldelse

Kirsten Alsaker Kjerland og Anne K. Bang (red):

«Nordmenn i Afrika – Afrikanere i Norge».

Vigmostad & Bjørke, 2002.

En og annen neger forvillet seg også hit til det kalde nord – gjerne som en del av bagasjen til en nordmann som hadde lagt noen sjømil bak seg. I det herrens år 1791 fortalte for eksempel Adam Jacobsen sin spesielle livshistorie for bytinget i Arendal. Han var kullsvart. Og ett av de mest populære innslag i Jubileumsutstillingen på Frogner i 1914 var «negerutstillingen». Her kunne byens borgere skue helt levende negre! Dette er ingen kritisk eller analy-

tisk bok. Det er rett og slett mange historier skrevet med mange pener. Vi får vite mye om Norge og boerkrigen – et innblikk i en interessant debatt som pågikk i sin tid. Norsk utvandring til Afrika handler også mye om misjon og hvalfangst. Vi blir kjent med nordmenn som var med på kong Leopolds blodige kamp om Kongo. Og vi treffer en ung Ian Smith på besøk i Norge lenge før han la apartheid-teppet over daværende Rhodesia.

Den historiske ettertanke om dette er riktig eller galt sett i forhold til oppførsel, holdninger og hva det kan være, har ikke vært poenget med denne boka. Redaktørene har nok lagt større vekt på å få fram historiene slik de blir fortalt av etterkommere og andre kilder. Der ligger ambisjonsnivået. Med det som ut-

gangspunkt er det mye morsomt å hente ut fra en bit av utvandringshistorien som ikke har fått så stor oppmerksomhet tidligere.

Historiene i boka går fram til 1950 – omtrent samtidig med at det første norske bistandsprosjektet ble satt i gang. Siden har masse folk dratt sørover – som eksperter, rådgivere, fredskorpser, eventyrere eller hva det kan være. Bistandsmiljøet er full av vandrehistorier om tabber, pussigheter og diverse «heltegjeringer» der ute i bushen. Det er mye god humor i fortellingene også. Så kanskje noen kunne ta opp hansken fra alle fortellerne i «Nordmenn i Afrika – Afrikanere i Norge» og føre historiene videre fra 50-åra og mot vårt århundre?

■ **TONE BRATTELI**

notiser

Care stiller ut aids-ansikter

I samarbeid med syv fotojournalister fra PhotoSensitive, har CARE forsøkt å knytte ansikter og menneskeskjebner til den overveldende aidsstatistikken. Resultatet har blitt en utstilling med fotografier fra Zambia, som portretterer enkeltmennesker, familier og lokalsamfunn som er rammet av hiv/aids: tragedien og nøden, men også omsorgen, håpet og troen på en framtid.

Utstillingen finner sted i Rådhusgalleriet i Oslo.

Norge økte regnskogsimporten

Norge importerte trelast og byggevarer laget av regnskogstømmer for 167,4 millioner kroner i 2002. Mye tyder på at importen øker, til tross for omfattende fokus det siste året på de problemene hogsten fører med seg. Unøyaktige data gjør det umulig med en eksakt sammenligning mellom importen i 2002 og tidligere år, men Regnskogsfondet har tidligere laget et anslag på at importen i år 2000 var på 118 mill. kroner. Dette innebærer at den samlede importen har økt med over 40 prosent på to år. Importen omfatter både ubehandlet trelast som videreføres i Norge og ferdige byggevarer som parkett, kryssfinér og dører.

Norsk forskning mot naturkatastrofer

Norges forskningsråd har bevilget ca. 120 millioner kroner til det nye forskningssenteret International Centre for Geohazards ved Norges Geotekniske Institutt (NGI). Senteret skal utvikle ny kunnskap om å redusere skadevirkningene av naturkatastrofer, som bare i 2001 krevde mer enn 25.000 menneskeliv verden over.

Ifølge en rapport fra FN-organisasjonen International Strategy for Disaster Reduction (ISDR) har om lag 880.000 menneskeliv gått tapt i til sammen 4.777 innrapporterte naturkatastrofer i løpet av det siste tiåret. Katastrofene har rammet helsen, boligen eller

levebrødet til 1,88 milliarder mennesker, viser en ny FN-rapport. – Dette bekrefter at det er riktig å satse på et internasjonalt senter for forskning på georelaterte naturfarer som skred, jordskjelv og flom. Vi er glade for at Norges forskningsråd har gitt oss en bevilgning til dette arbeidet over en tiårsperiode, sier viseadministrerende direktør Oddvar Kjekstad ved NGI.

Norske eksperter sikrer vei i Bhutan

Norges Geotekniske Institutt (NGI) og myndighetene i Bhutan har innledet et samarbeid om skredforebygging langs den nasjonale hovedveien fra hovedstaden Thimpu til India. Veien blir ofte stengt i flere uker av gangen under den årlige monsunen, og de omfattende skredene rammer både nasjonaløkonomien og matforsyningen. Prosjektet er støttet av NORAD via den norske ambassaden i New Delhi.

Det bhutanske geologiske instituttet i Thimpu, har valgt NGI som teknisk samarbeidspartner.

– NGI skal konsentrere innsatsen til en svært skredutsatt del av veien, hvor vi tar sikte på å utvikle og teste pilotløsninger som deretter skal kunne anvendes på andre veistrekninger i Bhutan. Det kan for eksempel bli snakk om bortledning av regnvann, boring av dreneringsbrønner, bygging av støtemurer, fundamentering, eller for eksempel utplanting for å redusere erosjonen og suge opp vann. Det kan også bli aktuelt å planlegge og bygge tunneler forbi de mest utsatte områdene, forteller NGIs viseadministrerende direktør Oddvar Kjekstad.

Kjekstad understreker at NGI satser på institusjonsbygging og overføring av kunnskap til bhutanerne, slik at de kan bli bedre i stand til å håndtere skredfaren i sitt eget land. En delegasjon fra Bhutan oppholdt seg i januar ved NGI i Oslo, blant annet for å studere instituttets internasjonale erfaring i å omsette geotekniske kunnskap til praktiske løsninger.

Prosjektet, som har en ramme på 3 millioner kroner, startet i september 2002 og skal avsluttes i 2004.

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: anne@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 94.

Kristian Enger (32) er ansatt som aksjonsleder for TV-aksjonen 2003 som er tildelt Redd Barna. Han er utdannet sivilmarkedsfører fra NMH og kommer fra stillingen som konseptdirektør i

Thorn Nordic.

Bente Damsleth (37) er ansatt som rådgiver i Redd Barna på feltet «barn i krig» fra 1. januar 2003. Hun har nettopp avsluttet sin hovedoppgave i sosialantropologi med tema afghanske jenters

mestring av hverdagen i krig og eksil. Tidligere har Damsleth blant annet arbeidet noen år for UNDP og Kirkens Nødhjelp i Afghanistan.

Kjersti Okkelmo (32) er ansatt som rådgiver i Redd Barna på feltet «grunnutdanning» fra 1. januar 2003. Hun er pedagog med spesialisering innen utdanning i utviklingsland. Hun kommer fra stillingen som juniorekspert ved UNICEFs regionkontor i Nairobi hvor hun særlig har arbeidet med regionale utdanningsprosjekter i forhold til jenter, utdanning og hiv/aids.

Hun kommer fra UNICEFs regionkontor i Nairobi hvor hun særlig har arbeidet med regionale utdanningsprosjekter i forhold til jenter, utdanning og hiv/aids.

Tove Hauge (44) er ansatt som markedsjef i Redd Barna. Hun er utdannet siviløkonom og har Executive BMA i Strategisk ledelse fra Norges Handelshøyskole. Hun kommer fra Nordea

hvor hun har hatt ansvar for strategi for personmarkedet i Norge og Norden.

Lena Richter (64) er tiltrådt som Redd Barnas stedlige representant i Kambodsja. Hun er utdannet førskolelærer og har gjennom mange år arbeidet med bistand, blant annet gjennom Norsk forbund for Psykisk Utviklingshemmede (NFPU). Hun har tidligere arbeidet i Bangladesh, Eritrea og Nicaragua, men har de siste fem årene vært selvstendig konsulent innen bistandsfaglige spørsmål. Lena Richter vil også ivareta Norges konsulatfunksjon i Kambodsja.

Hun kommer fra Nordea hvor hun har hatt ansvar for strategi for personmarkedet i Norge og Norden.

Anne Signe Hørstad (36) er ansatt som hydrogeolog i Stiftelsen Yme fra 13. januar 2003. Hun har hovedfag i geologi og har vært ansatt i Interconsult ASA som miljø-geologisk konsulent.

Hørstad var av en av deltakerne i det første kullet med «nye» fredskorpser i 2001 og jobbet i den forbindelse ett år som hydrogeolog i Botswana.

Liv Sandvand Hergum er ansatt som informasjonskonsulent i Bistandsnemnda fra 1. april 2003. Hun vil blant annet være opp-tatt med forberedelser til Bistandsnemndas 20 års jubileum. Liv

har journalisterfaring fra Frelsesarmeen, Radio Botswana, TV INTER og NRK. Hun har utveiphold fra Botswana, der hun også jobbet i Røde Kors lokalt ved Aids Information & Testing Centre.

Anna Strandenes er ansatt som økonomikonsulent i Bistandsnemnda (BN) fra 1. mai 2003. Hun vil blant annet få ansvaret for budsjett- og økonomirapportering og være rådgiver for BNs

medlemsorganisasjoner. Anna er siviløkonom, med fordypning i strategi, organisasjon og ledelse. Hun har jobbet for PriceWaterhouseCoopers DA og har allsidig uterfaring blant annet fra Hong Kong, Spania, Guatemala og Canada.

Mads H. Almaas er ansatt i Norsk Folkehjelp som programansvarlig for demokratisk og mediaprogrammet i Sørøst Europa fra 1. april. Stillingen er underlagt Norsk Folkehjelps regionkontor for Sørøst Europa. Han kommer fra en stilling som rådgiver for Sørøst-Europa ved Norsk Folkehjelps hovedkontor.

Borghild Krokan, prosjektleder ved Stiftelsen Menneskerettighetshuset, går ut i svangerskapspermisjon 11. april 2003. Krokan har hovedfag i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og mastergrad i media og kommunikasjon fra London School of Economics and Political Science. Hun har arbeidet ved Stiftelsen Menneskerettighetshuset siden mai 2001, blant annet med opprettelse av menneskerettighetshus internasjonalt og med koordinering av informasjonsaktiviteter.

Girish Mahajan har nylig kommet fra India for å jobbe på Noragric i 10 måneder som gjesteforsker. Dr. Girish har en PhD i Agricultural Economics fra Himachal Pradesh Agricultural University.

Sidsel Roalkvam er ansatt som forsker/rådgiver ved Diakonhjemmets Høgskole, internasjonal avdeling (tidligere DIS). Hun vil arbeide med forskning og konsulentoppdrag. Roalkvam er dr. polit i

sosialantropologi og har tidligere jobbet ved Institutt for Samfunnsmedisin, Universitet i Oslo. De siste årene har hun hatt delvis permisjon fra Universitetet i Oslo og bodd i Harare der hun har utført feltarbeid og deltatt i flere forskningsprosjekter, blant annet om barn og aids.

Bawa Yamba er ansatt som forsker/rådgiver ved Diakonhjemmets Høgskole, internasjonal avdeling. Han vil arbeide med forskning og konsulentoppdrag. Yamba er dr. polit i sosialantropologi og kommer fra Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala. Han har tidligere jobbet for Sida, Karolinska Institutet og andre institusjoner. Yamba har bred erfaring fra forskning, evaluering og bistand knyttet til hiv/aids i mange land, ofte med fokus på barn.

Fyson H. Kasenga er engasjert i seks måneder ved Diakonhjemmets Høgskole, internasjonal avdeling som en del av høgskolens deltakelse i fredskorpssamarbeid med Christian Health Association of Malawi. Kasenga har medisinutdanning (Medical Officer) og er spesialist innen folkehelse. Han arbeider til vanlig ved Malamulo Adventist Hospital sør i Malawi. Han vil arbeide som rådgiver internt på Diakonhjemmets Høgskole og for oppdragsgivere med behov for tjenester innen helse, sosialt arbeid og hiv/aids i Malawi og Afrika.

Berit Aalborg er ansatt i et toårig engasjement som prosjektleder for pådriverarbeidet i Atlas-alliansen. Aalborg skal jobbe for at funksjonshemmede blir bedre integrert i arbeidet til andre norske bistandsorganisasjoner og norske myndigheters bistandsarbeid. Berit Aalborg kommer fra stillingen som informasjonsrådgiver i Atlas-alliansen. Tidligere har hun jobbet som journalist i Aftenposten og vært leder i KrFU. Hun har hovedfag i idéhistorie

Asle D. Stalleland er ansatt i vikariatet for Berit Aalborg som informasjonsrådgiver i Atlas-alliansen. Stalleland har tidligere jobbet i Kirkens Nødhjelp og NRK. Han har hovedfag i sosiologi.

Bente Sandal-Aasen er ansatt som bistandskonsulent i et års engasjement i Handikapforbundet, Internasjonal avdeling. Hun kommer fra stillingen som presserådgiver i Norges Eksportråd. Han har tidligere jobbet som informasjonsrådgiver i Statens forensningstilsyn og forsker ved Cesar og Vannakademiet. Han er utdannet statsviter fra Universitetet i Oslo.

Oddvar Bjørknes er ansatt i Norsk Folkehjelp som landrepresentant for Sudan fra 1. april. Stillingen er underlagt Norsk Folkehjelps regionkontor for Afrika Horn. Bjørknes kommer fra en stilling som Controllor ved hovedkontoret. Han har tidligere vært stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Tanzania i fem år.

Jon Mørland (35) fra-trer stillingen som informasjonssjef i UD (utviklingspolitisk ledelse) etter tre år. Mørland har arbeidet ti år i utenriktjenesten med blant annet tjenestegjøring ved Generalkonsulatet i New York (informasjonstjenesten) og i sikkerhetspolitisk-, så vel som utenriksøkonomisk avdeling i Utenriksdepartementet. Han går til kommunikasjonsbyrået Geelmuyden Kiese og vil jobbe med media-, næringslivs- og myndighetskontakt.

Camilla Bendixen (28) og **Marte Lid** (26) er ansatt som henholdsvis prosjektleder og prosjektmedarbeider i felleskampanjen Involveyourself. Involveyourself er en holdningskampanje som jobber for at norsk ungdom skal engasjere seg i menneskerettigheter og nord/sør-spørsmål. «De fem store» frivillige organisasjonene veksler på å ha Involveyourself-sekretariatet hos seg ett år om gangen. I år er de en del av informasjonsavdelingen på Norsk Folkehjelp.

Ole Kristian Holthe, ambassadør, er utnevnt til ambassadør i Teheran.

Janis Bjørn Kanavin, generalkonsul, er utnevnt til ambassadør i Islamabad.

Johan Ludvik Løvald, assisterende utenriksråd, er utnevnt til Norges faste representant ved De forente nasjoner, New York. Løvald vil ha rang som ambassadør.

Erling Skjønberg, seniorrådgiver, er utnevnt til ministerråd. Skjønberg vil tjenestegjøre ved Norges faste delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), Wien.

Jon Mørland (35) fra-trer stillingen som informasjonssjef i UD (utviklingspolitisk ledelse) etter tre år. Mørland har arbeidet ti år i utenriktjenesten med blant annet tjenestegjøring ved Generalkonsulatet i New York (informasjonstjenesten) og i sikkerhetspolitisk-, så vel som utenriksøkonomisk avdeling i Utenriksdepartementet. Han går til kommunikasjonsbyrået Geelmuyden Kiese og vil jobbe med media-, næringslivs- og myndighetskontakt.

Anders Wengen er engasjert som Fredskorpset-UNG-koordinator av Fredskorpset. Arbeidsgiver for engasjementet i 2003 er imidlertid Vennskap Nord/ Sør.

Rettelse

I forrige utgave av ble det oppgitt at **Anders Wengen** er engasjert som Fredskorpset-UNG-koordinator av Fredskorpset. Arbeidsgiver for engasjementet i 2003 er imidlertid Vennskap Nord/ Sør.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Statsminister i Bangladesh Khaleda Zia.
2. Templer.
3. Arne Fjørtoft.
4. Det er angivelig potensfremmende.
5. Engelsk.
6. Frankrike.
7. Britisk statsmann som grunnla kolonien Rhodesia.
8. 1975.
9. Etnisk minoritet.
10. Wok.
11. Mount Kenya.
12. Sunni og Shia-islam.
13. Øst-Pakistan.
14. Birr.
15. Irak.
16. Muezzin
17. Rotter.
18. Damaskus.
19. Utenriksminister i Øst-Timor og nobelprisvinner i 1996.
20. De iranske kronjuveler.

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 11. april

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

✓ **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr./sted: .....

Sendes til: Bistandsaktuelt, NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

notiser

Positiv respons på norsk-svensk initiativ

På et DAC-møte i Roma 24-25. februar, høstet NORAD og SIDA positiv respons for samordningen av den norsk-svenske bistanden til blant annet Malawi.

Flere givere har «meldt seg på» det nordiske initiativet og ser nytten av å kunne effektivisere og forenkle det bilaterale samarbeidet med utviklingsland. Blant annet reiser SIDA og NORAD sam-

men med fem andre bilaterale givere til Zambia i slutten av mars med sikte på en omfattende harmonisering – ledet av Zambia.

- I dag eksisterer det flere initiativ til harmonisering. Blant annet innrømmet presidenten i Verdensbanken at det nå var på tide at banken begynte å rette seg etter samarbeidslandens egen forvaltning - i motsetning til at alle samarbeidsland må rette seg etter Verdensbanken, forteller NORAD-direktør Tove Strand.

Arrestert for turistmord

Tre rwandere er arrestert og utlevert til USA, mistenkt for å stå bak drapet på åtte amerikanske, britiske og new zealandske turister i Rwanda i 1999. Turistene skal ha blitt henrettet av rwandisk hutu-milits på grunn av den amerikanske og britiske støtten til tutsi-regimet i Kigali. De tre mistenkte er nå fløyet til Puerto Rico, der siktelsen mot dem vil bli utferdiget, melder BBC.

VISSTE DU AT...

hele 26 prosent av barn som blir født i Sør-Asia har lav fødselsvekt, mot bare 12 prosent i Afrika sør for Sahara. Gjennomsnittet i verden er 14 prosent.

Kilde: UNICEF, State of the World's Children 2003

«Den som er full på vin, vil bli edru. Den som er beruset av rikdom, blir det ikke.»

Ordtak fra swahili.

Raéda Addonornavn lar seg henge opp av sine medskuespillere ved nasjonalteateret. Akten *Marionetten* er en kritikk av samfunnets sosiale fangenskap.

FOTO: GUNHILD FORSELV

Politisk scenekunst i Palestina

Det palestinske nasjonalteateret har mottatt NORAD-støtte siden 1995

ØST-JERUSALEM (b-a): Mens en økende del av bistanden til de kriserammede palestinske områdene overføres til nødhjelp, opprettholder NORAD støtten til kulturinstitusjoner. – Vår jobb er viktigere enn noen sinne, sier Jamal Ghosheh, direktør ved Det palestinske nasjonalteateret.

Direktør ved Det palestinske nasjonalteateret, Jamal Ghosheh, mener teateret er et viktig bidrag til fredsprosessen i området.

• I DET PALESTINSKE OMRÅDET: GUNHILD FORSELV

Siden 1984 har teateret, også kjent som Al-Hakawati («fortelleren»), fungert som et senter for palestinske kunstnere i Øst-Jerusalem. I dag kjemper teateret en kamp for å overleve. Bygningen som en gang var en kino for visning av pornografisk film er nedslitt og publikum fraværende.

– Det befinner seg nærmest i en kuvøsetilstand, sier regissør Morten Krogh som har tilbragt to måneder ved teateret.

Avgjørende. Likevel argumenterer teaterdirektør Jamal Ghosheh for at teateret må holdes i live.

– Vår tilstedeværelse er avgjørende for opprettholdelsen av palestinske nasjonalinstitusjoner og kulturliv i Jerusalem. Denne tilstedeværelsen er igjen viktig for fredsprosessen

sen og videre forhandlinger, sier en sliten Ghosheh. Teateret er i dialog med flere norske teaterinstitusjoner for å få i stand et mer etablert samarbeid om bl.a. utdanning av skuespillere.

Teateret har mottatt støtte av NORAD siden 1995 og er nå inne i siste år av en treårsavtale som har sikret institusjonen hele 9,1 millioner kroner. Til sammenlikning mottok teateret i perioden 1997 – 2000 i overkant av 5 millioner kroner.

– Uten den norske støtten ville vi ikke ha klart oss, sier Ghosheh.

«Fun Days». Det har vært vanskelig å samle et publikum av vesentlig størrelse til teateret. En av årsakene er reiserestriksjonen inn og ut av Vestbredden. Få mennesker risikerer å reise inn til Jerusalem på kvelden for å se teater. Nasjonalteateret har imidlertid forsøkt å finne alternative løsninger.

– Kommer ikke folk til oss så skal vi oppsøke dem selv, sier Ghosheh.

Teateret arrangerer blant annet *Fun Days* for barn på Vestbredden som lever under mye stress. Under periodene med portforbud ender mange av barna opp på gaten hvor den mest spennende leken for øyeblikket er steinkasting på passende israelske militærkjøretøyer.

– Vi kommer inn med skuespillere og kunstnere og holder workshops i maling, kostyme, sminke, duketeater og ballongforming, sier di-

rektøren. *Fun Days* har vist seg kjempopulært og ungene får et nødvendig avbrekk i den harde hverdagen.

Kultur er satsingsområde. Av alle NORADs «samarbeidsland» mottar de palestinske områdene for tiden mer støtte enn noen andre. De overordnede målene for bistanden er å støtte opp om fredsprosessen og oppbyggingen av de palestinske myndighetsstrukturene. Flere av områdets store givere vurderer eller har allerede valgt å restrukturere bistanden til det palestinske området, blant annet som et resultat av den alvorlig svekkede palestinske infrastrukturen og betydelige bevegelsesrestriksjoner.

Til tross for dette sier Jens Mjaugedal ved det norske representasjonskontoret i Ramallah at nettopp kulturbistanden er helt essensiell for å bygge opp et sunt palestinsk samfunn.

Psykososial ventil. Det palestinske samfunnet, både på individ- og kollektivnivå, påvirkes negativt av stadige politiske nedturer og stress.

– I dag har folk rett og slett bare et stort behov for å snakke om forandringene som skjer med dem. Mange vanskelige temaer har blitt tabuer, og det er her teateret har vist at det kan spille en vesentlig rolle. Med prosjektet *Tabouish* har teateret tatt opp ømfintlige temaer som kollektørvirksomhet, behandling av

den økende mengden handikappede, samt opprettelsen av kommersielle NGO'er, sier Ghosheh.

Kollaboratørfrykten i det palestinske samfunnet har mange steder utviklet seg til en slags sosial paranoia som bidrar til seriøse interne konflikter. Folk er redd for å kritisere de såkalte kollaboratørjegerne i frykt for selv å bli stemplet som en. Ved å sette hele temaet inn i en satirisk form etablerer teateret en ventil for folk til å slippe ut spenningen.

«Øyet som kan se». – Kunst og kultur er ikke luksusbehov, men helt essensielt for mennesker for å kunne kommentere og forstå sin tilværelse, sier skuespiller Ayman Nahhas (26). Han er for tiden aktuell med stykket *Øyet som kan se*, regissert av Morten Krogh. Teaterprosjektet oppstod for et år siden da Krogh ble spurt om å sette opp *En folkefiende* ved nasjonalteateret.

– Det var mye mer naturlig å ta utgangspunkt i skuespillernes liv og oppvekst, forteller den tidligere rektoren ved teaterhøgskolen. Stykket handler mer om det å være menneske enn å være palestiner. Det rulles opp historier om å få juling, om anoreksi, og om frykten for at livet bare skal passere. Etter premièren 24. januar skal stykket på turne til blant annet Ramallah, Nazareth, Haifa og Jaffa.

Gunhild Forselv er norsk frilansjournalist bosatt på Vestbredden.